

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

junij 2011

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

junij 1991

6

letnik XCI izhaja od leta 1895

vsebina

Marjan Raztresen	Tragedija po uspehu na Kanču	241
M. R.	Ljudje v gorah	242
Milan Šinko	Pustolovščine na dveh kolesih	244
Andrej Baraga	Kaj, če me piči kača?	247
Marinka Koželj Stepic	Nahrbtnik koristnih nasvetov	250
Dragica Manfreda	Kamen na kamen – kapelica	253
Nuša Podobnik	Gorniški filmi brez alpinistov	255
Vojko Arko	Snubci patagonske bele gore	257
Tonček Pangerc	Gora na meji celinskega ledu	259
Peter Pehani	Sledovi, ki ne bodo skopneli	262
Dario Cortese	Berberski tri- in štiritisočaki	264
Matjaž Čuk	Uresničene čudovite sanje	267
Nada Kostanjevic	Skrita pota, ceste in kraji	268
Lojz Šteblaj	Napol planinci in poldrugi gorniki	270
Janez Bizjak	Vračanje k praplaninstvu	270
Jurij Kunaver	Ob bregovih Soče	274
	Odmevi	277
	Iz planinske literature	281
	Društvene novice	282
Mira Šincek	Vračanje v pomlad	288 a

Slika na naslovni strani: **Gorski kolesar v gorskem okolju**

Foto: Aleš Fevzer

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvořakova ulica 9, p.p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Strojin, Tone Škarja in Franček Vogelink. Predsednik založniško-izdajateljskega sveta Tomaž Banovec. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046. Naročnina za drugo trimesečje leta 1991 znaša 100 dinarjev, posamezna številka stane 35 dinarjev. Letna naročnina za tujino znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto, Tisk Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

VRNITEV SLOVENSKE ODPRAVE S TRETJE NAJVIŠJE GORE SVETA

TRAGEDIJA PO USPEHU NA KANČU

MARJAN RAZTRESEN

Na ljubljansko letališče Brnik se je v soboto, 25. maja, vrnila slovenska himalajska odprava, ki je na tretji najvišji gori sveta, na Kangčendzengi, uresničila skoraj vse svoje načrte, vendar je njen uspeh vsaj deloma zasenčila tragedija: na gori sta ostala naša alpinista **Marija Frantar** in **Jože Rozman**.

Odprava, ki je v celoti štela 15 članov, je na pot odšla v več skupinah, glavnina pa 15. marca. Vsi skupaj so se našli šele v baznem taboru pod Kangčendzengo: vodja **Tone Škarja** in zdravnik **Damijan Meško** ter plezalci **Jože Rozman**, **Robert Držan**, **Marija Frantar**, **Bojan Počkar**, **Vanja Furlan**, **Marko Prezelj**, **Uroš Rupar**, **Dare Juhant**, **Viki Grošelj**, **Andrej Štremfelj** in **Stipe Božič** iz Splita ter **Wanda Rutkiewicz** in **Ewa Panjko-Pankiewicz** iz Poljske.

Slovenska himalajska odprava Kanč '91 je imela pred odhodom precej visokih ciljev. Nekaj naših alpinistov naj bi na klasičen način priplezalo na Glavni vrh Kangčendzenge (8586 m), med njimi Marija Frantar, kar bi bil prvi ženski vzpon na vrh te gore, in seveda Viki Grošelj, ki se je namenil v svoji akciji »8000 plus« priplezati na vseh 14 osemtisočakov našega planeta, Kangčendzenga pa bi bil njegov deveti. Vsaj ena naveza naj bi priplezala na Srednji vrh Kangčendzenge (8482 m), vsaj ena naveza po še nepreplezanem južnem oziroma jugozahodnem grebenu na alpski način in brez uporabe dodatnega kisika na Južni vrh te gore (8476 m), vsaj ena naveza pa naj bi opravila vzpon na Vzhodni vrh Kumbakarne (Džanuja, 7468 m), kar bi bil hkrati prvenstveni vzpon v vzhodni steni te gore.

Več kot 14 dni je trajal pristopni marš iz Katmanduja do baznega tabora, ki so ga postavili na nadmorski višini 5400 metrov.

Ko je 12. aprila stal bazni tabor, ki so ga šest dni pozneje šerpe posvetili, kar je pomenilo, da bodo odslej tudi oni odhajali na goro, so naši alpinisti na gori že najresneje delali.

Prezelj in Štremfelj sta opravila krasno aklimatizacijsko turo: 19. in 20. aprila sta po lepi novi smeri priplezala na vrh gore Talung (7340 m). Za to goro sta se odločila tudi zato, ker je z nje lep razgled na Južno Kangčendzengo, kjer sta nameravala plezati. To je bil najverjetneje šele tretji vzpon na to goro, »odkar svet stoji«.

Potem ko so na pobočjih Kangčendzenge drugi alpinisti prodirali navzgor, ko sta Božič in Grošelj postavila na višini 6750 metrov drugi ter Frantarjeva, Rupar, Držan in Rozman na višini 7250 metrov tretji višinski tabor, se je začelo zares: to je bilo kakšnih deset uspešnih, dramatičnih in tragičnih dni te odprave.

Dne 26. aprila sta Prezelj in Štremfelj vstopila v jugozahodni greben Južne Kangčendzenge in si po desetih urah na višini 6200 metrov

Vrhovi Kangčendzenge – od leve proti desni Jalung Kang, Glavni vrh in srednji vrh; označene so smeri in tabori naše odprave

uredila bivak in nato v naslednjih treh dneh še tri. Dne 30. aprila ob 16.45 sta kot 21. in 22. človek stala na vrhu Južne Kangčendzenge. To je velika nova smer, njuno plezanje pa je po mnenju poznavalcev najpomembnejši vzpon na celotno Kangčendzengo, goro s štirimi nad 8000 metrov visokimi vrhovi, z juga od prvega vzpona leta 1953 na glavni vrh. To je hkrati edina smer, ki od vznožja poteka popolnoma samostojno, medtem ko se vse druge razvejajo šele visoko nad baznim taborom.

Isti dan kot onadva je v bazo sestopil Uroš Rupar, ki je od tod odšel štiri dni prej, prišel zadnjega aprila iz drugega v tretji višinski tabor, tam počival in se ob desetih zvečer sam odpravil proti najvišji točki Srednjega vrha, kamor je kot 25. človek na svetu in kot prvi solist prišel ob 10.40. Njegov sestop v tretji višinski tabor je bil zaradi megle in sneženja prav dramatičen: s pomočjo svetilke si je iskal pot in pred seboj metal klobčič vrvice, da je videl, kje so najugodnejši prehodi. Pri sestopu so mu z baterijskimi signali pomagali tudi iz tretjega tabora in po radijski zvezi iz baze.

99. IN 100. ČLOVEK NA VRHU

Grošelj in Božič sta 25. aprila odšla iz baznega tabora in prenočila v prvem višinskem taboru ter naslednjo noč v drugem, kjer sta nato morala čakati še dobra dva dni, da so jima šerpe prinesli manjkajočo opremo, za katero je

bilo dogovorjeno, da jo bodo prinesli prej, pa so morali spremeniti načrt in iti v reševanje obeh Poljakinj. Predzadnji aprilski dan sta odšla v tretji tabor in zadnji dan aprila do višine 7600 metrov, kjer sta postavila četrti tabor, od koder sta se 1. maja ob dveh zjutraj odpravila proti najvišji točki Kangčendzenge. Oba sta odšla proti vrhu s kisikovima bombama, kisik pa sta uporabljala, stara himalajska mačka, nadvse racionalno, saj sta od 280 barov pritiska v jeklenki imela na vrhu še 30 do 40 barov pritiska. Na Glavni vrh sta stopila ob 13.25 kot 99. in 100. človek na svetu. To je bil za Slovenijo dvanajsti osemstisočak, za Vikija Grošlja deveti in za Stipeta Božiča tretji (ali celo četrti, če računamo, da je bil na Everestu dvakrat). Na vrhu sta fotografirala in snemala film, medtem pa se je vreme poslabšalo, tako da je bil tudi njun sestop kar dramatičen. Med drugim sta zgrešila četrti višinski tabor in s pomočjo signalov ob enajstih zvečer prišla v tretji tabor, kjer so že bili Rugar, Frantarjeva in Rozman. Naslednje jutro sta sestopila v bazni tabor.

Najdlje sta bila v »svoji« steni Vanja Furlan in Bojan Počkar, pa tudi najtežavnejšo in najnevarnejšo steno sta si izbrala. Že 28. aprila sta iz baze odšla v »svoj« šotorček pod vzhodno steno Kumbakarne, vanjo vstopila naslednje popoldne in v njej ostala celih 86 ur. Velik del sta naslednje dni plezala ponoči, ko je stena vkovana v led, za bivakiranje pa sta imela s seboj le spalne in bivak vreče. Do 1. maja popoldne sta preplezala 1520 višinskih metrov – toda kakšnih! Naklonina je bila marsikje 90°, skoraj povsod je bila kombinacija ledu in skale, kar nekaj raztežajev vrvi sta ocenila s sedmo težavnostno stopnjo. Ko sta 1. maja iz bivaka na višini 6800 metrov odšla zjutraj brez opreme za bivakiranje, da bi si olajšala vzpon na vrh, se je vreme okoli poldne tako poslabšalo, da sta se morala na višini 7050 metrov odločiti za vrnitev, čeprav jima je do vrha manjkalo le še 400 metrov.

O težavnosti in nevarnosti njune smeri zgovorno priča podatek, da sta morala celo še na višini 7000 metrov preplezati sedmo težavnostno stopnjo, da je bila tudi tod stena popolnoma navpična in je težavnostna stopnja njenih preplezanih 1520 metrov povprečno VI+. Tako sta bila naša plezalca prva na svetu, ki sta resno poskusila preplezati to najbolj nevarno in skrajno težavno steno Džanuja, namen pa jima je preprečilo izključno izjemno slabo vreme. Objektivno je bil to najbolj tvegan od vseh vzponov, ki so se jih to pot na odpravi lotili naši alpinisti.

PREPOZNA USODNA ODLOČITEV

Tistega 1. maja, ko sta Božič in Grošelj plezala na Glavni vrh Kangčendzenge, sta se iz drugega višinskega tabora v tretji odpravila Marija Frantar in Jože Rozman, plezalca, ki sta dotlej že večkrat plezala skupaj in skupaj tudi priplezala na osemstisočak Nanga Parbat kot edina člana lanskoletne slovenske meddruštvene himalajske odprave. Iz drugega tabora sta vzela

s seboj le eno bombo kisika: zelo verjetno je, da Marija ni hotela biti le prva ženska na tej gori, ampak je želela ta uspeh doseči popolnoma v športnem duhu – prva in še brez dodatnega kisika. V tem taboru so se srečali zmagovalec Srednjega vrha Rugar, zmagovalec Glavnega vrha Grošelj in Božič, ki so bili na obeh vrhovih ta dan, in oba kandidata za zmagovalec. Naslednje jutro so prvi trije odšli v bazni tabor, Frantarjeva in Rugar pa v četrti tabor, kjer sta prenočila in nameravala, kot sta povedala, že pred polnočjo odriniti na pot proti vrhu. Odtlej je njuno početje eno samo ugibanje in domnevanje.

Dejstvo je, da je v noči med 1. in 2. majem v gori zapadel nov sneg in da je to noč močno pihalo, zato sta verjetno krenila proti vrhu pozneje, kot sta načrtovala. Vsekakor so ju iz baznega tabora z daljnogledi opazili 3. maja okrog sedmih zjutraj: tam sta bila torej prej kot Božič in Grošelj. Pihal je močan veter, vršna gmota gore je bila v oblakih drvečega snega, kot je zapisal vodja odprave Tone Škarja. »V začetku sta hitro napredovala,« pravi, »proti vrhu vstopnega ozebnika pa je hitrost vzpona očitno pojemala. Preden smer iz kuloarja zavije desno v sistem polic in skalnih pragov, je eden« (ne ve se, kateri) »zaostal in drugi je za kakšnih 50 metrov višine sestopil nazaj k njemu. Potem sta skupaj nadaljevala vzpon. Od takrat naprej ju ni bilo več mogoče videti.«

Toda le nekoliko pozneje je tam zgoraj spet začel pihati orkanski veter, tako močan, da ga je bilo slišati v bazni tabor. V takem – tako so bili prepričani v bazi – je nemogoče priti na tako visoko goro – pa še zrak je postal zelo mrzel.

Šele ob 15.40 se je po radijski zvezi oglasil Rozman – čeprav je bilo dogovorjeno, da se mora vsaka naveza redno in stalno oglašati –

namesto komentarja

LJUDJE V GORAH

Z naravo je menda še edinole mogoče računati kot z zanesljivo partnerko: edinole v naravi menda še veljajo tudi v sedanjih negotovih časih zakoni, kakršni so veljali v vseh drugih časih in sistemih. Naj se je človek v kateremžekoli sistemu vključil v sistem Narave, je bil vanj vključen za vse večne čase.

Prejšnja zima je bila mila z malo snega, letošnja je bila spet prava in je še maja nasula snega kot v najboljših januarjih. Toda nasploh je bilo v glavnem vedno vse v mejah normale: kdor se je odločil iti v hribe, je moral v takih in drugačnih zimah in takih in drugačnih poletjih poznati zakonitosti gorske narave, ki so enake vse čase, kolikor jih poznamo iz pisanih virov.

in povedal, da sta 150 višinskih metrov pod vrhom, da je zelo mrzlo, da jima je kisika v edini jeklenki že zmanjkalo in da sta različnih mnenj, ali naj vzpon nadaljujeta ali naj se vrmeta. Iz baze so govorili z obema in jima dejali, da se morata nujno takoj vrniti, če hočeta ostati živa. Odgovorila sta, da imata enkratno priložnost in da bi bil ves njun trud zaman, če bi se obrnila. Na ponoven nasvet, naj se vrmeta, sta si izgovorila deset minut časa za premislek – in že čez pet minut odgovorila, da se bosta začela vračati. Hkrati sta dejala, da ima Frantarjeva težava z očmi, ker je dobila rahlo snežno slepoto.

Prekinili so zvezo, čez dve uri pa sta se alpinista z gore spet oglasila. Slišati je bilo, da sta izredno utrujena, in opaziti je bilo, da sta težko ravnala z radijskim oddajnikom. Iz baze je bilo videti, da je po gori divjal pravi vihar in nosil sneg navzgor po ozebniku, kjer naj bi sestopala. Iz baze ju ni bilo mogoče videti, čeprav je bila vidljivost dobra; verjetno sta bila še vedno na snežiščih in skalah desno nad ozebnikom.

»Tedad,« pravi vodja odprave, »nihče več ni imel niti najmanjšega upanja v njuno vrnitev.« – Rozman se je ob sedmih zvečer še enkrat oglasil; njegove skrajno nepovezane besede, da ne vesta, niti kje sta, niti kam naj gresta, so potrdile to slutnjo. Potem se je zveza pretrgala in o njiju ni bilo nobenega glasu več; brezuspešno so dajali iz tretjega tabora svetlobne signale v goro, ki je onemela.

GROB NA POBOČJU GORE

Naslednje jutro, 4. maja, so fantje iz baznega tabora dobili radijsko zvezo s Poljakinjo Wando Rutkiewicz, ki je sama šla na aklimatizacijsko turo proti tretjemu taboru, potem ko ji je prejšnji dan soplezalka in rojakinja Pankiewiczzeva popolnoma omagala. Prosili so jo, naj vzpon

nadaljuje proti četrtemu višinskemu taboru – in na višini kakšnih 7400 metrov je ob 11. uri našla mrtvega Jožeta Rozmana.

Poljakinja se je takoj vrnila v drugi višinski tabor, iz njega pa sta tedaj brez težje opreme odšla proti trojki Robert Držan in Dare Juhant, ki sta imela namen iti na vrh, zdaj pa sta šla iskat svoja tovariša. Prenočila sta v tretjem taboru, 5. maja zgodaj zjutraj nadaljevala pot in približno ob pol devetih kakšnih sto metrov višje od Rozmana, v višini 7500 metrov, našla mrtvo še Marijo Frantar. Očitno sta, kot menijo člani odprave, na koncu zdrsnila po ozebniku. Oba sta Juhant in Držan pokopala v globoko ledeniško razpoko, takoj sestopila v drugi višinski tabor in naslednji dan v bazo. – Frantarjeva in Rozman sta 23. in 24. žrtev Glavnega vrha Kangčendzenge oziroma 30. in 31. žrtev celotne Kangčendzenge, gore s štirirom osemstisočmetrskimi vrhovi. Frantarjeva je prva ženska, ki se je resno približala vrhu, hkrati pa tudi prva ženska smrtna žrtev.

Pa pravzaprav sploh ne bi bilo treba, da bi bila! Njena konkurentka Rutkiewiczzeva je bila za njo z aklimatizacijo na višino v zaostanku za kakšnih sedem do deset dni, tisti dan, ko sta z Rozmanom plezala proti vrhu, je bilo tako v taboru tri kot štiri dovolj prostora in bi se lahko pravočasno umaknila nazaj in počakala, naslednja dva dni pa je bilo lepo vreme in bi oba plezalca malodane brez težav prišla na vrh.

Tako se je z nesrečo odprava končala. Že 6. maja sta Božič in Grošelj odšla iz baze in pohitela proti Katmanduju, da bi v domovino sporočila žalostno novico, 8. maja so v baznem taboru postavili svojima umrlima kolegoma spomenik in imeli komemoracijo, naslednji dan pa je glavnina odprave zapustila bazo in odšla proti varnim dolinam.

Končala se je uspešna in tragična odprava.

Ko boste imeli pred seboj to številko Planinskega vestnika, bo že na vrhuncu sezona sredogorskih tur, sezona ogrevanja za poletje, ko bodo spet oživele tudi visokogorske planinske poti. Ali je mogoče glede na vsakršna dogajanja v predelih, kamor je večina dopustnikov iz Slovenije še lani – enako kot prejšnjih nekaj desetletij – hodila na počitnice, pričakovati, da se bodo slovenski turistični tokovi preusmerili z morja v gorate predele naše domovine? Ali bodo slovenska planinska pota bolj obljudena, kot so bila prejšnja leta? Ali pa je mogoče nasprotno pričakovati, da bo več obiskovalcev samo na »modernih« poteh okoli modernih gorskih vrhov, pa še to večinoma ob koncih tednov, medtem ko bo med tednom v gorah mir, kot je bil v začetku našega planinskega udejstvovanja pred sto leti ali kaj? Ali bo standard tako vplival na življenje Slovencev, da si ne bomo mogli privoščiti več niti svojih gor?

Če spada planinstvo v turizem, je mogoče pričakovati, da gore niti letošnje poletje ne bodo puste in neobljudene: ljudje so se vsepovsod po svetu pripravljene prej odreči marsičemu drugemu kot prostemu času, dopustu in počitnicam. Toda če je planinstvo del turizma, bodo letošnji planinci tako kot drugod po Alpah tudi pri nas več kot prejšnja leta hodili po samotnih poteh, več jih bo na brezpotjih, ko si bodo svojo smer poiskali s karto in kompasom, več jih bo iskalo poti prvotnega planinstva – in tudi oskrbniki v planinskih kočah se bodo, kot je mogoče pričakovati, vsaj do neke mere vrnili k praplaninstvu in postregli svoje goste tako, kot so jih oskrbniki v nekdanjih skromnih kočah pod gorskimi vrhovi. Žigi bodo nemara manj pomembni, kot so bili doslej, zato pa bodo pomembnejša srečanja s planinskimi somišljeniki, ki jih bomo srečevali na gorskih poteh ali brezpotjih.

Spet bomo postajali del gorske narave.

M. R.

TURA Z GORSKIM KOLESOM, PA ČEPRAV V SREDOGORJE

PUSTOLOVŠČINE NA DVEH KOLESIH

MILAN ŠINKO

Gorsko kolesarstvo je tako mlada športna dejavnost, da poznamo celo njenega očeta, Američana **Fischerja**, ki je leta 1977 naredil prvo kolo, ki si zasluži ime gorsko kolo. Pravzaprav je Fischer s pomočjo napredujoče tehnologije razvil zamisel iz tridesetih let našega stoletja o kolesu, s katerim bi se lahko vozili zunaj utrjenih poti. V Kaliforniji so pripravili tako kolo že leta 1933 (Excelsior), vendar je bilo zaradi osemindvajsetih (28) kilogramov primerno samo za spuste, zahtevnejši vzponi pa so bili mogoči šele mnogo kasneje. Prvo Fischerjevo gorsko kolo je tehtalo 17 kilogramov, danes pa dobra kolesa tehtajo okoli 12 kilogramov. Torej je bilo potrebno 44 let za zmanjšanje teže za 11 kilogramov in deset let za pet kilogramov. Seveda pa je potrebno upoštevati razvijajoče se interese ljudi, ki s svojimi potrebami pravzaprav odločilno vplivajo na rojevanje nečesa novega.

Zgodovina razvoja Mtb koles je torej neobičajna zmes tradicije, želja po novem in tehnologije. Danes predvsem vrhunske tehnologije, ki jo morajo proizvajalci koles in dodatne opreme uporabljati zaradi neusmiljenega boja na tržišču, ki je imelo v prejšnjih letih največjo stopnjo rasti.

KOLO ZA VSE TERENE

Gorsko kolesarstvo zaradi pridevnika »gorsko« samoumevno povezujemo s planinstvom, gorništvom, gorami. Beseda »gorsko« je tudi povzročila nemalo zapletov in hude krvi pri planincih, saj so se zbal, da bi kolesarji množično »vdrli« v dotedaj njihovo območje – v gore, pri tem pa so mislili predvsem na visokogorje. Skrb je seveda na mestu, delno pa je strah pred gorskimi kolesarji posledica neprimerne označitve kolesa, ki zaradi svojih tehničnih lastnosti sicer omogoča kolesarjenje tam, kjer to do sedaj ni bilo mogoče, vsepovsod pa le ne.

Prevod angleškega izraza »mountain bike« ni najbolj posrečena rešitev, zato v nekaterih državah poskušajo z drugačnimi izrazi: Francozi z »velo de tout terrain« (kolo za vse terene), angleško govorno območje pa tudi z ATB – all terrain bike, off-road bike ali fat-tyre bike (debelogumo kolo). Tudi ti izrazi lahko spodbudijo k mnenju, kako nevarni za okolje so gorski kolesarji. In tudi so, če kolesarijo dobesedno na vseh terenih.

Vendar omejene fizične sposobnosti ljudi, predvsem pa zavestno ravnanje, da bi želja po pristnejšem stiku z naravo in okoljem ne postala vzrok za njegovo propadanje, zagotavljajo sožitje med pravimi gorskimi kolesarji in naravo. Kot zavestno ravnanje razumemo predvsem oblikovanje in spoštovanje pisanih in nepisanih pravil ter sprejemanje nekaterih ukrepov, da

gorsko kolesarjenje že prav na začetku ne bi postalo sovražnik okolja št. 1 in dežurni grešni kozel zelenih različnih odtentkov. To nas vodi k misli, da vsak lastnik gorskega kolesa še ni pravi gorski kolesar, tako kot tudi vsak lastnik planinskih čevljev še ni planinec, ki bi si ga želela na primer planinska organizacija.

Gorski kolesarji so se tudi zaradi doseganja takih ciljev pričeli organizirati. Preprečili bi radi, da v Sloveniji že takoj na začetku razvoja prijetne rekreacijske dejavnosti in atraktivne športno tekmovalne panoge ne bi bili prisiljeni pričeti akcijo SOS (save our sport). Gorsko kolo je namreč omogočilo nov razcvet kolesarstva s tem, da mu je dodalo novo vsebino in celo nekatere značilnosti naravovarstvenih gibanj.

NESPORAZUMI NISO POTREBNI

Kaj sploh je gorsko kolesarstvo? Najenostavneje lahko rečemo, da je to kolesarjenje po terenih in območjih, ki nam ga omogoča gorsko kolo zaradi svojih lastnosti (pnevmatike, prenos,

zavore ipd.). Vendar je to zelo površna opredelitev, saj so v deželah z nekajletno tradicijo gorskega kolesarstva ugotovili, da za gorsko kolesarjenje ne zadostuje samo kolo, ampak tudi kolesar, ki je telesno dobro pripravljen in obvlada poleg tehnike vožnje še celo paleto znanj, ki so potrebna za uspešno in varno gibanje v naravi (orientacija, topografija, kartografija, priprava izletov, bivakiranje ipd.). Vedeti je treba tudi nekaj o ekologiji in posledicah, ki jih lahko kolesarjenje na določenih območjih povzroči. Že sedaj prihaja namreč do nesporzumov, in sicer med gorskimi kolesarji na eni ter okoljem in drugimi uporabniki prostora (planinci, kmeti, lovci) na drugi strani. Še preden bi si gorski kolesarji ustvarili odklonilno mnenje javnosti do svoje dejavnosti, se morajo zato **zavestno izogibati sporom**, ki jih lahko povzročita kolesarjenje:

- v visokogorju (na primer Triglavski narodni park, območje nad gozdno mejo, visokogorski pašniki);
- v zakonsko zaščitene območjih;
- zunaj utrjenih poti (po pašnikih, travnikih, gozdovih);
- po poteh, ki so bile do sedaj namenjene izključno pešcem (parki, parkovni gozdovi).

Osnovno pravilo naj bo: z gorskim kolesom samo na utrjene poti v sredogorju (in nižje seveda) in na posebej za to označenih ter pripravljenih drugih območjih. Če vemo, da je samo gozdnih cest v Sloveniji 14.000 kilometrov, poljskih in drugih povezovalnih poti pa skoraj neskončno, se nam ni treba bati, da bi jih za kolesarjenje tako hitro zmanjkalo.

SOŽITJE MED KOLESARJI IN OKOLJEM

Seveda so mnogo prijetnejše poti, kjer je večja možnost srečanja s pešcem kot s tovornjakom ali avtomobilom. Ker se ni težko živjeti v vlogi pešcev in ugotoviti, katera ravnanja kolesarjev jih motijo, so gorski kolesarji pripravili nekaj navodil, kako ravnati pri srečanjih s pešci. Seveda je naivno pričakovati, da se bodo vsi ravnali po njih, je pa nekakšen začetek za nastanek »kodeksa« gorskih kolesarjev. Kar nekoliko strogo zvenijo naslednja »priporočila«:

- ne divjajte po poteh in stezah, ki so priljubljene izletniške točke;
- če se vam približuje skupina izletnikov, povsem zmanjšajte hitrost, če je pot preozka, pa sestopite s kolesom in se umaknite s poti; z nasmehom jih prijazno pozdravite, čeprav ste na smrt zadihani;
- če se skupini približate od zadaj, zmanjšajte hitrost in ko se jim približate, jih prosite za prostor za prehod; počakajte, se počasi odpeljite mimo in se zahvalite;
- zakličite v opozorilo pred ovinkom in predvidevajte, da je lahko za njim skupina ljudi, ki se ne bo mogla pravočasno umakniti;
- čim manj blokirate zadnje kolo, ker s tem najbolj poškodujete stezo in puščate sledi;
- upoštevajte živalski svet, saj ste na teh predelih le gost, in povzročajte čim manj hrupa;

- za vadbo dirkalnih spretnosti poiščite tak teren, kjer ste prepričani, da ni izletnikov in da ne uničujete narave;
- za zadovoljevanje potrebe po hitrosti se udeležite hitrostnih tekmovanj, ki jih je pri nas vedno več in so zaradi organiziranosti najprimernejši kraj;
- včlanite se v klub gorskih kolesarjev, kjer boste organizirano uveljavljali svoje interese;
- ponudite svojo pomoč pri vzdrževanju poti (na primer v okviru planinskih društev) in zaščitite okolja;
- nikoli ne kolesarite po (za gorska kolesa) že zaprtih območjih;
- organizatorji tekmovanj in množičnih prireditvev morajo še posebej paziti na vplive na okolje in lokalno skupnost;
- ne vozite se po slabo utrjenih in zaradi dežja ali snega razmočenih gozdnih in poljskih poteh,

Gorsko kolesarjenje z omejitvami

Stališčem in predstavam avstrijskega Alpenvereina ustreza, da bi se izogibali vožnjam z avtomobilom v gore in da bi se namesto tega posluževali javnih prevoznih sredstev. Ob teh stališčih naj bi postalo še pomembnejše gorsko kolo. Alpenverein se zaveda problematike, ki postaja za gorski svet pomembna ob vse večjem številu gorskih kolesarjev. Število prodanih koles je izredno zgovoren dokaz za to: že leta 1989 so samo v Avstriji prodali 115.000 gorskih koles, lani še bistveno več. Kljub temu smatra Avstrijska planinska zveza kolesarjenje za način premagovanja razdalj, ki je za okolje ob popotništvu najzgodnejši. Da pa bi se kljub temu izognili povzročanju škode v naravi in da ne bi prihajalo do nesporzumov z drugimi interesnimi skupinami v gorah in v podgorju, postavlja Avstrijska planinska zveza naslednje pogoje:

1. Kolesarili naj bi samo po voznih poteh, vožnjo po popotniških in planinskih poteh ostro odklanjamo. Upoštevati je treba oznake o prepovedi vožnje.
2. Gozdne in občinske ceste in poti naj bi bile za vožnje dovoljene na lastno odgovornost. Prizadevali naj bi si za kolesarjenje urediti lastne poti.
3. Veljala naj bi splošna prepoved vožnje po površinah zunaj poti (po tratah, po gozdu ali po smučarskih progah).
4. Odklonilno je stališče do prevozov gorskih koles s pomočjo žičnic ali drugih prometnih sredstev na goro.
5. Odklanjati bi bilo treba dovoljenja za tekmovanja in množične prireditve z gorskimi kolesi.
6. Nasprotovati je treba neekološkemu obnašanju. Vožnja, ki ne uničuje poti (zavore, ki ne blokirajo med vožnjo navzdol), prihrani nesporzume z oskrbovalci poti.
7. Pešci in popotniki morajo vedno imeti prednost.

saj jih razmeroma ozke pnevmatike še dodatno poškodujejo; izberite rajši utrjene makadamske ceste ali pa počakajte nekaj dni, da se teren osuši ali zamrzne; umikanje z blatnih poti v gozd je še škodljivejša rešitev; zato bo okolju prijazen gorski kolesar rajši ostal doma, če že ne bo hotel biti blaten in umazan;

- na cestah, na katerih naletite na prečno vkopane lesene ali železne elemente ali samo na preprosto prečno prekopane manjše kanale, zmanjšajte hitrost in previdno prečkajte kanal!

K strpnemu sožitju bodo nemalo prispevali tudi drugi uporabniki prostora, predvsem z opozarjanjem in pobudami za odpravljanje pomanjkljivosti. Dolgoročneje bo koristneje, če bodo svoja opažanja posredovali tja, kjer je največ možnosti za dogovore, to so kolesarska društva in njihove krovne organizacije. Pripomb na omenjene »zapovedi« pa bomo veseli tako pri KGK Gams kot pri Planinski zvezi.

KOLE SAR IN NJEGOVO KOLO

Omejitev, ki si jih postavljajo gorski kolesarji, so namenjene kvečjemu večjemu zadovoljstvu pri kolesarjenju, ne pa omejevanju osebne svobode v današnjih demokratičnih časih. Zato tudi ne bodo od gorskega kolesarjenja odvrnile tiste planince, ki bi želeli poskusiti ta atraktiven, zabaven in lep šport. Po meri bo predvsem tistim, ki si želijo spoznati predvsem naše sredogorje, pa nimajo dovolj časa. Ker je povprečna hitrost kolesarja približno deset kilometrov na uro, se »učinkovitost« (če smemo temu tako reči) potovanja precej poveča. S kolesom se bodo lažje odpravili na izlete tudi tisti, ki imajo težave z zdravjem (na primer poškodbe sklepov, prekomerna teža itd.) in jim hojo zdravnik odsvetujejo, kolesarjenja pa ne.

Vendar: kako se ob nakupu odločiti za pravo gorsko kolo pri ponudbi, ki je na našem trgu?

Predvsem naj velja, da kolesa ne bomo kupovali izključno z očmi in v skladu z modnimi barvami. Tako kot planinski čevlji nam mora biti tudi kolo kot ulito. Podobno je tudi pri nakupu smučič. Izbrati moramo predvsem pravo velikost kolesa. Če nam prodajalec ne zna svetovati velikosti kolesa ali pa ne more ponuditi koles različnih velikosti, potem je bolje poiskati takšnega, ki se na kolesa razume. Kolesarjem – začetnikom je, žal, včasih kar nemogoče razložiti pomen pravilne velikosti okvirja kolesa.

Pa tudi naše tovarne, ki so dobro zavarovane pred konkurenco, in trgovci zaradi želje po dobičku kar nesramno spregledajo pomen pravih mer. – Primerno velikost izberemo tako, da zajahamo kolo, stojimo z obema nogama na tleh in dvignemo kolo. Od zgornje cevi do razkoraka mora biti od 8 do 10 centimetrov prostora. Dolžino podsedežne cevi, ki pravzaprav označuje številko okvirja, lahko tudi izračunamo: razdaljo od tal do razkoraka (noge so 8 centimetrov narazen) pomnožimo s količnikom 0,61.

Določiti moramo tudi dolžino okvirja oziroma dolžino zgornje cevi. Njeno razdaljo določimo tako, da se vsedemo na stol in razdaljo od

sedala do dlani rok, ki jih dvignemo nad glavo, pomnožimo z 0,48. Za kolesarjenje je namreč bolje imeti daljše kolo kot prekratko.

ln še o sedežu. Pravilna višina sedeža je takrat, ko je kot v kolenih 75°, stopala pa so na pedalih v spodnjem položaju. In pri tako dvignjenem sedežu mora biti najmanj 11 centimetrov sedežne cevi v podsedežni cevi oziroma do na cevi označene meje. Najbolje pa je kolo preizkusiti in se posvetovati z izkušenejšimi kolesarji.

Nemogoče je na kratko pojasniti, kaj je dobro kolo. Kakovost kolesa določajo njegova teža, geometrija, kakovost uporabljenega materiala za izdelavo cevi in drugih sestavnih delov, trajnost, čas garancije, funkcionalnost, natančnost izdelave ipd.

Huda konkurenca med izdelovalci koles je na zahodnem trgu povzročila velike razlike med cenami koles iz posameznih kakovostnih razredov. Tako velja: za malo denarja malo muzike. Cenovne razrede lahko razdelimo na nižji (manj kot 700 DEM), srednji (manj od 1500 DEM) in višji (več kot 1500 DEM).

Poleg telesnih mer bomo pri nakupu upoštevali namen uporabe (ali pretežno terenska vožnja ali mestna vožnja, tekmovalno ukvarjanje z Mtb) in vsoto, ki smo jo pripravljene odšteti za kolo.

KARTA ZA GORSKE KOLESARJE

Vsak gorski kolesar se slejkoprej okuži s potovalno mrzlico. S spoznavanjem lastnosti kolesa, tehnike vožnje in vedno boljše telesne pripravljenosti si postavlja vedno zahtevnejše cilje. Kolesarske ture se daljšajo in sežejo v vedno bolj oddaljena območja.

Ker pri nas skoraj še ni posebej za gorske kolesarje označenih poti, so kolesarji prepuščeni svoji iznajdljivosti in domišljiji. Vendar mora biti vsak izlet dobro pripravljen. Pred odhodom se s pomočjo zemljevidov (planinske karte, pregledne karte občin ali na primer Atlas Slovenije) določi potovalni načrt, ki mora vsebovati opis poti in časovni potek izleta. Z načrtom je treba seznaniti tudi domače ali prijatelje (še posebej kadar se odpravljamo v odmaknjene kraje), ki bodo lahko v primeru nepredvidenih dogodkov pričeli poizvedovalno akcijo, če se ne vrnemo do dogovorjene ure.

Kolesarji uporabljamo tudi planinske markirane poti v sredogorju, saj velikokrat potekajo po širših cestah ali utrjenih povezovalnih poteh. Če pa so to izključno pešpoti, se jim z lahkoto izognemo ali naredimo majhen ovinek. Kolo nam omogoča veliko prilagodljivost na poti, zato velikokrat rečemo, da je daljši izlet načrtovana avantura. Pustolovščina zato, ker naložimo na mnogo zanimivih doživetij, načrtovana pa zato, ker smo na nepredvidene dogodke dobro pripravljeni: tako z znanjem kot tudi s primerno opremo.

Planinska zveza Slovenije bo v sodelovanju s klubom gorskih kolesarjev Gams pripravila karto (Ljubljana-okolica) za gorske kolesarje. Osnovno načelo trasiranja poti bo, da bo vsak posameznik prilagajal izlet svojim sposobnostim in željam. Označene bodo glavne smeri, po mednarodnih vzorcih podane osnovne lastnosti poti in opisane različice, ki bodo omogočale pestrost izletov. Kolesarji naj ne bi bili »ujetniki« markacij. Doživetje na izletu bo večje, če bodo bolj odvisni od svojega znanja.

Kar nekaj razlogov je, da je zabavnejše, pa tudi bolj varno kolesarjenje v skupinah. Zato in zaradi razvoja gorskega kolesarstva je bil leta 1990 ustanovljen klub gorskih kolesarjev Gams iz Ljubljane. Šteje nekaj manj kot 70 članov, ki se ukvarjajo z gorskim kolesarjenjem tako tekmovalno kot tudi rekreativno. Njihov cilj je razvoj gorskega kolesarstva, ta cilj pa uresničujejo z organizacijo kolesarskih izletov in tekmovanj ter s sodelovanjem svojih članov na tekmovanjih in prireditvah, ki jih organizirajo druge organizacije in klubi doma in v tujini, z rednim mesečnim sestajanjem, organizacijo tečajev, širjenjem in popularizacijo gorskega kolesarjenja prek sredstev javnega obveščanja, izdajanjem strokovne literature in orientacijskih kart za gorsko kolesarjenje, predavanj, izdajanjem internega klubskega glasila Gams Mtb., strokovno pomočjo pri nakupu opreme ter povezovanjem z drugimi sorodnimi klubi in organizacijami v Jugoslaviji in tujini. Svoje prostore imajo na Kebetovi 1 v Ljubljani (Šiška), sestanke pa vsako 1. in 3. sredo v mesecu ob 18. uri.

NITI STRUPENJAČE NISO TAKO STRAŠNO STRUPENE

KAJ, ČE ME PIČI KAČA?

ANDREJ BARAGA

Vročje poletje je tudi čas kačjih pikov. Žrtve kačjega pika so navadno ljudje, ki delajo na polju, v vinogradih in posebno tisti, ki nabirajo gozdne sadeže po sončnih posekah.

Množična rekreacija v naravi povečuje verjetnost, da bo koga pičila kača, čeprav je kačjih pikov še vedno dosti manj, kot navadno mislimo. Kače so že od nekdaj za večino ljudi živali, ki zbuja gnus in strah. Pik strupene kače je za žrtev in očividce zelo razburljiv dogodek.

Med 2500 vrstami kač je približno 200 strupenih, njihovi piki pa zahtevajo 30 000 do 50 000 žrtev letno, predvsem v deželah centralne Afrike, jugovzhodne Azije in Južne Amerike. Vendar pa tudi v Evropi, posebno v Franciji in Italiji, vsako leto umre nekaj ljudi zaradi kačjega pika.

V Sloveniji živita v naravi le dve vrsti strupenih kač: navadni gad in modras. Onstran Soče, še na slovenskem etničnem ozemlju, najdemo laškega gada (*Vipera aspis*), v Dinarskem pogorju pa malega ali kraškega gada (*Vipera ursinii*). Seveda pa živi po vsej Jugoslaviji mnogo podvrst gadov in modrasov, za katere imamo vsaj 150 imen. Naštetje le najpogostejša: gadu

pravijo hrvaško ridjovka, bosansko šargan in srbsko šarga, modrasu pa hrvaško poskok in srbsko kamenjarka.

Zaradi potovanj v tropske dežele in zaradi mode, da kače gojijo v terarijih – razširila se je po Evropi – se izjemoma lahko zgodi, da piči človeka tudi kaka eksotična strupenjača. Najštejnimo poleg že omenjene, pri nas živeče družine gadov (*Viperide*) še družino strupenih gožev (*Elapide*), kamor spadajo naočarka, mamba, kraljevska kobra itn., ter družini jamičark (*Krotalide*) s tipičnimi predstavnicami klopotačo, suličarko, grmovko in vodno mokasinko.

V pričujočem zapisu se bomo omejili le na pike domačih strupenih kač, ne smemo pa pozabiti, da je pik eksotičnih kač dosti nevarnejši in so tudi pravila zdravljenja drugačna.

NAŠI KAČI S 150 IMENI

Gad in modras sta značilni suhozemni kači, pogosto pa ju najdemo ob vodi. V vodi sicer plavata, nista pa v njej doma. Modras je najbolj strupena evropska kača, večji je in bolj žilav od gada, ki ga je pri nas izrinil v gorski svet in močvirja.

Gad je naša najpogostejša strupena kača

Modras (*Vipera ammodytes*) zraste do 80 cm. Na srčasto oblikovani glavi ima risbo v obliki lire, nad smrčkom pa izrazit rožiček. Barve je sivkasto zelenkaste do rjavkasto rdeče. Po hrbtu ima cikcakasto progjo, ki pa je lahko sestavljena iz sklenjenih obročkov. Živi najrajši na suhih in prisojnih skalnatih in z grmovjem poraslih krajih. Na visokih gorah in prostranih ravninah ga ni.

Gad (*Vipera berus*) ima širšo in bolj okroglo glavo kot modras, je manjši od njega (največ 60 cm) in gibčnejši, čeprav je bolj čokat. Cikcak je bolj šilast, posamezne podvrste pa so med seboj zelo različne. Gorski in močvirski primerki so lahko čisto črni. Zanimivo je, da so mladiči v istem gnezdu lahko značilno porisani ali pa črni. Samica skoti več kot 10 živih mladičev. Družine gadov so bolj leno kače. Ne lovijo plena, ampak nanj preže, ga pičijo in nato pogoltnejo. Človeka se v glavnem boje in pred njim pobegnejo. Pičijo le, če se čutijo ogrožene, če jih dražimo ali nevede pohodimo. Zanimivo je, da kača pri obrambnem piku vbrizga le tretjino tistega strupa kot pri lovem piku. Gad vbrizga 10 mg, modras 20 mg strupa, smrtna količina za odraslega moškega pa je 75 mg (suhaga) toksina.

Podatki o strupu nekaterih kač

	Smrtna doza za odraslega	Količina strupa/pik
kobra	15 mg	210 mg
mamba	120 mg	1000 mg
gad	75 mg	10 mg
klopotača	5 mg	12 mg

Gadi in modrasi se hranijo predvsem z majhnimi sesalci, najpogosteje s poljskimi škodljivci glodalci. So pomemben člen naravnega ravnovesja in jih zato pustimo pri miru. Civilizacija izriva kače v divjino, imajo pa tudi dosti naravnih sovražnikov. Posebno znan je indijski mungo, ki je povsem iztrebil kače na Mljetu.

PIK ZELO BOLI

Strupeni organ viperid sestavljajo žleze strupnice, izvodni kanalčki in specializirani zobje strupniki, ki so kot injekcijska igla. Žlezi sta na obeh straneh za očesom, stisne ju mišica nad čeljustjo in strup steče po kanalčkih v votle strupnike. Strupniki so 5 do 7 mm dolgi zobje spredaj, ob njih pa ima še rezervne, če prvi izpadejo. Preden kača piči, se zvije v klobčič, nato bliskovito sune z glavo naprej in zapiči zobe v žrtev. Odtod najbrž napačno prepričanje, da kača skoči (poskok!).

Tudi kače, ki ne veljajo za strupene, na primer belouška, imajo strupene žleze, nimajo pa specializiranih strupnikov, da bi vbrizgale strup, preden žrtev zgrabijo.

Pik evropskih strupenjač za večje živali in odraslega človeka ni smrtno nevaren, je pa zelo boleč in neprijeten. Znano je, da lovci na kače sploh ne gredo k zdravniku, če jih piči kača. Zelo nevaren pa je pik za otroke ter stare in oslabele ljudi, posebno še če kača, ki dolgo ni pičila, vbrizga ves strup iz obeh strupnikov. Zelo malo je slovenskih strokovnih člankov o kačjem piku. Med njimi je le en opis smrtnega primera iz leta 1950. Po tujih virih je v Angliji umrlo v 50 letih 7 ljudi, Švedi pa trdijo, da je smrtnost 0,3 odstotka.

V razburjenju navadno ne vemo, ali je bila kača strupena ali ne. Tudi če je bila strupena, pik komaj v 50 odstotkih pomeni zastрупitev. Dostikrat pride poškodovanec k zdravniku, ker se je zbodol na strnišču, opraskal na trnovem grmu ali čem podobnem, pri tem pa je videl ali le slišal kačo.

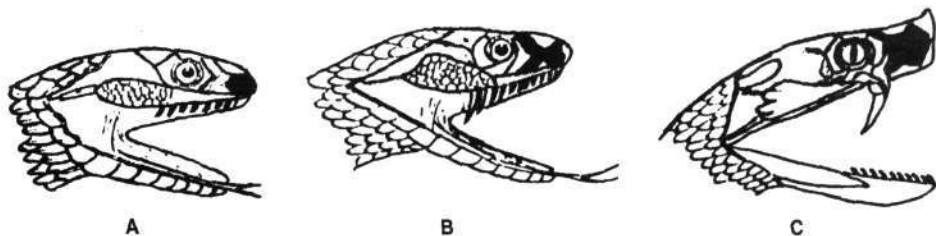
KAJ STORITI, ČE NAS PIČI?

Zanesljiv znak pika sta dve ranici do 0,6 centimetra narazen, ki pa pogosto sploh ne krvavita. Okolica ranic oteče in boli. Otekline se hitro širi, na koži se pokažejo značilne modro rdeče lise, včasih pomodri ves ud. Na udu se lahko pojavijo rdečkaste proge – vnete mezgovnice, otečejo pa tudi krajevne bezgavke: na spodnjem udu v dimljah, na zgornjem pa v pazduhi. Opisani znaki se razvijejo najpozneje v dveh urah; če takih znakov ni, pičeni ni zastрупljen in ukrepe lahko opustimo.

Poleg krajevnih znamenj se lahko pojavijo še znaki splošne zastрупitve: slabost, siljenje na bruhanje, mrzlica in vrtoglavica. Pri hujših primerih (takšnih je pri gadovem piku kakih pet odstotkov) zastрупljeni tudi bruha, težko diha, pulz je hiter, pojavi se lahko tudi driska. Pri najhujših primerih so izraženi znaki šoka: hladen znoj, žeja, zmedenost, pomodrele sluznice, komaj tipljiv pulz, zelo znižan krvni tlak, končno pa nezavest in smrt, ker je odpovedalo srce.

Zaradi motenj pri strjevanju krvi lahko pride do krvavitve v prebavila, bolnik bruha kri in ima krvavo drisko. Do tako hude zastрупitve pride pri evropski kači le izjemoma.

Pri kačjem piku pogosto otečejo tudi obraz, ustnice in jezik. Otekline je verjetno posledica

Skice glav, žlez in strupnikov: A – pri gožih iz skupine Aglypha, ki nimajo posebnih zob strupnikov, čeprav nekatere imajo strupne žleze v ustih; B – pri polstrupenih gožih z žlebastimi strupniki v zadnjem delu čeljusti (Opisthoglypha); C – pri pravih strupenjačah z zložljivimi strupniki iz skupine gadov, ki imajo cevaste strupnike (Solenoglypha).

preobčutljivostne reakcije in se pojavi kmalu po piku.

Pozne posledice kačjega pika so lahko odmrtnje večjih delov pičenega uda in odpoved ledvic zaradi šoka in strupov, ki se sprostijo iz poškodovanih tkiv v pičenem udu. Okrevanje traja lahko tudi več mesecev, navadno pa kak teden.

Kačji strup je snov beljakovinske narave, ki jo lahko zastavimo na več sestavin. Aktivne sestavine imajo posebne učinke. Nekatere povzročajo razpad rdečih krvničk, druge pa motnje v strjevanju krvi (krvavitve ali pojačano strjevanje), razpad celičnih ovojnic, povečano prepustnost žil itd. Ti učinki so vzrok za našete klinične znake zastrupitve. Strupi eksotičnih kač pa delujejo na srce in ožilje. Kače iz družine gadov teh strupov nimajo.

Posebno nevarni so piki v glavo in vrat in neposredno v žilo.

Prestrašenega poškodovanca moramo najprej pomiriti. To bo tem lažje, če vemo, da naše kače na splošno niso smrtno nevarne, sploh pa ne ob pravilni prvi pomoči in zdravljenju.

PRVA POMOČ

Pičeni ud pet centimetrov nad pikom **narahlo** prevežemo, toliko, da preprečimo odtokanje strupa po površinskih dovodnicah in mezgovnicah proti srcu. S prevezo ne smemo ogroziti prekrvitve uda! Ob pravilni prevezi ud ne sme pobledeči, ampak pomodri, pulz pa ostane tipljiv. Prevezo moramo večkrat kontrolirati; ostati sme največ dve uri, kar je navadno dovolj, da pridemo do zdravnika. Če se zdi, da je preveza preveč zažeta, kar vidimo po tem, da ud oteka, jo moramo zrahljati in spet namestiti, tokrat nekoliko bolj proti srcu. Uporabimo naramnice, pas itd. Pičeno mesto sterilno pokrijemo, ud pa obvezno imobiliziramo s priročnimi sredstvi (palice, deščice, rute, trakovi). Gibanje uda namreč pospeši kroženje krvi, s tem pa prehajanje strupa v telo. Bolnika prepeljemo v najbližjo bolnišnico.

V izrednih razmerah, ko ne moremo pričakovati zdravniške oskrbe v dveh urah, priporočamo izsesavanje pičenega mesta. To delamo najbolje s čašo in podtlakom. Pod čašo zažgemo košček vate (ki je prepojen s špiritom) ali za nekaj

sekund, prižgemo vžigalnik, da se zrak v njej segreje. Čašo poveznemo čez raničo in postopek ponavljamo 20-krat v eni uri. Koža pod poveznjeno čašo se izboči, iz raniče se cedita kri in sokrvica. Tako lahko odstranimo do 30 odstotkov strupa. Po vsakem sesanju lahko damo na pičeno mesto obkladek z močno raztopino kuhinjske soli. Izsesavanje je vredno začeti do pol ure po piku.

Kar zadeva izsesavanje z ust, mnenja niso enotna. Bojimo se namreč zastrupitve, če je v ustih kaka rana. Nevarnost pa ni velika, saj strup sproti izpljunemo. Sodobni učbeniki priporočajo izsesavanje s čašo.

Tako kot tudi sicer pri prvi pomoči velja tudi pri kačjem piku pravilo, da je bolje storiti nič kot pa ukrepati narobe. Ni namreč vsaka prva pomoč tudi prava pomoč!

Zarezovanje pičenega mesta, izžiganje ali posipanje s hipermanganom so neučinkoviti in nevarni postopki. Prepovedane so alkoholne pijače, po čeprav le »za korajžo«. Alkohol namreč širi žile in pospešuje razplavljanje strupa po telesu.

STARA PRAVILA NE VELJAJO VEČ

Strokovni pogledi na zdravljenje kačjega pika so se v zadnjem času zelo spremenili. Še pred kratkim je veljalo, da je serum najboljšo zdravilo proti kačjemu piku in da ga mora pičeni dobiti čimprej. Danes pa za kače, ki žive v Jugoslaviji, pravilo »kačji pik → čimprej serum proti kačjemu piku« **ne velja več**. Nekateri celo menijo, da je **antiviperini serum lahko nevarnejši od kačjega pika**. Injekcija seruma lahko izzove anafilaktični šok. Celotni Američani, ki imajo mnogo nevarnejše kače kot mi, menijo, da je serum proti kačjemu piku utemeljen le pri približno 25 odstotkih pičenih, torej le v najhujših primerih. Ameriške strupenjače pa so povečni zelo strupene iz skupine jamičark!

Sodobna priporočila za zdravljenje lahko strnemo v tale navodila: Pri vsakem kačjem ugrizu moramo misliti na možnost, da je bila kača strupena. Diagnoze navadno ni mogoče postaviti takoj, ampak šele čez čas ob opazovanju krajevnih in splošnih sprememb in znakov. Seveda pa ne smemo čakati na alarmne znake, ampak ukrepamo tako, kot smo našteali pri prvi pomoči. V bolnišnici bolnik dobi infuzijo fiziološke raztopine soli, tako da v pripravljeno žilo lahko kadarkoli po potrebi dodajamo specifična zdravila. Pripravljena morajo biti predvsem zdravila proti preobčutljivostnim (alergičnim) reakcijam, nadomestki plazme in umetni hormo-

ni nadobistnice. Pri vsakem piku je nujna tudi zaščita proti tetanusu!

Za bolnike, ki sploh ne kažejo jasnih znakov pika, in za tiste, kjer so znaki krajevno omejeni, je uporaba seruma prenevarna. Serum, ki ni bil potreben, lahko sproži preobčutljivost na serum, ta pa bo morda kdaj pozneje res potreben.

Vsem, ki jim je že ob misli na kačo tesno pri srcu, naj v pomiritev povem, da sem delal v ustanovi, kjer smo v 15 letih zdravili več kot 100 ljudi, ki jih je zanesljivo pičila kača, pa nismo niti enkrat uporabili seruma. Vsi so ozdraveli brez posledic.

Z malo pazljivosti se kačjemu piku lahko izognemo. Upoštevajmo naslednja pravila:

1. Kjer pričakujemo kače, nosimo dobre čevlje in dolge hlače.
2. Pri seganju v grme in pod kamenje previdnost ni odveč; priporočljivo je prej podrezati s palico.
3. Na taborjenju preglejmo spalno vrečo, preden zlezemo vanjo, in obrnimo čevlje, preden jih obujemo.
4. Hodimo s čvrstim korakom in ponoči z žepno svetilko.
5. Pustimo pri miru vsako kačo, pa čeprav se nam zdi, da je mrtva.

(Objavljeno v Sledeh, glasilu PD Dr. Gorazd Zavrnik, 1990/13.)

LEP KONEC DOBRO PRIPRAVLJENE TURE

NAHRBTNIK KORISTNIH NASVETOV

MARINKA KOŽELJ STEPIC

Tisti, ki stalno hodijo na organizirane izlete, že vedo, kako in kaj; imajo vsekakor neprimerno manj skrbi, ker marsikatero nalogo opravi skrben vodnik. Vendar vemo, da mnogo ljudi ne ljubi prevelike organiziranosti in discipline in hodijo raje v gore sami, v dvojce ali s prijatelji. Nema lokdaj pa je tudi program izletov v PD dolgočasen in ne nudi zanimivih tur.

Za samostojno zahajanje v gore veljajo pravila, kaj je potrebno storiti za uspešno, torej varno turo. Pozornost moramo nameniti predvsem:

- izbiri cilja
- izbiri opreme
- izbiri hrane
- izbiri prevoza
- izbiri soudeležencev
- izbiri prve pomoči

IZBIRA CILJA

Izbira cilja je prva in najpomembnejša naloga; vse druge so podrejene. Včasih cilj že poznamo, pogosto pa ga ne in se za neki cilj odločimo po pripovedovanju znancev ali po informacijah iz drugih virov. Tedaj vzamemo v roke vodnike in planinske karte in sami preverimo, koliko se informacije, ki jih imamo, ujemajo s temi iz tiska.

Posebno pozornost moramo posvetiti težavnosti ture, zlasti glede na letni čas. Vsi vemo, da je hoja v poletnem času, ko ni nikjer nobene krpe snega, popolnoma drugačna kot v zgodnji pomladi, ko je treba prečiti še nekatere grape, zatrpane z ledom in snegom. Ni torej vsaka tura za vsak letni čas z enako opremo! Pristope na vrhove je potrebno prilagoditi letnemu času. Južne strani so prej kopne in suhe, ni krušljivega kamenja in je tura prav prijetna, medtem ko je pristop na isti vrh s severne strani v zgodnjem poletju za »navadne« planince skoraj smrtno nevaren.

Iz vodnika v vsakem primeru preštudiramo dolžino ture in s pomočjo karte to tudi preverimo. To je pomembno zlasti za višinsko razliko, ki jo

moramo premagati. Upoštevati moramo tudi hojo po planotastem svetu. Mnogokrat nabere mo kar nekaj sto metrov višinske razlike po sistemu »dva metra gor, pa meter dol«.

Po pravilu planiramo šest do sedem ur hoje dnevno. Pri vzponu računamo 300 metrov višinske razlike v eni uri in pri sestopu približno 500 metrov. Preostali del dneva je namenjen za počitek, prehranjevanje, razgledovanje, zlasti pa za zlato časovno rezervo, če se nam na poti pripeti kaj nepredvidenega. To pa je lahko kratka nevihta, ki nas prisili, da uro ali dve vedrino, to je lahko preutrujenost kakšnega udeleženca, lahko je kakšna manjša poškodba – torej stvari, ki nam turo le upočasnijo, končne ga cilja pa ne ogrozijo.

Iz vodnikov moramo dobro preštudirati, koliko planinskih postojank imamo ob poti do cilja. Temu potem prilagodimo prenočevanje in prehranjevanje ter glavne dnevne počitke. Seveda se moramo pozanimati, ali je postojanka odprta in kako je oskrbovana. Ti podatki v vodnikih običajno niso točni, zato jih je potrebno preveriti, najbolje na PZS. Tako se izognemo presenečenju, da pozno zvečer ostanemo brez strehe nad glavo in brez dodatne hrane in obleke v nahrbtniku.

Pred nameravano turo je potrebno malce bolj natančno pogledati vremensko napoved. Če se nam obeta dolgotrajno slabo vreme, se ne podajajmo na turo! Če nas doleti slabo vreme med turo, je najbolje spremeniti cilj. Izjemno slabe vremenske razmere lahko pripeljejo do hudih nesreč. Tudi če imamo ustrezno opremo za slabe vremenske razmere, je bolje, da se umaknemo. Če bi se tega držali nekateri planinci, bi ne bilo žrtev strele in plazov.

Zaradi mnogih nepredvidenih in tudi nepredvidljivih dogodkov naj bi bil planiran tudi rezervni cilj. Tako ne rečemo, da je tura v celoti propadla, ampak smo jo izpeljali delno, vendar varno. Seveda pa moramo biti pripravljeni tudi na popoln umik, če se razmere spremenijo tako, da bi bili ob kakršnemkoli nadaljevanju v nevar-

nosti. Vedeti moramo, da gora ostane in nas čaka v ugodnejših razmerah.

IZBIRA OPREME

Izbiro opreme običajno podredimo izbiri cilja. Ko smo se odločili, kam in za koliko časa bomo šli, bomo izbrali ustrezno opremo. Jasno je, da ne bomo sredi avgusta za izlet po Pohorju nosili s seboj cepina in derez. Hudo narobe je, če se podamo sredi poletja v gore brez toplega puloverja. Ni dobro niti, če imamo opreme premalo niti če je imamo preveč.

Ne glede na to, kam gremo, pa čeprav ob lepem vremenu le na poldnevni izlet v sredogorje, ne smejo v nahrbtniku manjkati:

- komplet prve pomoči
- žepni nož
- vetrovka s kapuco
- rezervno perilo in
- dokumenti.

Na nogah imejmo vedno obute visoke čevlje, ki imajo grobo profiliran gumijast podplat. Različne nizke telovadne copate (superge) odsvetujemo, ker ne varujejo gležnja pred poškodbami.

In kaj še sodi v nahrbtnik? Ne glede na dolžino izleta moramo imeti s seboj tudi toaletni papir, osnovni toaletni pribor, šivanko, sukanec, varnostno sponko. Ne pozabimo vzeti s seboj tudi karto tistega območja, kamor se podajamo, in kompasa. Če smo zbiratelji žigov oziroma značk s prehojenih transverzalnih poti, potrebujemo seveda tudi ustrezne knjižice. Če želimo dokumentirano ohraniti del lepote in veselih doživetij, ne smemo pozabiti fotoaparata. Izbiro,

kakšen naj bo, prepuščamo posamezniku. Če ste začetnik v planinah in začetnik v fotografiji, si kupite kaj lažjega in novejšega z vgrajeno osnovno avtomatiko.

Morda še nekaj vrstic o smučarskih palicah. So odlično pomagalo pri hoji navkreber, saj si razgibavamo tudi ramenske sklepe, predvsem pa so pomembne pri sestopanju. Pri pravilni uporabi smučarskih palic razbremenimo noge za 20 do 30 odstotkov. Za planinca je koleno najpomembnejši sklep in če hočemo še v zrelih letih planinariti brez bolečin v kolenu, pričinimo hoditi v gore s palicami že mnogo prej. Priporočamo, da si nabavite zložljive, saj jih takrat, ko nam oblika poti ne dovoljuje uporabe, enostavno zložimo in pritrđimo na nahrbtnik.

Če se odpravljamo v sredogorje na enodnevni izlet, bomo v nahrbtnik dodali še nekaj hrane, pa čeprav nas bo pot vodila mimo planinskih postojank. Tako nas ne bo spravilo na rob obupa, če bodo postojanke zaprte ali pa nas na poti karkoli preseneti. Priporočamo tako imenovano železno rezervo hrane. Prav tako ne sme manjkati baterijska svetilka; priporočamo čelno izvedbo. Zakaj, najbrž ni potrebno posebej poudarjati. Če nas ujame noč, nam morda celo reši življenje. Ne pozabimo na vžigalice!

Pri dvo- ali večdnevem izletu v sredogorje se oprema bistveno ne spremeni. Dodati je priporočljivo planinsko rjuho, kajti planinske koče priporočajo, da jo prinesete s seboj. Tako bomo nekaj prispevali k ohranjanju lepote naših gor, saj ne bo več pranja posteljnine v kočah. V nahrbtnik zložimo še trenirko, ki je večnamenski kos opreme. V njej lahko prenočujemo, zlasti pa je primerna kot rezerva, če nas namoči dež.

Čimveč je na skupni turi ljudi, tembolj se mora vsak prilagajati

Foto: Joco Žnidaršič

Pri večdnevni turi je nasploh potrebna boljša zaščita pred dežjem in vetrom. S seboj bomo vzeli poleg anoraka še vetrne hlače, gamaše in dežnik. Dežnik je za hojo po sredogorju dokaj primeren, morda bolj kot različne pelerine, ki ne prepuščajo zraka. Ne smemo pozabiti niti na osnovno zaščito pred mrazom, pa čeprav sredi poletja. Ob vremenskih obratih temperatura že na višini 1500 metrov močno pade, zato je prav, da imamo v nahrbtniku kapo ali ščitnik za ušesa in rokavice. Samo spomnimo se nesrečnih nizozemskih planincev, ki so sredi julija umrli zaradi podhladitve nad Češko kočo! Pri večdnevni turi spadajo v nahrbtnik lažje superge, da se zvečer v koči preobujemo in si tako odpočijemo noge.

Pri turah v visokogorje je oprema ista kot za ture v sredogorje, le da je potrebno dodati še nekaj tehnične opreme in morda več zaščito pred mrazom. Vemo, da temperatura z višino pada in nam bo poleg debelega puloverja prišel prav še kakšen tanjši in morda tudi bunda. K tehnični opremi štejemo pomožne vrvice, ki so 4 do 5 metrov dolge, plene iz sintetičnih materialov in debele 8 milimetrov, in vponke. Iz dveh ali treh takih vrvic naredimo na zelo zahtevnih poteh samovarovanje, pa čeprav samo za premagovanje vrtoglavice. Če vemo, da je bila zima bogata s snegom, tudi poleti ne bo odveč cepin. Zlasti v zgodnjih jutranjih urah, ko je sneg tudi poleti silno trd, si bomo z njim varno izklesali stopinje in brez problemov prečili snežišča. Tako se bomo ognili zdrsom, ki so najbolj pogost vzrok nesreč v gorah.

PREHRANA V GORAH

O prehrani v gorah obstajajo posebne teorije, vendar pregovor, ki pravi »kar dviga kovača, uniči krojača«, kar drži. Od pravilne in ustrezne prehrane je odvisno, ali bo naša tura uspešna ali ne. Običajno smo izpostavljeni večjim telesnim naporom in tako potrošimo več energije, ki pa jo je treba pravilno nadomeščati. Prvo pravilo je, da je treba na turi jesti večkrat in po malem. Vemo, da se slabo hodi s polnim trebuhom, prav tako pa tudi s pajčevinami v želodcu. Pazimo, da so naši počitki dovolj pogosti in da zaradi preutrujenosti ne izgubimo občutka lakote.

V naših slovenskih gorah, zlasti v Julijcih, skoraj ni potrebno nositi s seboj hrane, kajti planinske postojanke se dokaj pogoste. V tem primeru moramo nositi s seboj le tako imenovano železno rezervo. Ta nam je izhod v sili in naj bi po pravilu ostala nedotaknjena. Če smo redni tedenski obiskovalci gora, jo nosimo s seboj večkrat in jo šele po prteku dobe trajanja zamenjamo z novejšo. In kaj naj bo v železni rezervi? Čokolada, nekaj prepečenca ali švedskih hrskov, manjša mesna konzerva, grozdni sladkor, suho sadje in morda sok v primernih embalažah.

Kaj priporočamo za prehrano na turi ne glede na to, ali hrano nosimo sami ali pa se prehranjujemo v planinskih kočah? Predvsem naj bo hrana lahko prebavljiva, bogata z vitamini in ogljikovimi hidrati in ne težka in premastna.

Zlasti pred turo ne jejmo težke hrane. Ne pozabimo na pijačo. Pri hoji se potimo in izgubljeno tekočino je potrebno nadomestiti v obliki mineralnih pijač, sokov, čajev in drugih napitkov, ki jih pogosto lahko pripravimo kar sami. To so cedevite, vitamin C, maratonik in podobno. Na začetku ture pijemo manj, zlasti pa pijemo počasi, po posameznih požirkih. Ob takem načinu pitja nas bo deciliter tekočine že kar dobro odžejal. Tako bomo ublažili občutek žeje in ne bomo kar naenkrat preobremenili želodca. – Ko smo ravno pri pijači: alkohol ne sodi v gore, zlasti pred in med turo ne! Po turi nam bo sicer prijal kozarec piva ali tudi brizganec.

Vsaj enkrat v dnevu ali pa vsaj zvečer pojejmo kakšno enolončnico ali juho, torej nekaj, kar jemo z žlico. Tako tudi na večdnevni turi ne bomo imeli težav s prebavo. Za izboljšanje le-te pomaga surova zelenjava – korenček, redkvice, paprika, paradižnik, čebula itd. To hrano poleg že standardnih sirov, salam in konzerv ni težko nositi s seboj, zlasti tam, kjer so planinske postojanke posejane bolj redko. Na takih turah priporočamo majhen in lahek plinski gorilnik in ob vsakem vodnem izviru si bomo lahko pričarali juho. Ta nadomesti izgubljeno tekočino in soli, ki smo jih izločili z močnejšim potenjem. Taka juha in morda še instant kava za tiste, ki so zasvojeni s kofeinom, bo okrepila že kar izčrpanega planinca.

Pomembno je tudi, da po vsakem obroku počivamo še kakih deset minut in šele nato nadaljujemo pot. Seveda bomo po vsakem obedu pospravili za seboj. Prazno embalažo in druge odpadke bomo zložili v za to pripravljeno vrečko in vsebino odnesli v dolino. In da nam bo hrana prijala, si jo bomo lepo in higiensko servirali. Vsa jedila nosimo lepo zložena v kartonskih ali kovinskih škatlah, tako se ne morejo drobiti, mečkati in mešati med seboj. Nič kaj prijetno ni jesti kekse, pomešane s salamo, in še manj gledati planinca, kako nosi skupaj v nahrbtniku superge in sendvič, seveda oboje nezavito.

PREVOZ, SOUDELEŽENCI, PRVA POMOČ

Do izhodišča ture je potrebno priti z nekim prevoznim sredstvom. Lahko so to javna ali zasebna. Pri zasebnih moramo planirati turo tako, da se naša pešpot konča v izhodišču. Če uporabljamo javna prevozna sredstva, moramo dobro pregledati vozne rede, še posebno za tisti dan, ko nameravamo potovati. Pogosto so namreč delavniški vozni redi različni od sobotnih ali nedeljskih. Paziti moramo na morebitne spremembe že po izdaji voznega reda. Našo pot pa lahko zaključimo na kakšnem drugem kraju, od koder se zopet lepo odpeljemo z javnim prevoznim sredstvom domov.

Najidealnejši prevoz je posebni javni prevoz z voznikom. Planince odloži na dogovorjenem kraju, kjer se prične prava planinska pot. Potem na dogovorjenem kraju počaka na planince in jih pelje drugam ali pa domov. V tem primeru lahko v avtobusu ali kombiju pustimo še dodatno ali rezervno opremo, obleko in obutev, če nas ob povratku preseneti slabo vreme ali pa

imamo v načrtu še obisk kakšnih kulturnih zanimivosti, da ne hodimo okrog v prepoteni planinski obleki. Posebni avtobus je zlasti primeren za dostop do manj obljudenih krajev, kjer so javni prevozi redki, morda le enkrat ali dvakrat dnevno in so prilagojeni potrebam tamkajšnjih prebivalcev, ne pa redkih planincev.

Ne glede na to, ali gremo na izlet v dvoje ali v družinskem ali prijateljskem krogu, je treba vedno misliti na to, ali bodo načrtovano turo zmogli vsi. Usklajevanje je najlažje, če gremo v dvoje, zlasti če imata oba udeleženca podobne ali enake psihofizične lastnosti in ju na turo vleče ista motivacija. Več kot je udeležencev, več mora biti prilaganja in strpnosti. Pri izbiri udeležencev je treba pogosto bolj paziti na psihične lastnosti, zlasti na karakterne poteze. Ne hodimo skupaj na turo z ljudmi, s katerimi se ne razumemo najbolje in ki nam gredo že sicer močno »na živce«. Seveda vesela družba drugih včasih tudi nergača in večnega nezadovoljneža razvedri in so potem vsi veseli.

O prvi pomoči oziroma pripomočkih za nudenje takšne pomoči najbrž ni potrebno posebej pisa-

ti. V vsak nahrbtnik spada komplet prve pomoči, ki si ga lahko sestavimo sami. V posebni vrečki ali etuiju naj bo: 1–2 prva povoja, 1–2 krep povoja širine 4–6 cm, 1–2 trikotni ruti, nekaj sterilne gaze, obliži različnih dimenzij za žulje in kakšen aspirin proti glavobolu. Ni veliko, pa vendar dovolj, da skupina dobro oskrbi poškodovanca, seveda le v primeru, da obvladamo nudenje prve pomoči.

Zelo pomemben je pravilen pristop k ponesrečencu. Ta mora biti tak, da nam ponesrečenec zaupa. Od pravilno nudene prve pomoči je marsikdaj odvisno življenje ponesrečenca, vedno pa potek zdravljenja. Pri nudenju prve pomoči bodimo preudarni in ne hitimo brez potrebe, saj le izjemoma odločajo sekunde o življenju in smrti. Transport je prav tako pomemben kot prva pomoč. Če smo že pozabili osnove prve pomoči, ker k sreči tega še nikopli nismo potrebovali, obravnavajmo znanje. Kdaj pa kdaj povijmo navidezno poškodovani del telesa. V roke vzemimo kakšno knjigo o osnovah prve pomoči, jo berimo in obnavljajmo znanje, kot da ga bomo potrebovali že jutri – v upanju, da ga ne bomo nikoli.

ŽUPNIK FRANC URBANIJA Z DOVJEGA – NASLEDNIK JAKOBA ALJAŽA

KAMEN NA KAMEN – KAPELICA

DRAGICA MANFREDA

Verni in neverni Slovenci, predvsem pa še planinci, so enotnega mnenja: da namreč na Kredarici nekaj manjka vse od tistega daljnega 1953. leta, ko so menda zaradi predvidene širitve Doma na Kredarici porušili priljubljen cilj planinskih »romarjev« – kapelico. No, zdaj je dom dovolj prostoren za vse, na Kredarici pa je kljub temu še ostalo nekaj prostora za novo kapelico v starem slogu.

Z župnikom **Francetom Urbanijo** z Dovjega, kjer je nekoč maševal **Jakob Aljaž**, smo se namreč pogovarjali prav na dan Aljaževe smrti, 4. maja. In ta dan župnik Urbanija kot glavni organizator gradnje Triglavске kapelice še ni imel v rokah vse dokumentacije za pričetek te gradnje. Zato smo ga kajpak povprašali, kje se zbiranje papirjev pravzaprav zatika.

»To bi vam težko povedal,« pravi župnik Urbanija, »domnevam pa, da se je ustavilo pri tistem zadnjem pečatu tam nekje v Ljubljani. Čeprav so vse pristojne institucije pokazale veliko mero pripravljenosti za uredjanje dokumentacije, pa se vsa reč vendarle malce predolgo vleče. Izpolnili smo tako rekoč vse zahteve glede sprememb prvotnega projekta in tako je sedanja podoba kapelice glede videza in lokacije povsem usklajena s pripombami pristojnih občinskih in republiških služb.«

– *In kakšna je ta podoba?*

»Dovolj je pogledati sliko nekdanje kapelice, ki je bila zgrajena 1896. leta na pobudo Jakoba Aljaža. Sedanja je posnetek tiste, le zidovi, prav tako zgrajeni iz kamna, so nekaj nižji. Zato pa

je kapelica širša in tako ostaja tudi enako prostorna.«

– *Stala bo seveda drugje kot nekdanja?*

»Na prostoru nekdanje kapelice je razširjen Dom na Kredarici; kot najprimernejšo lokacijo smo skupaj s strokovno službo izbrali prostor severovzhodno od doma, torej v smeri proti Karavankam, v neposredni bližini nekdanje drvarnice. Paziti smo morali, da kapelice ne bi preveč izpostavili vremenskim dogajanjem. Sicer pa upam, da bomo njene temelje kmalu videli.«

– *Kdaj boste zastavili gradnjo?*

»Tako rekoč dobesedno tisti dan, ko bo prišel zadnji uradni pečat, ki bo gradnjo dovolil. Lopate že imamo v rokah. Če ne bo nepredvidenih težav, pa bo kapelica vsaj z grobega gotova do konca septembra letos.«

– *Čigava je zemlja, na kateri bo stala?*

»Ja, to je sedaj tudi naš, cerkveni svet. Kot vemo, je ves svet na Kredarici kupil župnik z Dovjega Jakob Aljaž kot darilo Slovincem. Lastnik zemlje je bilo torej Slovensko planinsko društvo in nato Planinsko društvo Ljubljana-Matica, ki pa je na občnem zboru sklenilo del potrebnega sveta za gradnjo kapelice podariti župniji v Dovjem.«

Da bo stvar bolj jasna, naj poudarimo, da je obnovev po vojni porušene kapelice del organizirane skrbi za ohranitev Aljaževe dediščine. Župnik Urbanija, ki ni brez zasluga pri tej skrbi, je poudaril predvsem veliko odgovornost, s katero varuje Aljažovo dediščino **Franc Salberger-Požganc**, sicer pa čutijo to kot svojo nalogo tudi slovenska planinska društva, zlasti najbližje

Stari dom in stara kapelica na Kredarici

– Planinsko društvo Mojstrana, pa tudi naša planinska društva v tujini, med njimi zlasti Planinsko društvo Triglav v Švici, ki tudi materialno pomaga pri izvedbi sedanje zamisli. Ob 20-letnici obstoja nameravajo v začetku avgusta »skočiti« tudi na Triglav in pogledati, do kod je zrasla kapelica.

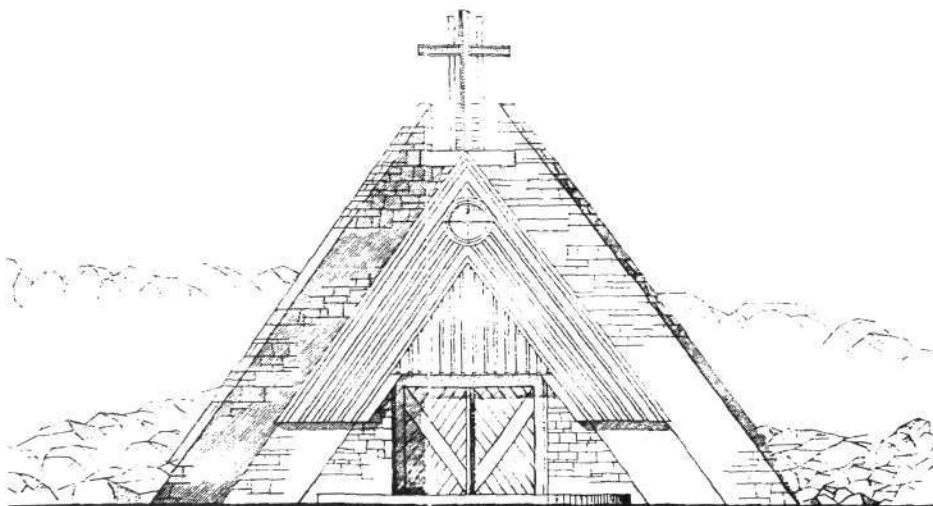
– *Ko smo že pri denarju: ga bo dovolj?*

»Dovolj za pričetek, ne pa za dograditev. Denar včasih kaplja, drugič spet teče, veliko pa je tudi obljub.« Samo reci, pa pridemo,« pravijo navdušeni planinci, ki so začeli dogodke že prehitevati in so lansko jesen nosili cement na Kredarico kar v nahrbtnikih. Tudi obrtniki se ne držijo ob strani in resnično upamo, da bo v kapeli na najvišji ravni prva slovesna maša že kmalu.«

– *Nekdaj so bile v Triglavski kapelici silno čislane planinske poroke. Najbrž bo tudi poslej tako.*

»Ne dvomim o tem, kajti poroka pod Triglavom – kaj je lahko bolj zanosnega za ljubitelja planin! No, pred vojno so bile v njej tudi staro-cerkvenoslovanske maše; kapelica je združevala ljudi, velikokrat je v njej maševal pisatelj **Janko Mlakar**. In morda še drobna zanimivost: kot zadnji se je v Triglavski kapelici poročil naš predani ljubitelj gora **dr. Miha Potočnik**. Čigava poroka bo torej po dograditvi kapelice prva na vrsti?«

In še žiro račun, na katerem se zbirajo sredstva za izgradnjo kapelice na Kredarici: 51530-621-37 05 1610-112-13009/54

KAJ JE POKAZAL LETOŠNJI FESTIVAL V TRENTU

GORNIŠKI FILMI BREZ ALPINISTOV

NUŠA PODOBNIK

V mestu pod Dolomiti je bil konec aprila že 39. mednarodni filmski festival, na katerem smo bili ponovno priče številnim osvajanjem gora, raziskovanjem okolja, preučevanjem starih običajev in avanturam. In prav o »avanturi«, v katero so se organizatorji letos podali, bi želela napisati nekaj uvodnih besed. Morda gre za bojazen, da prihodnje jubilejno leto ne bi prejeli dovolj filmov, pa je bila zato letošnja selekcija vse prej kot kvalitetna, čeprav se je za festivalske nagrade potegovalo kar 108 filmov in video projektov iz 17 držav. Direktor festivala je na zaključni tiskovni konferenci pojasnjeval to programsko odločitev s tem, da niso želeli storiti napake in izločiti kvalitetnega filma in da je bilo bolj nekaj filmov preveč kot kakšen kvaliteten premalo. Dodajmo še to, da si je delo selekcijske komisije predstavljal zelo po svoje in poenostavljeno, saj so se na festivalu razširile govornice, da jih je uradnemu izboru 70 filmov dodal po svoji presoji še 38! Popolnoma jasno je, da so vse te poteze vključene v priprave na 40., jubilejni festival, ki bo prihodnje leto, ko si organizatorji prizadevajo pritegniti kar največ producentov z vsega sveta. Počakajmo leto dni pa bomo videli, ali je bila letošnja odločitev pravilna!

Navkljub vsem tem prigodam pa je mesto Trento živel s festivalom. Na vsakem koraku je bilo opaziti, da se nekaj dogaja, izložbe so bile urejene zelo filmsko in gorniško, številne razstave tako v festivalskem centru kot tudi v drugih galerijah so bile vsebinsko vezane na festival, ponovno so predstavili mednarodno filatelistično razstavo favne in flore v gorah, zanimiva je bila mednarodna razstava knjig s posebnim poudarkom na stavbarstvu v hribovitem svetu in že dvajseti so podelili literarno nagrado ITAS.

ODMIKANJE OD GORNIŠTVA

Kljub vsem kritikam in slabi volji je številčnost ponudbe dala tudi nekaj izjemnih filmov. Povejmo takoj na začetku, da na festivalu že dolgo ne prevladujejo gorniški filmi. Morda je temu vzrok vse več specializiranih festivalov po svetu – ali pa filmski avtorji nimajo več kaj odkriti v gorah oziroma da ni v tem filmskem žanru novih avtorjev. Dejstvo je, da se festival po vsebinski plati vse bolj izgublja v tematski razdrobljenosti, ki od gorništva prehaja v raziskovanje in varovanje okolja in do čiste pustolovščine. Tako razširjena tematika selektorjem resnično dovoljuje izbor, ki po eni strani le težko vzdrži termin gorniškega in avanturističnega, po drugi strani pa lahko v program vključi prav vse, tudi turistično propagandno reportažo o potovanju na Severni tečaj. Zastavonoša tako po številu filmov kot tudi po kvaliteti je že zadnjih nekaj let prav gotovo

Francija. Sledi ji – bolj po številu kot kvaliteti – Italija. Ti dve državi sta imeli letos na festivalu več kot polovico filmov, dobrih 50 filmov pa je prišlo iz ostalih 15 držav. Mednarodna žirija, ki ji je predsedovala lanska dobitnica grand prix, Avstrijka **Karin Brandauer**, člani pa so bili še **Jean Afanassieff**, alpinist in cineast iz Francije, italijanski publicist in filmski kritik **Ermano Comuzio**, švicarski alpinist **Marco Grandi** in slovenski režiser in kritik **Tone Frelj**, je bila enotnega mnenja, da mora v prihodnje selekcijska komisija zastaviti drugačno programsko politiko, obenem pa je izrazila upanje, da bodo avtorji skušali za tako pomemben jubilej, kot je štiridesetletnica, najti nove zamisli in poti v slikanju alpinizma in gorništva.

Glavna zvezda festivala je bil film dveh francoskih avtorjev, **Alaina Majanija** in **Erica Vallija**, dobitnikov grand prixov že na festivalih v Austru in Diableretsu, »Lovci v temi«. To zanimivo delo, ki ima vse elemente od ekstremnega plezanja do raziskovanja in avanture, prav gotovo zasluži oceno najboljši in s tem grand prix festivala. Ta dva avtorja sta se proslavila že pred dvema letoma s filmom »Obiralci medu«, ki je prav tako požel številna priznanja in najvišje nagrade.

Med redkimi alpinističnimi filmi je bil francoski »Želja po Everestu« prav gotovo poglavje zase. Režiser **Bernard Germain** je tako postal dobitnik srebrnega encijana za najboljši alpinistični film festivala. Gre za odkritosrčen in simpatičen

Kader iz francoskega filma »Želja po Everestu«

portret prve francoske alpinistke, ki ji je uspelo priplezati na najvišjo goro sveta. Da je režiser mojster, pove tudi podatek, da je pred nekaj leti prejel grand prix festivala za svoj film »Koncert za Alasko«.

Še nekaj francoskih filmov se je potegovalo za nagrade uradne žirije, a so nekako ostali neopazni – ali pa so se morda člani bali »nezadovoljstva« drugih tekmujočih. No, kar je zamudila uradna žirija, je popravila žirija, ki v imenu filmske komisije CAI (Club Alpino Italiano) podeljuje nagrado »Mario Bello«. Podelila jo je še enemu odličnemu francoskemu filmu režiserja **Roberta Nicoda** za njegov film »Totem«, ki se odlikuje po izjemni fotografiji, ki avtentično prenese pred oči gledalca naravno lepoto, obenem pa ima film še tisti tako željen, a redke element – humornost.

Še nekdo je v zadnjih letih poleg Francozov »naročen« na nagrade. Nemški režiser in znani alpinist **Gerhard Baur** se je letos ponovno vpisal med dobitnike »encijanov«, in sicer za najboljši gorniški film. »Dolomiti – mitične skale« je poln poetike in slvospevov tej gorski verigi, ki se ob mojstrski fotografiji in slovesni glasbi predstavi v svoji najlepši podobi, ki nas vabi na obisk.

Poleg teh najbolj odmevnih nagrad je žirija nagradila še najboljši igrani film. Dobitnik je bil švicarski avtor **Markus Imhoof** za film »Gora« (predstavljen tudi na letošnjem berlinskem festivalu); uspelo mu je celotno dogajanje postaviti na vrh težko dostopne gore in v majhno meteorološko postajo na njej, da bi tako še lažje povezal resničnost s simboliko – krutost okolja,

življenja, v to pa je umeščena Amerika kot simbol neke boljše in lepše prihodnosti.

Med najbolj nenavadne filme lahko prav gotovo štejemo še drugi švicarski igrani film »Al Gattun«, – črno-bel film, ki svojo mitično in bajeslovno zgodbo o spreminjanju ljudi v mačke slikovno podkrepi prav s črno-belo fotografijo, samo dramatičnost in nenavadnost dogajanja nekje v samotnih gorah pa dodatno stopnjuje še z obredno glasbo, ki malo spominja na indijsko. To ni nič nenavadnega, saj je avtorica filma Indijka **Kali**, ki že deset let potuje po svetu in proučuje te mitične zgodbe. Žiriji se je zdel film dovolj zanimiv, da je to filmičnost in umetniški pristop nagradila s posebnim priznanjem.

Edini avtor, ki je letos posegel med »abonirane« nagrajence in tako malo zmotil »monotonijo« zadnjih let, je bil **John Bianco**, ki se je podpisal pod ameriški film »Pogumni alpinisti na El Capitanu« in zanj dobil srebrni encijan za najboljši avanturistični in športni film nasploh; film je namreč živ dokaz osebne avanture na eni strani, na drugi pa trdne odločenosti paraplegika, da premaga objektivne težave in doseže svoj cilj.

Seveda pa tudi Italijani niso ostali praznih rok. Za to so že pred leti poskrbeli organizatorji, ki so pravilnik sestavili tako, da uradna žirija nagradi tudi najboljši italijanski film. Tako ni bojazni, da bi festival minil in da ne bi prejeli ničesar. Letošnja dobitnika sta **Ugo Adilardi** in **Marco Visalberghi**, ki sta prejela posebno nagrado žirije, in sicer za izjemno zasnovano, posebno pozornost in natančno študijo v filmu »Med medvedi v pokrajini Velikih jezer«, kot so zapisali člani žirije.

ZAKAJ NI VELIKIH FILMOV?

Za konec povejmo še to, da sta bila med 108 filmi tudi dva slovenska (Katedra la Lhotse« režiserja **R. Ravniharja** in **Fistrovčeva** »Poslanstvo«), ki h kakšnemu dvigu kvalitete prav gotovo nista prispevala, vendar se nam ju tudi sramovati ni treba.

Letošnji festival sta zaključili dve posvetovanji, in sicer na temo o prihodnosti vodnikov po gorah (ki je imelo mednarodno zasedbo udeležencev) in o planinskih kočah jutri. To pa je bilo

bolj lokalne narave. Dobro pripravljene posvetovanji (morda so nas v prejšnjih letih preveč razvadili) pa sta minili nekako neopaženo, vsaj pri tujih obiskovalcih.

In še nekaj je bilo letos opaziti: na festivalu smo pogrešali alpiniste. Tako znana imena, kot so **Profit**, **Česen**, **Kammerlander**, **Messner** in še številni drugi, ki smo jih prejšnja leta srečevali na vsakem koraku, so letos manjkali, pa tudi nobeno novo ime ni zablestelo.

Morda pa tudi zato ni več velikih gornjskih in alpinističnih filmov.

BOJ ZA VRH SV. VALENTINA

SNUBCI PATAGONSKE BELE GORE

Dr. VOJKO ARKO

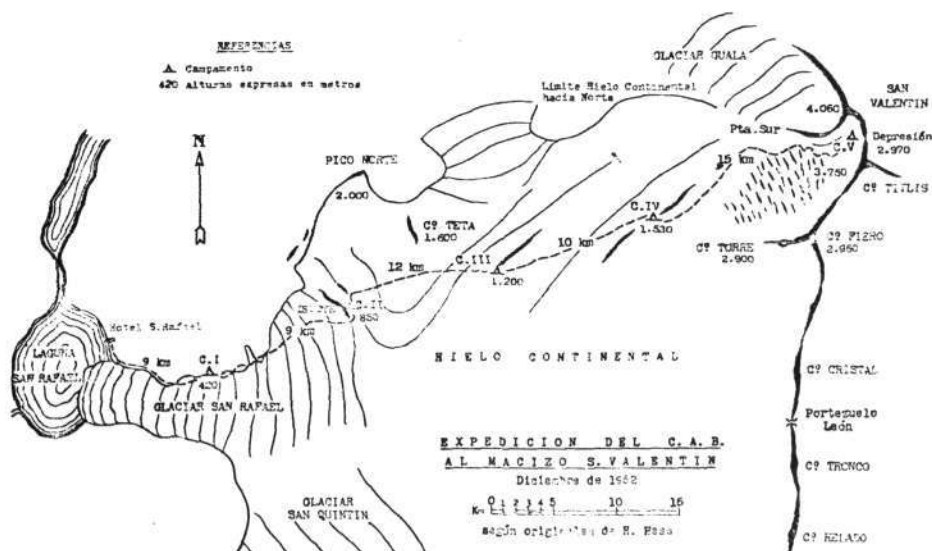
Veriga ameriške Kordiljere, ki se vleče od Alaske do Ognjene zemlje, kaže v svojem skrajnem južnem koncu, na ozemlju Patagonije, čisto posebne značilnosti. Mrzli morski struji antarktičnih morij, neprestano slabo vreme in pomanjkanje vsakega poletja povzročajo, da se sneg, zapadel v zimskih (ali tudi poletnih) mesecih, nikdar ne stopi. Ves gorski sestav južno od čilskega pristanišča Aysen pa do Zaliva zadnje nade (Seno de la Ultima Esperanza) je pokrit z debelimi plastmi poledenelega snega. To je patagonski »kontinentalni led«, arktična pokrajina med 46° in 52° južne širine. Zelena dolina reke Baker deli ledeni pas v severni in južni del. Geografski sistem obeh ozemelj je približno enak: gre za 1000 do 1200 metrov visoke planote, ki jih na vzhodu in zahodu oklepajo gorske verige. Med vrhovi teh pogorij se odpirajo prostrana sedla, prek katerih polzijo ledene reke ter se spuščajo v Pacifik in v velika jezera na vzhodu.

Širina kontinentalnega ledu je 50 do 90 kilometrov. Debelina bele preproge je različna (saj kažejo strma pobočja sem in tja celo skalnate rebri), a povprečno presega sto metrov, zlasti v kotlinah.

ZGODOVINA NEUSPEHOV

Negostoljubno podnebje z večnimi nevihtami brani dostop v te kraje. Čilsko ozemlje južno od Aysena je praktično neobljudeno (razen nekaj kmetij ob reki Baker), pa tudi z argentinske strani se drže redki naseljenci daleč proč od ledene Kordiljere.

Samo posamezni predeli patagonskih Andov so za silo znani in kartirani. Nemški profesor **Friedrich Reichert** (umrl 1953 v Santiago de Chile) je prvi prodrl na snežne planjave in iznašel pojem »Hielo continental« (kontinentalni led). Kot izvežban planinec – saj je dosegel številne zmage v Alpah, Kavkazu in Mendoških Andih (Argentina) – je seveda začutil željo, da se povzpne na najvišjo goro teh arktičnih oze-

melj. To goro, San Valentin (4058 m med 46°30' in 47°30' južne širine), je mogoče videti z ladij, ki plovejo po čilskih kanalih. Dviguje se iz vzhodne mejne verige kontinentalnega ledu 60 kilometrov daleč od lagune Sv. Rafaela. Reichert je pri prvem poskusu, da se približa orjaku, začrtal pot, ki jo je pozneje ubrala bariloška odprava: z ladjo je došel do lagune Sv. Rafaela ob ožini Ofqui in se ob istoimenskem ledeniku prebil v notranjost (leta 1921). V dveh poletnih mesecih je doživel eno popolne lepega vremena. Zato je zapovedal umik.

Mnogo let pozneje (leta 1939) je Reichert raziskal tudi vzhodno pot: z jezera Buenos Aires. Po strugi reke Leon se je spustil v neznano. Čakalo ga je neprijetno presenečenje: sistem jezer z neprehodnimi obalami mu je zaprl pot in ker ni imel na voljo čolnov, se je moral vrniti.

To smer je leta 1940 ponovil švicarski geolog prof. **Arnold Heim** v spremstvu čilskega Švicarja **Hermann Hessa**. Prav v istem času je Reichert znova »prodiral« z zahoda, od ožine Ofqui. Heim in Hess sta pripeljala s seboj potrebni čoln in si urala pot prek strmega ledenika na kontinentalni led. Tudi Reichert se je spustil precej globoko v notranjost bele planjave. Toda viharji, deževja in nevihte so zavrnili vsiljivce in jih pognali nazaj proti jezerom in proti morju.

Hess je zapadel čaru nepremagljive gore: nekaj let mu ni dala miru. S tremi prijatelji je bil leta 1942 spet v Ofquiju. Na skalnatem otoku »nunnaker« postavi pločevinasto hišico. Trdovratno čaka lepo vreme. Ko se slednjič viharji poležejo, odprava v maratonskem smučskem teku prekorači planoto kontinentalnega ledu, začne vzpon v masivu vzhodne gorske verige in doseže sedlo na višini 3000 metrov. Komaj 1000 metrov višje se pnejo ledeni grebeni patagonskega Mont Blanca, kipi v sinje višave lesketajoči se vrh ledene gore. *Toda zaman! Že se dvigajo črni oblaki iz morja in na krilih zahodnega vetra, suverenega gospodarja bele samote, pridrvi pacifiško neurje. Umik!*

Hess ne odneha. Leta 1945 se vrne s Heimom in tremi Bariločani. Tokrat znova prodira z vzhoda, kjer je vreme znosnejše, dasi so tehnične težave večje, kajti vzhodni ledeniki so neprijetno strmejši in bolj razbiti. Odprava doseže 2000 metrov in cilj je še daleč. Kakor vedno izbruhne demonska sila patagonskega viharja prav tedaj, ko začne navdajati snubce bele gore varljivo upanje. Z veliko težavo pospravijo Hess, Schmoll in Studer zgornja taborišča. Sključen v ledeni votlini, premočen do zadnje nitke, ob tuljenju neurja, ki besni že dneve in dneve, se Hess zakolne, da ga nobena sila na svetu ne spravi več v to začarano deželo. *Že šestič je zmagal San Valentin.*

Zdaj dolgo vlada čisto nemoteno v svojem kraljestvu. Le tihomorski viharji ga obiskujejo. Medtem sanjari skromna peščica andinistov o njem. Tudi slovenski gorniki, ki so se po letu 1949 naselili v Bariločah, z zanimanjem prebirajo vse, kar je o tej gori znanega. Radi bi poskusili – a kje so sredstva!

ODPRAVA SE PREDSTAVI

Pozimi leta 1952 me na cesti ustavi osemdesetletni predsednik Cluba Andino **don Emilio Frey**: »Kaj mislite, če bi se naš klub lotil Valentina?« – Splošno navdušenje. Priprave trajajo več mesecev. V Bariločah se znajde tudi stari Reichert. Ima predavanje in svetuje zahodno smer: s klubskim avtobusom do Aysena, od tam z ladjo do ožine Ofqui. Ekspedicija odpotuje 1. decembra 1952. Stavljajo jo:

Dr. Juan Neumeyer, zdravnik in šef odprave, 56 let, Švicar po rodu in vzgoji in Argentinec po rojstvu, soustanovitelj Cluba Andino, kljub letom aktiven planinec s številnimi vzponi v Alpah in Andih. Pozna kontinentalni led, ker je spremljal prof. Reicherta na eni od njegovih odprav na ozemlju jezera San Martin.

Otto Meiling, 50 let, Nemec, tudi soustanovitelj kluba, najstarejši gorski vodnik v Bariločah, čigar drzni vzponi v deželi jezer so andinskemu svetu dobro znani.

Emilio Hernandez, 40 let, Čileneec, domačin iz Bariloč, navdušen gornik, eden od redkih tipičnih kreolov, ki ga je gora omrežila.

Gregorio Ezquerro, 29 let, Argentinec, trgovec iz Bariloč.

Carlos Sonntag, 25 let, najboljši argentinski plezalec iz mlade bariloške generacije. Pred kratkim se je vrnil z alpinističnega tečaja v Franciji.

Dinko Bertonec, 25 let.

Tonček Pangerc, 28 let.

Oba Slovenca sta zastopnika tiste slovenske plezalske skupine, ki pomeni pomemben mejnik v bariloškem andinizmu. V resnem pojmovanju gorništvu sta vredna naslednika Meilinga in Neumeyerja. Po mladosti, tehničnem znanju in drznih smereh pa seveda pomenita novo generacijo.

Birger Lantschner, 21 let, Avstrijec, mlad, a sposoben fant, član ene od tistih tirolskih družin, ki je dala smučarske prvake in gornike svetovnega slovesa.

Club Andino Bariloče je financiral ekspedicijo – razen osebne opreme, ki so jo morali spraviti skupaj udeleženci sami. Stroški kluba so znašali 21 000 argentinskih pesov, všteti podpora Sonntagovi ženi v času moževe odsotnosti.

In zdaj mislim, da moram dati besedo Pangercu, ki bo poročal, kako se je slednjič Valentin nasmehnil ljudem in kako je bariloška skupina srečno ujela nekaj lepega vremena in rešila ta zanimiv andinski primer.

Planinska zveza Slovenije je kot kolektivni član pristopila k Odboru za pripravo svetovnega slovenskega kongresa, v okviru akcij, ki bodo junija, pa se želi trdneje povezati z rojaki, ki delujejo v planinskih društvih v zamejstvu. Takšna povezava bo tudi tradicionalno, letos že 20. srečanje zamejskih slovenskih planinskih društev s planinskimi društvi v domovini, ki bo 9. junija v Brezjah v občini Tipana v Slovenski Benečiji v Italiji.

GORA NA MEJI CELINSKEGA LEDU

TONČEK PANGERC

Prišel je zaželeni dan – 1. december leta 1952. Bariloče se še niso prebudile iz jutranjega spanja, ko sta dva avtomobila smuknila v jutranji mrak proti jugu. Na odhodnem mestu je ostala skupinica ljudi: s težkim srcem so zrlji za odhajajočimi, kot bi hoteli prodreti v skrivnosti prihodnjih dni. Tudi Grega se ni nič bolje počutil, saj sem mu odnesel skoraj vso opremo, kolikor si je je v nekaj letih nakupil za planine. V duhu sem ga videl, kako se poslavlja in ponavlja blagoslov na pot meni: »Zbogom, stvari, Bog s teboj, Tonček!«

Naš avtobus in stari tovorni chevrolet sta brzela po prašni cesti in ko sem se prebudil iz zatopljenosti, smo že vozili po gozdnih cestah mimo jezera Guillermo. Pot nas je vodila čez potoke in reke, po brezkončnih ravninah, revnih z rastlinstvom. Njihov edini okras so žične ograje, ki se vlečejo v ravnih, tu in tam zlomljenih črtah iz neskončnosti v neskončnost.

Take vožnje si kmalu sit in bi jo najraje prespal. Kamor nese oko – ravnina, pusta, rumeno zelena. Pogled se na njej utruja, saj ni nikjer nobene spremembe. Patagonija je mrtva; edino, kar se tod giblje, je veter, ki večno veje prek ravnin. Takšna je Patagonija, vedno ista – včeraj, danes in jutri. Tu in tam stoji estancia kakšnega mogočnega ali rancho reveža, ki sanja o mestih v daljavi. Sanja, a se ne gane iz kraja.

Tri dni smo se vozili do пристanišča Aysen. Argentinsko-čilensko mejo smo prekorčili pri Paso Coyaique. Vsi smo pričakovali, da se bomo nenadoma znašli pred širokim odprtim morjem s pristaniščem, pa smo že hiteli mimo manjših gruč hiš, ko nenadoma zmanjka ceste. To so se nam obrzi razpotegnili, ko smo zvedeli, da je prav to puerto Aysen! Sanjal sem o modernem pristanišču z velikimi ladjami, sedaj pa ne vidim niti jadrnice...

Danes smo 8. januarja 1953. Tako je! Točno mesec dni, odkar smo raztovorili našo prtljago z lanchona (večja barka) San Pedro in točno dvajset dni, odkar smo bili na Sv. Valentinu. Točno petnajst dni, odkar brez upa čakamo na lancho, da pride po nas. Živimo na koncu sveta, sami sebi prepuščeni, in pričakujemo rešitve. Pa ne samo to! Že devet dni je, odkar so odveslali moji prijatelji v Aysen, da nam pošljejo lancho (motorni čoln).

Danes je torej natančno mesec in osem dni, odkar smo se poslovili od sveta in nam dragih. Da, tako nam gre: pravkar sem prižgal zadnjo svečo, ki jo še imamo. Ves dan smo čakali na rešitev in upali, da se na obzorju pojavi lancho, čoln ali karkoli, samo da bi ne bila plavajoča ledena gora – tempaño. Čakati petnajst dni na zvezo ni šala, še

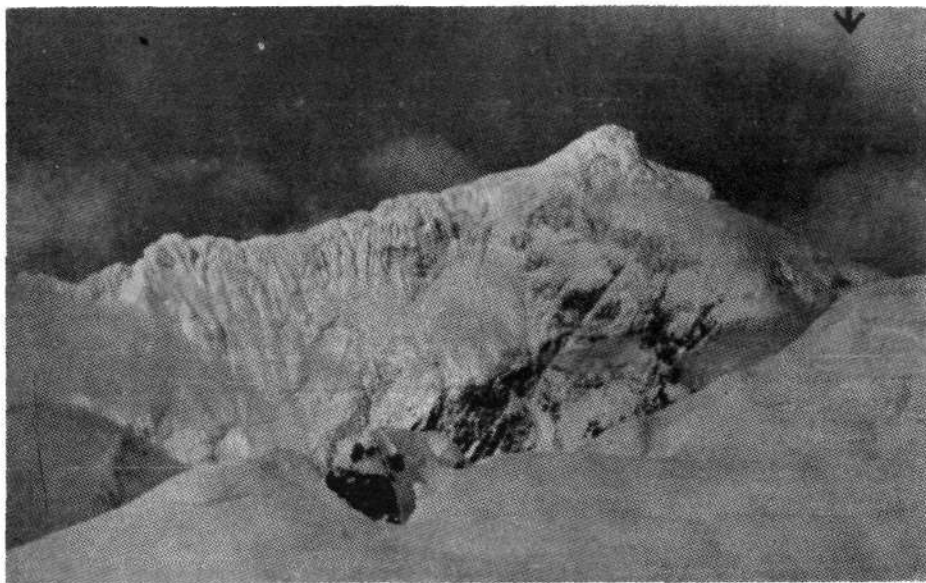
mного manj, ko zmanjkuje živil in niti pojma nimaš, koliko časa boš še čakal. Pa kaj bi se grizel, lepši so spomini!

V pristanišču Aysen, kamor smo prišli po treh dneh vožnje pošteno pretreseni, so nas čakali še lepši pretresi. Zanimali smo se najprej za zvezo čez zaliv do hotela Ofqui, ki naj bi bil naše izhodišče. Na žalost smo kmalu zvedeli, da redne zveze že dve leti ni več, ker ni nobenega prometa. Morali smo poiskati kakršnokoli barko, ki bi zmogla prepeljati nas in naš tovor v Zaliv sv. Rafaela. Odpeljali smo se z našim avtobusom spet ven iz naselja kakšne četrte ure hodá daleč in se utaborili na lepi jasi ob zapuščenem vrtu v neposredni bližini reke. Tri dni smo preživeli tu, preden smo vendarle našli lanchon, s katerim smo se nameravali prepeljati po globokem zalivu.

Ne bom pisal o vožnji proti laguni San Rafael, ker si ne maram greniti spominov. Posadka barke je namreč brezvestno prevzela nalogo, ki ji sploh ni bila kos. Kraja, kamor naj bi nas odpeljali, sploh niso poznali. Še več: kapitan ni poznal niti karte in smo zato lahko vozili samo podnevi. Namesto da bi prišli na cilj v najslabšem primeru v 18 urah, smo za to vožnjo izgubili nad 50 ur. Kamorkoli je zrló oko, povsod se je ustavljalo na temno zelenih divjih gozdovih.

Ko pa se je vožnja bližala koncu, se je razgled popolnoma spremenil. Pred nami se je odprla jezerska gladina lagune sv. Rafaela v vsej svoji veličastnosti. Ledene gore so se sprehajale po gladini, kamorkoli si pogledal, v ozadju pa se je vijugala velikanska reka ledenika z istim imenom. Ledenik se je z ogromno steno lomil v morje; ponekod je ta stena dosegala višino tudi 80 metrov. Kdo ve, kolikšna plast ledu pa je bila še v laguni. Včasih je zagrmelo in zabobnelo, kakor da bi nekatere razstreljevali. Bobnenje je naznanjalo, da se je z visoke stene ob koncu ledenika spet odlomil sklad ledu in zgrmel v vodo. Rodila se je nova ledena gora.

Končno je lancho pristala in zdaj ni bilo več časa za občudovanje naravnih lepôt. Raztovoriti je bilo treba 33 zabojev s hrano. Napravljeni so bili po trije sezname, kaj je v vsakem zaboju, saj je bil vsak zaboj enota zase. V njem je bilo vse potrebno, da je trojica članov ekspedicije lahko živela teden dni. V njem je torej bilo enaindvajset obrokov. Dalje smo znesli na suho še tri vreče prepečenca, deset šotorov, 16 nahrbtnikov – vsak je namreč imel dva –, osem mornariških vreč, osem parov smučí, kup cepinov, zločljive lopate, okrog 200 bambusovih dvometrskih palic in še cel kup drugih stvari. Znositi vse to ni bilo malenkost in pošteno smo morali poprijeti. Nato si je vsak izmed nas v praznem in zapuščenem hotelu poiskal svojo sobo, raztovoril v njej svojo zasebno kramo ter si karseda udobno uredil stan.

Greben gore San Valentin

Ko smo ob prihodu vse raztovorili in spravili v skladišče, je **Meiling**, po rodu Nемеc in že nad 50 let star možakar, razložil nadaljnji načrt za prihodnje dni. V odpravi je devet članov, deli pa se v dva dela: prva skupina pripravlja teren, druga pa oskrbuje taborišča. Niti ena niti druga skupina pa nikdar ne smeta biti oddaljeni druga od druge več kot dve taborišči. Nihče ne sme odpirati zabojev brez dovoljenja, zaboje je treba prinašati v taborišča vedno nedotaknjene.

DEŽELA VEČNEGA DEŽJA

V torek, 9. decembra, se je prva skupina že odpravila na pot. Spremljala jo je naša skupina in ji pomagala, da je čimveč materiala prišlo naprej. Naša skupina, ki jo je vodil **dr. Hans Neumeyer**, šef ekspedicije, star 56 let, si je utirala pot ob ledeniku San Rafael in včasih po njem z derezami navkreber. Hrbti so se upogibali pod težkimi tovari. Kmalu je začelo rositi.

Spomnil sem se, da je **dr. Reichert**, poznavalec teh krajev, začel v Barilocah svoje predavanje o Sv. Valentinu z besedami: »Govoril vam bom o kraju, kjer dežuje... dežuje... in še dežuje, in če po naključju ne dežuje, se pripravlja na dež.« Z grozo sem mislil na vse to: dan za dnem bo treba laziti tod okoli s težkim zabojem na rami in najbrž ves čas v dežju. Vražji ples bo to.

Po petih urah hodá smo se poslovili od prve skupine, pokrili tovor z nepremočljivim platnom in se vrnili v hotel, seveda do kože premočeni.

Naslednje jutro, bilo je 10. decembra, je lilo kot iz škafa. Ob pol sedmih, ko se je vreme maloboljšalo in je lilo le še kot iz korca, smo se odpravili. Tovariši so že čez pol ure naznanili, da so mokri kot miši. Po štiriurni hoji je doktor

dejal: »Ni vredno hoditi naprej!« Raztovorili smo, zavarovali blago pred dežjem in se vrnili premočeni kot cucki.

12. XII. 1952. — Ta dan smo imeli namen prespati noč v taborišču št. 1, naslednji dan pa spraviti živila naprej s tega mesta.

13. XII. 1952. — Ko se je malce začelo svitati, smo molče optali vsak svoj zabo: **Birger**, **Negro** in jaz. Pot je bila za nas nova, vendar nič posebnega. Ko smo stopili zadnjikrat v led pred taboriščem št. 2, se je pred nami odprla ravnina ledu. Na hitro sodeč sem mislil: čez pol ure bomo na drugem koncu. A hodili smo tri ure. Bela ploskev je bila pred nami kot začarano razburkano morje.

10. januarja 1953 — Grozno je to. Čakamo in čakamo, a ladje ni od nikoder. Kot sem že omenil, smo začeli stiskati pri hrani. Že pri zajtrku je vsak dobil tri kekse za ves dan. Še dobro, da nam je oskrbnica za večerjo prodala prekajeno ribo. Vreme je zmerno, hočem reči, da kot ponavadi lepo dežuje.

LEDENO BREZNO IN RAZPOKE

Taborišče št. 2 smo imenovali »nunataker«. To besedo si je izposodil iz eskimskega besednega zaklada **dr. Reichert**, ki je s svojo ekspedicijo pred 30 leti hodil tod okrog. Hess je oznako ohranil, a jo je prevedel in mesto imenoval »islote«; nunataker pomeni namreč otok v ledu. Ker so bile **Hermannu Hessu**, nekdanjemu švicarskemu vodniku, tukajšnje vremenske težave dobro znane, si je zgradil v tej divjini, pravi ledeni Sahari, na edinem varnem in trdnem mestu — na nunatakerju — majhno leseno utico. V njej je več kot mesec dni prežal s svojimi tovariši na lepo vreme. Da so bili dobro založeni, je dokazal že bežen pogled naokoli: tu kup lesenih in razbitih zabojev, tam pločevinaste škatle, drugje zopet razbita harmonika, celó

kompletno mizarsko orodje je ležalo raztreseno, poleg njega pa nekaj kleparskega. Vse to je pričalo, da njegov umik ni bil lahek. Našli smo med kramo še dve škatli kave Nestle in mlečno konzervo. Vse je bilo še užitno. Za spomin na ta kraj sem vzel ponev, tisto, ki so jo pred enajstimi leti rabili dan za dnem za pripravo svojih obedov. Ko smo prišli nazaj v taborišče št. 1, smo imeli za seboj 11 ur hodá.

Zato sem takoj po prihodu v hotel odšel spat. Lauer mi je še pravil nekaj čenč o prvi skupini in me še bolj prepričal, da bi Carlos imel najraje, da sploh ne pridemo na vrh. Čim manj zmagovalcev, tem več slave...

Sestopali smo drug za drugim, z zmernim korakom. Strmina je postajala vedno bolj izrazita, tako da smo navezali dereze na čevlje. Naša smer po ledu je bila dokaj vijugasta. Presneto je dalo truda, da smo si utirali pot med razpokami, ki so zijale v temno modrih globinah. Taka tihoča je bila, da sem jo tesnobno čutil.

Slednjič smo prišli pred veliko ledeno brezno, ki ni imelo ne začetka ne konca. Célo uro smo tekali in stopicali po zasneženem ledu, preden smo našli prehod – zameten sneg, ki ga je nanosil veter. Tak prehod ni preveč prijetna zadeva, kajti zna se zgoditi, da nenadoma zmanjka snega in tal pod nogami. A s srečo se pride na konec sveta, pa ne bi čez razpoke, posebno če si na vrvi!

Ko smo premagali oviro, se je pred nami odprla snežna ravnina, podobna morju. Kamorkoli je neslo oko, povsod ravnina – in tam daleč, kjer se je na obzorju končavala, so jo zapirale gore. V smeri severovzhoda se je belil kralj Patagonije, obkrožen s svojimi vitezi – Sv. Valentin! Pogled je bil mogočen, snežno bela rebra so se odražala na modrem ozadju čistega neba. Zavzet sem ga gledal. Da, vreden je žrtve!

Navezali smo smuči in zarežali dolgo sled v neomadeževano belino brezkončne bele poljane. Pred nami je stal v vsej mogočnosti Sv. Valentin kot varuh in spodbuda. Nehote sem z očmi iskal po njegovi beli glavi in iskal možne poti za vzpon. Potil sem se, da je od mene teklo in najbrž se je drugim godilo prav isto. Daljave ni bilo ne konca ne kraja.

Sneg se je začel spreminjati in ravnina se je nalahno povasila. Še malo in znašel sem se na sumljivi zeleni barvi: bilo je ogromno plitvo jezero. Čevlji so zagazili v vodo.

PROIZVODNJA ČAJA

11. januarja 1953 – Vreme kot vsak dan – dežuje. Od sten ledenika, ki se dvigajo nad morskogladino zaliva sv. Rafaela, se neprestano trgajo ogromni ledeni bloki in se z grmenjem in pljuskanjem rušijo v vodo. Neprestano grmi, noč za nočjo, dan za dnem. Sliši se, kot bi streljali s topovi.

Da, prebresti smo morali pravcato jezero na ledu. A prešla je tudi ta močvara; sled smuči se je pred nami usmerila na majhen griček, kjer so se videle skale. Tiho sem si želel, da bi bilo tam taborišče št. 3.

Hvala Bogu, res je bilo tam! Smuči smo pustili ob snegu in šli do šotorov. Sezul sem si enako

kot tovariši čevlje, ožel nogavice in jih položil na sonce, da se posušijo. Jesti se ni ljubilo nikomur, vsak si je želel samo vode, vode. Približno sto metrov daleč sem staknil studenec, ki se je pokazal izpod snega na skalah in spet izginil v sneg. Začeli smo na debelo proizvajati čaj, gorilnik je brnel kot za stavo. Šele ko smo spili vsak nekaj litrov toplega čaja, smo čutili potrebo po jedachi.

Vsak je odprl svoj nahrbtnik in odrezal slanine ali česar se mu je ravno zljubilo. Že v hotelu smo napravili približen osnutek, koliko potrebuje ena oseba v petih dneh. Računali smo kot minimum kilogram sladkorja, kilogram suhih sliv, kilogram sira, kilogram slanine, dva kilograma prepečenca in dve tablici čokolade. To je bil minimum, a poleg tega si je vsak nabasal jedače, kolikor je hotel nositi. Sorazmerno s tem, koliko je nosil, je lahko vsak trošil.

11. januarja 1953 – Zjutraj je deževalo, kljub temu se je po 10. uri vreme zboljšalo. Z Dinkom sva opravila najin trening v teku na 4000 metrov in popoldne sem šel z Lauerjem na sprehod.

12. januarja 1953 – Začel sem pisati te vrstice šele popoldne, ker imam tur na vratu in nisem najbolj razpoložen za pisanje. A pripravil me je do tega izreden dogodek. Bili smo ravno pri kosilu in slovesno določili, da se bo teden, ki ga moramo verjetno še preživeti tu doli, imenoval »doba quakerja«. Prav takrat sta oba oskrbnikova otroka – fantič ima približno šest let in ima nekaj mongolskega v obrazu, dekleta pa 11 let – zagnala vik in krik: »Avion, avioni!« Pustili smo mizo in se vsuli ven. Na obzorju se je prikazal krilatec, napravil nekaj krogov nad hotelom in se spet vrnil tja, odkoder je prišel.

14. januarja 1953 – Dva ali tri dni se spet pripravlja na dež. V hotelu je vse po starem. Rešitve ni od nikoder in hrana je pod zaporo. Doktor je včeraj »zaplениl« sladkor in danes prepečenec.

(Nadaljevanje prihodnjic)

Komisija za poti pri Planinski zvezi Slovenije je pripravila predlog kategorizacije planinskih poti, ki naj bi bile po zahtevnosti razdeljene v tri kategorije, in sicer v lahke, zahtevne in zelo zahtevne. Kategorizacija je namenjena široki planinski javnosti, da bi se planinci že pri načrtovanju poti lahko odločili za smer vzpona in sestopa ter jo prilagodili svojemu planinske mu znanju, pripravljenosti in opremljenosti. Zahtevne in zelo zahtevne poti bodo na začetku označene poleg običajne table, ki označuje smer poti in čas hoje, še z dodatno tablo, ki bo opozarjala na težavnost poti. Tega dela se je Komisija za poti lotila predvsem zato, da bi se zmanjšalo število nesreč v gorah. Lahka pot je po tej kategorizaciji, na primer, od Koče pri Savici do Doma na Komni, zahtevna je pot čez Komarčo, zelo zahtevna pa, na primer, Tomiškova pot iz Vrat na Triglav. V izhodiščih zahtevnih in zelo zahtevnih poti bodo na tabli napisali, da gre za tako težavno pot.

DURMITOR JE VREDEN OBISKA TUDI POZIMI

SLEDOVI, KI NE BODO SKOPNELI

PETER PEHANI

Durmitor! Pa nam je vendarle uspelo, čeprav se je še čisto pred kratkim zdelo, da je nemogoče uskladiti kopico datumov štirih študentov z lepim vremenom in dovolj snega. Pred nami je planina Lokvice. Pogled nam uhaja višje, med vrhove, ki jo obdajajo. Ne poznamo njihovih imen, mika pa nas njihova belina. Prav neučakani smo že. Predolgo smo čakali na ta trenutek, da ne bi kar zdirjali proti njim.

Ustavimo se pred rdečo pločevinasto streho, pod katero se skriva naš začasni dom. Vhod lahko le slutimo, ker je zasut s snegom. Kar pošteno bo treba pljunuti v roke.

Zgodnje popoldne je. Bivak nam je uspelo spremeniti v prav prijetno domovanje. Zdaj smo nestrpni kot igralci pred prvim sodnikovim žvižgom.

Prvi cilj se nam ponuja kar sam. Na koncu doline, v kateri stoji naš bivak, se dviga kopasta glava. Njeno ime na hitro preberemo z zemljevida in ga še hitreje pozabimo. Pomembno je, da stoji tam in vabi; ime ni tako pomembno, za imena bo še čas.

Stopimo na smučke in se zapodimo v breg. Strmo je, globoko zadihamo, vendar nas to ne ustavi. Telesom ne pustimo počivati; naj se zdvijajo, naj sprostijo svojo energijo. Medtem pa misli plešejo svoj ples.

Pred mano je Aleš, z lahkoto vleče »špuro«.

Pastirski stanovi na planini Lokvice, v ozadju Terzin bogaz
Foto: Peter Pehani

Tudi sam nisem dosti manj poskočen. Kar vriskal bi od zadovoljstva, saj že ves mesec nisem bil v hribih.

Obrnem se: Špela in Mateja sta daleč spodaj. Z Alešem sva si dala preveč duška in v svoji vnemi pozabila, da Mateja ni le prvič pozimi v hribih, pač pa tudi prvič na turnih smučeh. Vsak korak, ki je ostalim trem rutina, je njej nova uganka, vsak obrat je boj z ravnotežjem. Občudujem njeno vztrajnost: kar dobro ji gre. Še bolj občudujem njen pogum, da se je podala z nami – kopici neznank naproti. Špela ji pomaga z nasveti, kajti midva sva po moško ignorantsko pozabila nanjo.

BANDIJERNA

Na vrhu nas pozdravi pozno popoldansko sonce. Spet razgrnemo zemljevid. Okroginokrog so beli vrhovi skoraj enake višine – kot vojaška garda. Le na severu izstopa drzen vršiček: jasno, to je Bobotov kuk, kralj Durmitorja! Jutri bo naš!

Še vedno stojimo na tem hribu, na Bandijerni. Nekajkrat smo prebrali njegovo ime na zemljevidu in ga znamo. Sploh nimamo vtisa, da smo na veliki višini. Durmitorske vršace namreč obkroža visoka planota, od katere so višji le dobrih tisoč metrov.

Smučanje je daleč od užitka. Sonce je že nizko, na južnem snegu se dela prva, zelo neugodna skorja. Kar oddahnemo si, ko spet stojimo pred bivakom.

Začnemo naš večerni ritual, ki ga ponavljamo vse naslednje večere. Uvodna točka je kurjenje peči, kar je v rokah Aleša. Taborniške izkušnje pridejo včasih prav! Vse druge naloge so skupne: neprestano taljenje snega na peči, kuhanje juh in pijač, skromni obrok, ki bi ga v dolini komaj imenovali malica, je tukaj kosilo in večerja obenem. Nato pride na vrsto sušenje vseh mogočih kosov opreme, ki ob majhni pečki zahteva stalno aktivnost in veliko iznajdljivosti. Zatopljeni v te navidez drobne opravke ne opazimo, da se je med tem veliki kazalec na uri trikrat zavrtel naokoli in je zunaj že trda tema.

Počasi se zavijemo v puh. Končuje se naš prvi dan. Vesel sem, da smo tu. Vesel sem, da smo.

Ponoči me zbudi šelestenje polivinila. Ravno se hočem ustrašiti, ko se spomnim: miši. Poznam jih iz Mažovih pripovedovanj (z ekipo je bil tukaj pred leti). A zvečer se nam je zdelo nemogoče, da bi lahko preživele v tem mrazu in vlagi. Otipam »petzla« (čelno svetilko), posvetim in res zagledam droben kožušček, ki teka naokrog. Prelen sem, da bi ukrepal. Naj kar rajajo, veliko škode tako ne morejo narediti! Moji prijatelji ne dajejo znakov budnosti, zato tudi sam kmalu utonem v sen.

Proti jutru potegne močan veter; prestrašiti nas hoče s svojo žvižgajočo pesmijo. Ko kmalu za prvimi žarki stopim na plano, me toliko bolj preseneti, da sploh ni pravega mraza. Topel veter – pa ja ne bo slabega vremena?!

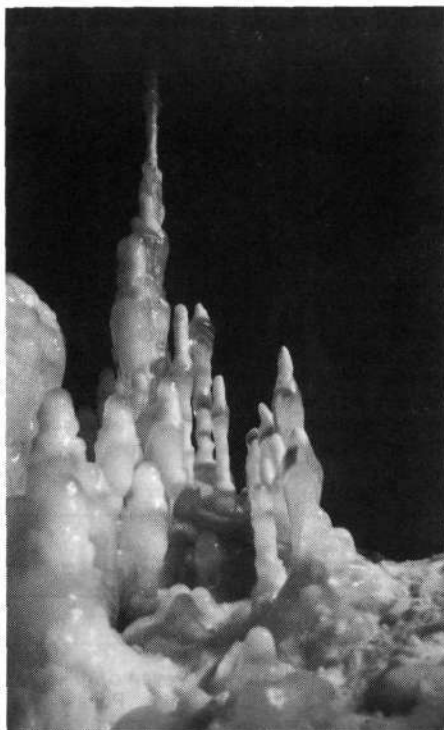
Raziskujemo posledice mišjega rajanja. Očitno ni nič hujšega kot nekaj preluknjanih vreč. A ko si natikamo pancarje – presenečenje: Aleš odkrije v notranjih čevljih zalogo tortelinov, enako Mateja v supergah. V nekaj trenutkih uničimo delo celotne nočne izmene.

Mateja se odloči, da ostane v bivaku. Ker je pred nami zahteven dan, je niti ne prepričujemo preveč. Naložimo si vse potrebno in odhitimo v veter.

JAMA IN KRALJ

Smo pred vhodom v Ledeno pečino. Tako je zatrpan s snegom, da se sklonjeni pomikamo naprej in se nato podirčamo na dno jame. Kot bi odrezal: kakšno zatišje! Navajeni na veter zunaj se nam tukaj notri zdi prav toplo. Pred nami se odpre čudovit prizor: dno jame pokriva množica ledenih kapnikov najrazličnejših oblik. Nekateri so visoki kot mi vsi trije skupaj, drugi nam segajo komaj do kolen. Kaj takega res nismo pričakovali. Pasemo oči na nenavadni lepoti in dajemo duška svoji fotografski žilici – in žal nam je, zelo nam je žal, da Mateje ni zraven. Le to nam manjka do popolnosti tega trenutka.

Na sedelcu kakšnih sto metrov pod vrhom Bobotovega kuka pustimo smuč. Stopimo na strmo pobočje, ki se končuje daleč spodaj pri Škrčkih jezerih. V trdem snegu bi človek dvakrat premislil vsak korak, nam pa se udira do kolen v povsem južen sneg. Izberemo grapo, ki je navidez najbolj pohlevna, vendar nam pri izstopu na greben pokaže zobe. S težavo prikolovratimo čez.

Ledena pečina si pozimi nadene prelepo ledeno okrasje
Foto: Špela Pehani

Na grebenu nas spet zajame nori ples vetra. Ves dan ne jenja, niti malo. Še hip – in smo na vrhu. Res je kraljevski. Vsa okolica, do kamor seže pogled, nam je pod nogami. Pokukamo v vpisno knjigo: Kralj od novembra do marca nobenemu od podanikov ni dovolil, da bi stopil pred njegovo obličje. Hvaležni smo mu, da je danes tako dobre volje. Veter pa nam spet in spet daje vedeti, kdo je tu gospodar.

Za nami je poln, predvsem pa vroč dan. Medjed in Savin kuk, na katerem se iz oči v oči srečamo s salonskimi gospodičnami, ki se gor pripeljejo z novo žičnico, to je današnja bilanca. In kot da še ne bi imeli dovolj, krenemo proti Terzinem bogazu. Prija nam njegov kopni greben, kjer nas obliva prijeten vetrič. Kakšno olajšanje po celodnevem kuhanju v popolnoma mirnem ozračju!

Nikamor se nam ne mudi, prav po polžje napredujemo. V nogah čutimo napore zadnjih dni. Oči se nam – ne brez ponosa – vračajo na pot, ki smo jo opravili danes, poiščejo tudi znanca iz prejšnjih dni, Bandijerno in Bobotov kuk. Misli jim sledijo, obnavljajo, shranjujejo. Zajema nas rahla otožnost: vemo, čutimo, da se naša stvar približuje koncu. Za hip, morda prvič v teh dneh, se spomnimo, da pravzaprav od nekdaj prihajamo in da se bomo tja tudi vrnili. Tudi narava kot da čuti z nami. Pozno sonce šibko prodira skozi tenko plast oblakov, ki je prekrila zemljo.

Spust. O prejšnji otožnosti ni več sledu. Zadnjič danes se borimo z gniliim snegom in mu skušamo ukrasti kakšen uspel zavoj. To je divja bitka in za seboj puščamo razdejano bojno polje. Toda brez žrtev pač ne gre in Mateja si rahlo »nategne« koleno. Tako je ta večer še bolj tiha kot ponavadi.

NAŠI VRHOVI

Četrty dan – bolje rečeno, zadnji dan. To je čutiti v vsakem našem gibu. Vse delamo počasi, da bi dobili občutek, da imamo vendar še veliko časa. Prav vlečemo se na Minin bogaz. Brez Mateje, ki čuva koleno za vračanje.

Naš zadnji vrh je to in kot vsi tudi ta obsijan s soncem. Okoliški hribi in doline so prepredeni z našimi sledmi. Ponosni smo nanje, čeprav jih že čez nekaj dni ne bo več. V skrinjici najdemo žig – v cirilici.

JBEL TOUBKAL IN VISOKI ATLAS

BERBERSKI TRI- IN ŠTIRITISOČAKI

DARIO CORTESE

Ko vas pot kdaj zanese v severno Afriko, se spleča obiskati še Visoki Atlas. Ponavadi je njegov najvišji vrh (in hkrati tudi najvišji vrh severne Afrike) Jbel Toubkal (ali kar Tubkal po domače) tisti, ki prvi pritegne pozornost.

Ko ste tako enkrat v Marakešu, do Visokega Atlasa ni več daleč. Avtobus v mestece Asni pelje iz Marakeša ponavadi enkrat dopoldne in vas po uri in pol vedno bolj zavitega ovinkarjenja pripelje v to mesto. Tam vsaj načelno že čaka(jo) avtomobil(i) proti Imlilu; ta vas je namreč izhodišče za hojo na Tubkal. Tudi naju in druge interese za prevoz, predvsem domačine, so avtomobili počakali, vendar smo potem družno in skupaj čakali. Najprej pogajanja za ceno prevoza niso prinesla obojestranskega soglasja, potem pa se je voznik spravil še popravljat svoj karavan, ki tukaj igra vlogo minibusa z odprto streho. Tako je ravno dovolj časa, da lahko peljeva firbec na pašo.

Ob cesti je nekaj restavracij, ki med drugim ponujajo ocvrte ribe, tajine (meso – ni ga veliko – prekrijejo s krompirjem, zelenjavo in olivami in vse skupaj tudi po nekaj ur cmarijo v lončenih posodah na majhnem ognju) in izredno sladke zelene čaj, ki mu dodajo posebno vrsto mete. Ker nisva natančno vedela, kdaj se bo voznik prikazal izpod vozila in naznanil odhod, sva si privoščila le gosto juho na stojnici ob cesti, kjer jo ponujajo v lončenih skledicah z leseno žlico. Tudi zaloge hrane sva dopolnila. Datljem, mandelnim in olivam se je pridružil še nekaj rib v konzervi in drugih artiklov prehrane v gorah. Pa mimo kaktusov ne moreva. Zoreče plodnice opuncij (kaktus iz rodu *Opuntia*) so odlično in poceni sadje Maroka, kjer rastejo skoraj za vsakim vogalom. Najboljše so ravno v avgustu. V notranjosti ima ta podolgovat plod velikosti jabolka polno semen, ki jih obdaja sladko meso.

Odhajamo. Planino Lokvice (še vedno) obdajajo beli velikani. A to niso več vrhovi brez imen. To so naši vrhovi. Poznamo jih in oni poznajo nas. Še zadnjič jih pozdravljamo s pogledom, potem pa se spustimo proti Žabljaku.

Durmitor smo obiskali Špela, Mateja, Aleš in Peter med 21. in 24. marcem letos. Pomagali smo si z vodnikom »Durmitor in kanjon Tare« B. Cerovića in z istoimensko karto. Pot do tja: vlak Ljubljana–Beograd, vlak Beograd–Mojkovac, avtobus Mojkovac–Žabljak (odhodi iz Mojkovca ob 8.00, 8.45 in 17.15). Durmitor je vsekakor vreden obiska v vsakem letnem času.

Ima pa tudi eno napako: prekrivajo ga šopki drobnih bodic, ki se pri samostojnih poskusih lupljenja sitno zarinejo v prste, ustnice in jezik. Zato se je pametneje držati prodajalcev, ki plodnicam odstranijo bodice in vsak »kaktus« pred vami olupijo. Potem pa ni nič boljšega: dokler gre, gre, potem pa sledi le še pestovanje polnega želodca.

Če bi želeli v Asniju ostati več časa, obstaja tukaj tudi Youth Hostel v razpadanju, kjer se da poceni prespati.

PODGORJE ATLASA

Sicer pa asfaltno cesto, po kateri se gugamo v Imlil, kmalu zamenja makadamska. Kamniti rjavi hribi, ki obdajajo dolinico, po kateri se vije cesta, naznanjajo rjavo gorsko puščobo tega dela Visokega Atlasa. Na koncu vožnje pa pride še presenečenje: vase nas sprejme pravi gozd orehov, ki so nasajeni na koncu doline.

Pridemo v Imlil, ki leži 1740 metrov visoko. To je majhna vas z nekaj gostilnami in trgovinico, ki se ponosno oznanja za »Shopping center«. Poleg nje je planinska kočja (kako to, da je uprava obeh ista?), ki jo ima v lasti francoski alpski klub (CAF). V njej lahko na podlagi naše planinske izkaznice za prenočevanje izterjate 50 odstotkov popusta. Cena pa itak ni visoka.

Večerna hoja pod košatimi orehi naju mimo majhne gostilne in sladkega maroškega čaja pripelje do prvih berberskih vasic. Spuščajo se po strmih pobočjih navzdol, nekaj pa so jih postavili kar v živo skalo. Hišice so pravokotne oblike z ravnimi strehami, narejene pa so preprosto iz kamenja ali lesa in blata oziroma zemlje kot veziva.

Berberi so ljudstvo, ki je nekoč naseljevalo vso severno Afriko. Po prihodu Arabcev so se stopoma umaknili v puščave in na gore, kjer jih še danes srečamo največ. Mnogi so sprejeli

Jbel Toubkal

mestni način življenja in se v njem arabizirali. Danes živi največ Berberov v območju Srednjega, Visokega in Anti Atlasa.

Okolica Imilla ni radodarna. Takoj nad dnem doline se dviga kakšna terasa, posajena s koruzo, nad njo pa vlada rjavina suhih skalnih pobočij. Edino vode, ki teče v potokih po dolinah in omogoča zeleno življenje, je dovolj.

NA VRHU TOUBKALA

Naslednji dan začneva hoditi. Ker je koča Neltner pod Tubkalom precej polna, s seboj vlečeva še šotor. Tile konci so poleti kar precej obiskani; veliko je predvsem Angležev. Je pa malo smešno opazovati belino angleškega obraza, ki zvečer mrko izraža nesoglasje nad prvimi znaki višine, ki jih je povzročil prvi vzpon na 4000 metrov. Sicer pa lahko tisti, ki sovražijo kombinacijo nahrbtnika na ramah in hoje navzgor, v Imillu najamejo mulo, tisti, ki bi se po petih prehojenih metrih izgubili, pa vodiča. Za turista je tukaj kar v redu poskrbljeno.

Pot se po široki dolini pne zlagoma navzgor. Včasih so pogledi na velike rjave bloke, ki so razmetani po dolini, prav fascinantni. In sploh je rjava skala sinonim za kraje, kjer hodiva. Vse je rjavo, raste skorajda ni; vsa pobočja in vrhovi so ena sama velika kamnita rjavina.

Po sedmih urah počasne hoje po dolini navzgor pristaneva pri koči Neltner 3260 metrov visoko, dolina pa se zaključi s prelazom Tizi n'Ouagane na 3750 metrih. Z njega se na obe strani kar sama ponuja hoja na vrhove. Na desni (severni) strani je oblo troglavi vrh Timesguida n'Ouanoukrim (najvišji vrh 4083 m), na levi (južni) strani pa »trizobi vrh«, visok približno 3870 metrov. Pod njim leži še zanimiv ravno odrezan vrh.

Omenjeni vrhovi so nadaljevanje obeh sicer bolj raztrganih že omenjenih grebenov.

Postaviva šotor in namočiva noge v ledeno mrzel potok (vode ne manjka). Afrika in poletje gor ali dol, toda tukaj je zvečer kar hladno! Da pa greva naslednji dan na Tubkal, sva rekla.

Poti tukaj niso označene, so pa dobro uhojene. Gorske prelake Berberi še vedno uporabljajo za prehode iz ene doline v drugo, na Tubkal pa sploh vodijo trakovi uhojenih poti. Ubirava eno izmed njih in se po dolgem, le ponekod strmem pobočju bližava grebenu. Vsenaokrog se razkriva le rjavina: grebenov, vrhov in dolin. Le daleč spodaj, v dnu dolin, se vidijo zeleni otočki orehovitih dreves. In tam nekje, dalje proti jugu, lahko v rumenkasto rjavi meglici zaslutiva zniževanje Visokega Atlasa prek Anti Atlasa v Saharo. Oblaki, ki so se medtem zbrali na nebu, nadomestijo ne tako vroče sonce in dajo vedeti, da bo popoldne še kakšna nevihta.

Pogled z vrha Tubkala pa razkrije še tisto najbolj opazno značilnost Visokega Atlasa: gore so masivne in razčlenjene in predvsem večjih razsežnosti kot pri nas. In rjave.

Pogledi in razgledi prav z vrha Tubkala me niso ravno prevzeli, zato pa so bili tisti na nižjem vrhu v Tubkalovem grebenu bolj zračni. Medtem ko je bil omenjeni vrh zadaj za hrbtom, so celotno vidno polje zavzemali vrhovi in dolina s prepadnimi stenami globoko spodaj. Verjetno pa bi se marsikomu vso to gorsko puščavsko rjavo skalovje kljub vsemu zdelo dolgočasno.

SREČANJE NA GORSKEM VRHU

Visoki Atlas pa ni samo Tubkal. Med redkim rastjem (večinoma nekakšen osat) in malo manj redkimi čredami koz (ki jedo predvsem ta osat) se ponuja hoja do prelaza Tizi n'Ouagane in na vrhove nad njim. Nanje ne pelje nobena pot,

Vrh Tubkala

vendar se med skalovjem ni težko znajti. Po vzhodnem grebenu prideva na vrh triglavega vrha Timesguida n'Ouanoukrim (4083 m), od koder je čudovit pogled na okoliške široke doline in grebene, po katerih mora biti še bolj čudovita turna smuka pozimi. Pa še tista dva vrhova na drugi strani prelaza bi lahko bila zanimiva, si mislim, ko po sipkem pesku drobim nazaj dol proti prelazu.

Sabina ima vsega tega kamenja že rahlo dovolj in gre naravnost v šotor, meni pa skale ne dajo miru in se čez nekaj časa priplazim na trizobi vrh južno od prelaza. Se mi kar fino zdi, ko preko ena-plus težavnosti skal pod vrhom zlezem gor na 3870 metrov. Vendar sem vseeno le turist: hop-hop-hop se nekje iz strmih sten pod menoj prikaže pastir s svojo čredo koz in ovc, ki bi jih – po spretnosti sodeč – pri nas imenovali kozorogi. Razvijeva pogovor v tekoči slovenščini in prav tako tekočem jeziku Berberov. Ker ima vodja kozjega tropa na nogah le opanke, izrezane iz avtomobilske gume, se izkaže, da bi rad moje nogavice. Prav, reciva, da jih ne potrebujem.

Po navezavi stikov, sedenju na vrhu in gledanju naokrog in navzdol v praznino do doline sva se spravila dalje. Kar po grebenu naprej na široki, »ploščati« vrh. Tam jo je pastir spet pobral skupaj s svojimi živalmi med stene tam spodaj, sam pa sem lepo počasi, sprehajalno, prišel še na ploščati vrh, ki, kolikor vem, nima imena (približno 3800 metrov je visok). S teh koncev se lepo vidijo tudi jezero Ifni, ki leži južno od grebena, dolina ob njem in planotasta pokrajina v daljavi: to je dodatna možnost za celodnevno hojo.

Med plezalnimi vajami pri hoji nazaj na prelaz Tizi n'Ouagene sem moral paziti le na šoder na skalah, sicer pa je šlo v redu. Na prelaz pridem

zdaj z njegove južne strani in se med lagodno hojo, ki so jo pospeševali vetrovi za malico pojedenih datljev, v družbi dveh pastirjev spustim nazaj do šotora.

SPREHOD V MISTIKO

Po mirnem, rjavem okolju Visokega Atlasa je bil prihod med glodanjem kaktusov in lubenic v vrvež Marakeša nekaj popolnoma drugačnega. Na velikem trgu Jemma el Fna je med stojnicami s hrano in pomarančnim sokom zelo bučno. Ljudje se zbirajo ob nekem zeliščarju, ki mu je ob nogi zehal velik kuščar.

Ko pa pomoliva nos v labirint souka (tržnice) v medini (starem delu mesta), se pokaže vsa eksotika trgovske ponudbe Marakeša. Spominiki in uporabne stvari, začimbe in čaji, olive vseh vrst in suho sadje...

Trgovinica z začimbami in čaji se je izkazala še za kaj več; začimbe so bile le manjša stvar. Ob vhodu je najprej presenetila posoda z živimi kameleoni, sam vhod pa je bil obdan z vrečami rožnih cvetov, posušenih korenin in lubja; visoko na policah je bilo mogoče videti vse mogoče. S stropa so visele posušene živali ali deli živali; kot kačje kože, lisičje glave, želvjí oklepi, ptičje noge, kuščarji in kameleoni, ježi, zajčje kože, neko zobovje... in verjetno še kaj. Na policah pa so bile spet nenavadnosti: pijavke v posodi, lepilo za lovljenje ptičev, zmleti hrošči v kozarcu, dišave, antimon za barvanje trepalnic...

Iz trgovinice sva odšla z občutki napol mistične še živeče preteklosti v drugi kulturi in drugem svetu. Skupaj s tem je srečanje z nenavadnim okoljem maroških hribov in z gorami samimi pustilo dobre spomine, ki bi se radi spet kdaj spremenili v resničnost. Še raje kot poleti v času snega in fantastične turne smuke po Visokem Atlasu.

SVETLA LUČKA NA POTI, DOLGI LETO DNI

URESNIČENE ČUDOVITE SANJE

MATJAŽ ČUK

Gora, ti poznaš pravljico tisočletja; tvoje čelo so orali plazovi in strele so zabadale vanj svoja kopja.

Zakaj nas privlači tvoja neprivlačnost?

Zakaj si želimo premagati tvojo nepremagljivost?

Zakaj v tvojih brezdušnih gmotah iščemo svojo dušo?

France Stele: *Nalivi svetlobe*

Sedim v avtobusu in gledam skozi okno. Gore se svetijo na obzoru v zadnjem večernem soncu. Vse bližje so. Neka nevidna sila me nezadržno vleče v njihov objem; poloti se me hrepenenje, kot takrat, ko se po dolgem času neprosto voljne odsotnosti vračaš k osebi, ki jo imaš rad. Ne morem odmakniti pogleda z njih; še ko pade noč in prve zvezde zasvetijo na nebu, zrem v njihove temne siluete...

Po dolgem mesecu v sivo zeleni uniformi sem spet doma. Mesecu dni, dolgem kot leto, mesecu dni pričakovanja in sanjanja o tem trenutku...

ISKANJE PRAVE POTI

Noč je še. Skozi ozko sotesko se peljem svojim sanjam naproti. Zadnje zvezde ugašajo, rojeva se nov dan.

Sam sem. Sam s svojimi mislimi v svojem svetu. Danes ne pogrešam nikogar. Preprosto pridejo trenutki, ko želiš biti sam. Sam s svojimi občutki, pričakovanji, tesnobo, strahom...

Sredi doline zavijem na ozko makadamsko cesto. Kam bom šel, sem se odločil že pred dnevi v avtobusu, ko se mi je med množico gorá pogled ustavil na eni sami. Nisem se mogel upreti njenemu klicu. Vabilo je bilo preveč zgovorno. Zadnji žarek, ki ga je poslalo sonce, se je ustavil prav na njenem kamnitem licu...

Jutro je. Hladno januarsko jutro. Obeta se čudovit dan. Vršni grebeni se svetijo v soncu.

Pridem na razpotje. Pred menoj sta dve poti: leva vodi čez Taško, desna je nova. Moram se odločiti.

Kolikokrat v življenju stojimo takole na razpotju! Pred nami je mnogo poti, vabečih na vse strani; mnogokrat je samo ena prava. Kolikokrat smo se v iskanju prave poti odločili napačno! Kolikokrat smo napravili srečo, ne da bi se tega sploh zavedali!

Odločim se za desno pot. Hitim po strmi stezi, prekriti z zadnjim jesenskim listjem. Navidezno varna steza skriva v sebi polno zahrbtnega ledu. Tako je kot ničlikokrat v življenju; pod masko prijaznosti in nedolžnega nasmeha se vse prevečkrat skrivata zloba in hinavščina.

Naivnost in zaupanje vsakomur sta veliki slabosti dobrih ljudi. Prepogosto te izučijo šele izkušnje...

Nad mano so gole, mrzle stene. Želim si sonca. Iz grape zavijem levo. Oddahnem si, ko po zoprnem poledenelem grušču prisopiham na plano. Začutim prijetno toploto prvih sončnih žarkov.

Sedim in gledam v dolino.

Nato spet utonem v senco širnih gozdov. Uživam v čudoviti prečnici nad vrtoglavimi prepadi. Nekje za robom pazim, da me varljivi grušč ne potegne s seboj v globino. Prav nič mi še ni do tega, da bi spoznal, kaj je za tistim robom...

SPOMIN NA STENO

Počivam pri stari Frischaufovi koči. Vse skrbi in težave se izgube v neskončnosti prostora. Prislunhlem utripu narave. Stari skrivenci vihariki na gozdni meji mi govore o bojih, zmagah, pa tudi o porazih. Mati narava jih je zanesla sem gor, daleč proč od njihovih vrstnikov; tu sedaj molče klijubujejo usodi – z občudovanja vredno vztrajnostjo se zoperstavljajo silam, ki so jim komajda kos, vse dokler jih te ne uklopijo...

Narava ne pozna usmiljenja. Kadar udari, ostanejo samo najvztrajnejši, najodpornejši, najmočnejši. Tu ni prostora za šibke.

Vse okrog mene so gore.

Stopam po dnu doline. Skromni ostanki snega pričajo o nenavadno mili zimi. Nad menoj so gore, skoraj popolnoma kopne, in to konec januarja – sredi najbolj trde zime. Že tri mesece ni padla kaplja dežja. Sonce greje kot za stavo.

Kam nas vodi vse to? Še celo zime niso več tisto, kar so včasih bile. Je tega kriv človek s svojimi izumi, norostmi, »pametjo«? Ali pa je to le ena od tistih nepredvidljivih, nerazumljivih, a vendar tako logičnih iger narave?

Pred mano stoji koča.

Krenem levo na strmo pobočje Grintovca. Pogled se nenehno ustavlja na navpičnem zidu Kalške gore. Oči nemirno iščejo smer, ki sva jo pred tremi leti splezala z Milanom. Spomin me popelje nazaj v študentska leta. Spominjam se vsake podrobnosti, kot bi se zgodilo včeraj.

V kočo sva prišla vsak s svoje strani, on iz Kamniške Bistrice, jaz iz Kokre. Čakal sem ga pred kočo. Opazil sem ga že daleč spodaj na melišču: najprej le črna točka je postal in trenutka v trenutek večji, dokler si končno nisva stisnila rok.

Pod steno sva se navezala.

Z daljnogledom sledim smeri. Še enkrat doživljam vsak meter stene; lahek vstopni del, nato težak previs, za njim čudovita prečnica in zračno stojišče nad vrtoglavimi prepadi. Potem navpična zajeda; drobni oprimki, ko prsti hočejo popustiti, pa jim volja tega ne pusti, klini, ki

nočejo iz skale, vršna vrtoglava poč, ki jo je kar prehitro konec, megla, ki ti ne pokaže, kako globoko spodaj je dno...

Ob meni stoji prijatelj.

Zgornji, lažji del sva plezala nenavezana. Vsak za sebe, drug poleg drugega. Na vrhu sva si podala roki. Bil je iskren prijateljski stisk roke, temelječ na čvrstem zaupanju v prijatelja, s katerim si vezan na življenje in smrt. Pozno popoldne sva zdrvela v dolino.

Sreča je imeti prijatelja, ki mu lahko zaupaš!

SVET SENCE IN SONCA

Sedim na travi in gledam v gore. Koliko čudovitih spominov me veže nanje! Koliko radosti, pričakovanj, pa tudi tesnobe in strahu – ko zaskrbljeno zreš v nebo, ki postaja temnejše in temnejše; ko bežiš pred nevihto, strelami; se stiskaš pod previsom, medtem ko prek tebe pada kamenje; verjameš v srečo, ko hitiš pod seraki in veš, da ti je usoda naklonjena, ko se srečno izvlečeš iz kočliverga položaja. Nešteto vezi, stkanih v urah sreče, preživetih tu gori, številna prijateljstva, preizkušena v viharjih, nevihtah, sneženju me trdno vežejo na ta svet.

PO GRIČIH MED PRIMORSKO IN NOTRANJSKO

SKRITA POTA, CESTE IN KRAJI

NADA KOSTANJEVIC

Transverzanci – bodisi peš, bodisi z avtomobilom – nabirajo žige po Primorski kar po glavnih poteh: iz Črnega vrha ali od Cenca jo mahnejo na Javornik, od tam pa po cesti ali čez Podkraj do Abrama in marsikaterega lepega in skritega koticčka te deželice ne vidiš.

Ko ste prišli do Javornika z avtom se vam res ne spleča iti po zelo slabi cesti na Vodice. Peš pa ja! Ne vem, zakaj **na**, saj bi bolj ustrezalo »**v**«, ker Vodice ležijo v lepi, z gozdovi in skromnimi vrhovi obrobjeni dolini. Danes s Cola do Vodice pelje asfaltirana cesta (in tu je konec vsega dobrega), naprej pa je več cest, le avto se vam ne sme smiliti. Na sredi vodiške doline je lična kapelica, kjer se Vodičani maja in oktobra zbirajo k molitvi. Je bolj znamenje, saj meri morda le kaka dva kvadratna metra in ima lep zvonček. Na začetku vasi pa je domačija, ki ima lepo rezljana vrata. Vodice so seveda zato, ker imajo vode dovolj. Potoček se vije skozi dolinico in se nato izgubi v zemljo, potem pa izvira kot Bela pri Podkraju.

BREZNO NEDALEČ OD HIŠE

Pojdimo po gozdu proti Colu! Prišli bomo do majhne, skromne hiše, a nekaj deset metrov naprej se proti zahodu loči kratka in dobro vzdrževana cesta, ki nas bo pripeljala do dveh domačij pod tako imenovanim Suhim vrhom. Tu seveda ni vode, ni izvirkov, le kapnica je. Sui vrh je za razliko od Javornika gol z vseh strani in kar precej razgleden – le tisti dan, ko

Najtrdnjša prijateljstva se rodijo v gorah.

Senca in sonce. Dva svetova: v senci mraz, led, zmrzal – že majhna zaplata ledu na strmih skali je lahko nerešljiv problem; na soncu toplo, prijetno – hodiš po travah in skalah brez skrbi, da bi se ti kaj zgodilo.

Nad Cojzovo kočjo me je spremljalo sonce.

V strmih grapah Kočne se leskeče sneg. Lahen vetrič se poigrava z iglicami borovcev. Sončni žarki vztrajno načenjajo že tako borne ostanke snega. Kapljice vode, ki počasi polzijo po strmih travah, se lesketajo v soncu. Danes je v gorah mirno. Nihče ne moti tihega življenja gore.

Samo kavke se spreletavajo po bleščeči modri neba.

S težavo sopiham po Grintovčevi strehi. Pozna se, da že dolgo nisem bil v gorah. Noge ne ubogajo. Pogosto sedem na skalo in počivam. Vse okrog mene so gore. Povečini stare znanke, le malo je takih, ki me še čakajo. Pred menoj vstanejo spomini: vsak dan, preživet v gorah, je doživetje zase, enkratni dogodek, ki se ne more ponoviti.

Na vrhu sem. Sanje so uresničene...

Jutri grem nazaj. Ure sreče se iztekajo. Na vrsti so spet dnevi čakanja, hrepenjenja, sanjanja...

sem prišla tja, je bilo nekoliko megleno v daljavi. S ceste sem šla gor kar »na pamet«, a vendar je prav do vrha kar lep iz kamena zložen zid in nekoliko utrjena steza. Menim, da je ta stvar nekoliko starejša, morda iz »turških« časov; tu je morala biti kakšna opazovalnica. Drevje na vrhu je zelo nizko (verjetno tod gospodarji burja). Tod je ogromno šmarnic. Okrog vrha (kakih 100 metrov nižje) je speljana dobra steza, skoraj kolovoz. Verjetno je pred izgradnjo ceste povezovala domačiji z dolino. Morda ima stvar opraviti tudi z nekdanjo jugoslovansko-italijansko mejo.

Dober kilometer od Suhega vrha, ki je visok kakih 900 metrov, je 1114 metrov visok Sovič, ravno tako gol in verjetno še bolj razgleden, le da k njemu nisem utegnila.

Sestopimo zopet na asfalt. Pri Lazarju je nedaletč od hiše globoko brezno. Ne vem, če ga je kdo kdaj raziskoval. Pravijo, da razen poginulih živali krije mnoge hude spomine iz vojnih časov – leve in desne. Ograjeno je, da ne bi kdo še po nesreči noter padel.

Pojdimo še malo po asfaltu in bomo prišli do dveh cest, ki se podajata v gozd. Ena pelje do dveh (kmalu bosta tam še dve novi) domačij – **Korenove** in **Fratarjeve**. Med Fratarjem in Korenom je majhna jasa, s katere je čudovit razgled na Čaven in Kovk.

KAPELICA SV. DUHA

K Fratarju so med vojno dali služiti ubogo deklico iz številne družine s Cola. Pri Korenu

pa so Nemci pridri tik za partizani, pobili in odgnali vso družino in je Korenova pastirica pribežala k Fratarju ter spala skupaj s Fratarjevo pastirico. Vendar se tudi Fratarjevi pastirici ni dobro godilo: en brat je bil pri partizanih, eden pri domobranci, pa je morala slišati marsikatero grenko od enih, od drugih in še od gospodarjev. Ko ji je bilo vsega dovolj, je rekla, da ne bo več pastirica, temveč da gre nekam na Kras za dekle. Gospodinja jo je ozmerjala: »Ali misliš da boš méd lizala, če boš dekla?«

Pa je prišla služiti – k čebelarju. Medu je bila še presita; ker druge hrane ni bilo dosti, so jo v glavnem hranili z medom!

Od Korena vodi danes dobra cesta v Podkraj. Ob njej raste nova domačija Korenovih otrok. Ob Korenovi hiši pa je travnik, poln spominčic.

Vedela sem, da je nad Podkrajem na višini 1213 metrov kapelica sv. Duha. K njej pelje iz Podkrajja po **Zakljevi** ravni (ki je vse prej kot ravna) strma pot po travnikih. Od Korena pa se lahko pride po gozdu. Vendar so mi Korenovi dejali, da se bora prav gotovo izgubila, če ne grem po cesti, po vojaški cesti. Mislija sem, da ima karta prav in sem hodila po stezi po severnem pobočju, od koder sem lepo videla Vodice in Javornik, in končno pristala na Križni gori, ki je nekaj višja od Sv. Duha, a manj razgledna.

Zato sem se tja podala še enkrat. Takrat so me dobri mimoidoči usmerili na staro vojaško cesto, ki se loči od asfalta le nekaj metrov od odcepa proti Korenu. Cesta gre skozi gozd, je še kar dobra, iti da moram do »rovne« (ravnice) sredi gozda, ki da je velika za dobri dve kuhinji in ne posebno ravna. Od tam pač greste po stranski cesti, pridete zopet do majhne »rovne« sredi gozda, potem greste levo po strmi potki in po petih minutah hoje ste že prilični kapelici.

Drugič sem šla tja na binkošti, ko je bilo tam romanje. Na oni majhni prvi »rovni« je bilo toliko avtomobilov, kot bi bil avtomobilski sejem; čeprav so eni »gledali« gor, drugi dol, se je vsa ta avtomobilska gneča po končanem romanju razrešila brez posebnih pretresov.

VEČSTRANSKO ZANIMIV PREDEL

Pa še nekaj besed o kapelici. Stoji na kraju, kjer je bil nekoč neki poganski tempelj. Kdaj so pozidali cerkev, točno ne vem, a so jo večkrat obnavljali, enkrat 1928. leta, zadnjič pa lansko leto. Poprej je imela ravno leseno streho, na kateri je bila zemlja in trava – a streha vendar ni puščala. 1928. leta so uredili poševno streho in postavili majhen sod s kapnico. Tam je bila prej za Podkrajce in Colčane maša na binkoštni ponedeljek, v torek pa so prihajali peš kar iz Črnega vrha.

Kapelica sama ni velika, zato je pred njo oder, kjer mašujejo kar zunaj. Vendar je prav na vrhu tudi zunaj kapelice ob romanjih gneča, otroci pa raje posedajo kar po gozdu blizu kapelice. Cerkev je tlakovana s kamnitimi škrlicami, oltarna slika je delo nekega domačega umetnika in predstavlja sv. Trojico, obnovila pa jo je neka

domačinka s Cola. Notri je še bolj nov mavčni kipec srca Jezusovega ter lep lesen kip sv. Florijana. Cerkvica ima tudi zvon. Vrata so nova in zelo lepo izdelana – imajo tudi lipov list in letnico 1989. Cerkev je tudi lepo ometana.

Včasih, dokler ni bila urejena vojaška cesta in vozna pot, noben odrasel romar ali romarica ni smel tja gor prazen. Če ni nesel opeko, je nesel apno, če ne apno, pa vodo.

Del poti sem na binkošti sestopila peš; zanimalo me je namreč rastlinstvo. Ostrožnikov je tam kar dosti, a najbolj všeč mi je bila nenavadna plezalka, ki ima na kakih 10 centimetrov ali manj dolgih pecljih lepe štiriperesne temno modre zvončke. Poleti so tam tudi borovnice. Posebnega razgleda z vrha ni, razen na Nanoški gozd in na Podkraj. Je pač drevje visoko. Verjetno je z one strme poti na Podkraj kaj več videti. Morda pa je tudi pozimi, ko je drevje golo, kaj bolje – enako kot na Javorniku. Vendar so pozimi severna pobočja sv. Duha tako dolgo zametena, da lani celo v brezsnježni zimi 1. aprila nisem mogla do sv. Duha.

NA 2000 LET STARI CESTI

Če ste že s svojim avtom prišli v te kraje, ne bo odveč, da se podate tudi v Hrušico. Od Podkrajja se nekaj časa peljete po asfaltu, pri prvih hišah Hrušice pa vas neprijazna tabla opozori, da je to gozdna cesta in da je treba voziti na lastno odgovornost. Vendar je cesta kar zelo dobra (konča se na Kalcah). To je stara rimska cesta, o kateri boste pač mnogo brali v knjigah. Zanimivo pa je naslednje: v nekdanji gozdarski hiši je ličen muzejček rimskih izkopanin, prebivalci sosednje hiše so kustosi in vam bodo vedeli povedati marsikaj zanimivega. Nad hišo pa – saj imajo končno prav – vadijo mladi godbeniki vaških ansamblov. Saj jih tu nihče ne preganja in lahko razsajajo po mili volji.

Ob hiši kustosov je lepo rimsko zidovje. O njem govori Zbirka vodnikov po kulturnih in naravnih spomenikih št. 159. Tu se tudi odcepi dobra cesta proti Bukovju in Predjami.

Še to moram povedati: ko sem bila tam, sem videla mnogo avtomobilov z italijansko registracijo. Dobro poznajo te kraje. In vsa čast jim: te makadamske ceste lepo uporabljajo za rekreacijo z gorskimi kolesi. Ne kvarijo narave in ne svojega zdravja, ker tu ni preveč vzponov ne spustov, le prijetno razgiban svet, in dobri dve tisočletji stare ceste.

Planinska zveza Slovenije pozna zdaj vsaj tri kategorije ljudi, ki so izprašani, da smejo voditi po gorskem svetu: mladinske, planinske in gorske vodnike. Ker na tem področju ni pravega reda, so zdaj tri komisije PZS sedle skupaj in skupaj pripravile kar enajst kategorij vodenja po gorah, od vodenja po nezahtevnih poteh poleti do vodenja po brezpotjih, plezalnih smereh in ledeniškega smučanja. Vsako od vodenj bo označeno s črko ali številko, tako da se bo natančno vedelo, za kaj gre. Izpiti bodo kajpada centralni in ne po društvih.

NAPOL PLANINCI IN POLDRUGI GORNIKI

LOJZ ŠTEBLAJ

V prejšnji številki Planinskega vestnika smo začeli objavljati znanstveno študijo o tipih planincev. Ker mora biti delo takšne vrste obsežno, študijo nadaljujemo v tej številki in jo bomo predvidoma končali v prihodnji, če ta ali kateri drugi avtor ne bo prišel do novih izsledkov. (Op. ur.)

20. Planinski markacist se je od časov Hudomušnega Janka spremenil iz plačanega profesionalca v zastojkarskega prostovoljca. Z razvojem planinstva se je tudi izpopolnil: razen **Knafelčevega** znamenja, rdečih črt in puščic ter napisov uporablja še zeleno barvo, s katero opozarja, da si lahko naravo ogledamo kje tudi onstran meje. Ker njihovo delo ni plačano, tudi ni nič vredno. Nekaterim so markacije preredke, nerazumljive, pregoste, prevelike, premajhne, kratka, nikoli ni prav. Res pa je tudi, da kje borih deset centimetrov snega popolnoma skrije ves njihov trud. Ko sam pomislim na svoje nagnjenje do tavanja, se na marsikateri neznani, pa markirani poti počutim kar domače. – Markacisti so večinoma samci,

zelo redko je videti z loncem barve in čopičem kako samico. Te farbajo, tudi z rdečo barvo, pač raje kaj drugega. V sedanji organiziranosti sodijo markacisti v okrilje komisije za pota PZS. Nadelava in zavarovanje planinskih poti je po mojem mnenju zahtevno profesionalno delo in tako ne sodi v pričujočo obravnavo. Kaj pa opuščanje planinskih poti? To pa je popolno amaterstvo!

MAZAČI IN STRAŽARJI

21. Planinski mazač deluje tako pod kot nad gozdno mejo. Pod gozdno mejo so to največ lubadarji, ki s kakim rezilom okrasijo lubje kake bukve ali smreke s svojimi začetnicami, imenom izvoljenke, domačim naslovom, predtim srcem itn., itd. Manjše okraske usmiljena narava sama zaraste in zabriše. Druga vrsta zmazkov je barvasta nesnaga na skalni podlagi. Je lahko politične narave: Živijo..., zgodovinske: Mickin bivak...; pesniške: Kar boš, ko boš...; ali spominske: PD Vještica išla je ovuda... itd. Krajši izdelki te vrste zmazkov se pojavljajo tudi v mozaični obliki, lepo zloženi iz pobeljenega kamenja, zato pa navadno v ma-

Vračanje k praplaninstvu

Gostitelj in organizator tokratnega zasedanja planinskih organizacij Alpe-Jadran je bila beneška sekcija CAI, ki je ob enem praznovala 100-letnico svojega delovanja. Temu jubileju primerno je pokroviteljstvo (z uvodnim referatom) nad zasedanjem prevzel deželni predsednik Veneta (Regione del Veneto) **Gianfranco Cremonese**. Delovno srečanje je bilo v renesančni dvorani Velike šole **Janeza Evangelista** v središču Benetk, rdeča nit zasedanja pa so bili problemi gorskih postojank in varovanje okolja v gorah.

Sodelovali so predstavniki planinskih organizacij Avstrije, Nemčije, Južne Tirolske, Madžarske, Hrvaške, Slovenije in CAI kot organizatorja. Slovenijo je zastopal republiški minister za turizem **Ingo Paš**, v imenu PZS pa so sodelovali **Mirko Fetich**, **Georgij Hvala** (GRS Bovec) ter **Janez Kratnar** in **Janez Bizjak** iz Gospodarske komisije. Za udeležence je bilo organizirano simultano prevajanje v slovenski, hrvaški, madžarski, nemški in italijanski jezik. V teh petih jezikih je organizator pripravil tudi simpatično zloženko s programom in kratkim opisom srečanja.

Stoletnica beneške sekcije CAI je spodbudila tamkajšnje planince, da so skladno z mednarodno usmeritvijo *Serenissime* (stara ime za nekdanjo Beneško republiko) prevrednotili, osvežili in poživili temeljna izhodišča delovanja svoje sekcije: aktivno sodelovanje s planinci vzhodnoalpskega območja, iskanje skupnih rešitev za skupne probleme na skupnem alpskem prostoru. V tem smislu sta beneška sekcija CAI in Beneški deželni zbor organizirala delovno srečanje za planinske organizacije dežel Alpe-Jadran. Skupne rešitve bomo našli z usklajevanjem predpisov v posameznih državah, z usklajevanjem metodologije in dela pri snovanju nove skupne strategije gorništvu v Alpah.

O novi »magni charti« varstva okolja v gorah je govoril predsednik CAI **Bramanti**. Obremenitve planinskih postojank so zaradi vedno večjega množičnega obiska prehode in vedno manj obvladljive. Vsaka nova ali povečana postojanka pomeni še večji množični obisk. Zato je strategija CAI zelo jasna: nobene nove kočve v gorah in nobene razširitve obstoječih. Strategija zavestnega samoodpovedovanja in samoomejevanja gorništvu ter vračanje k njegovim izvornim in plemenitim načelom se izogiba odbijajočim prepovedim in uvaja nenasilne in spontane

mutski obliki. Edino zdravilo proti mazačem in zmazkom je oštirski postopek, ko vsake toliko časa z beležem pokrijejo vso straniščno poezijo določenega obdobja. Koristno bi bilo dobiti barvo, ustrezno skalni podlagi, in primerne izvjalce, ki bi prebarvali zmazke. Mozaike pa je možno preprosto razbrcati. – Mazač je večinoma neznan junak, če pa je že znan, je pri njem vsaka beseda bob ob steno. Med zasačenimi storilci ni bilo samci.

22. Gorski stražar je del združbe, ki je glede na ime in občo mirovniško družbeno usmeritev očitno izumrla. To nam priča tako izginotje s strani PV kot splošno pomanjkanje mladenk in mladeničev z modro ovalno značko, na kateri je bil gorski greben z ostrim vrhom, dva cvetova encijana in na nekakšnem listu črki GS. V sezoni cvetenja so strahovali planinske voluharje (homo alpinus hypudaeus), ki so se z velikimi šopi uvelega gorskega zaščitenege cvetja tihotapili v domače brloge. Za silo naj bi njihovo nalogo prevzela milica ali policija, kar pa je popoln nesmisel, saj nismo na Kosovu! Zato pa je pleme planinskih voluharjev ošabno dvignilo glavo. Opažene so bile, na primer, tri že priletne samice, ki so tvorile razen lastne zajetnosti še vsako polno polivinilasto vrečko sicer že ovelih kranjskih lilij, ki so pač imele to smolo, da so rastle ob zaznamovani poti. Izgovor, da tri pa že lahko utrgaš, čeprav so zaščitene, so raztegnile vsaka še za bližnje in daljno sorodstvo. O stražarjih, miličnikih ali policajih pa nikjer ne duha ne sluha, kar je bila poglobljena značilnost gorskih stražarjev tudi ko so še živeli.

TEMELJI PLANINSKEGA GOSPODARSTVA

23. Planinski odbornik je temelj, stavba, streha in dimnik planinske organizacije, skratka, brez odbornikov bi planinstva sploh ne bilo! Hudomušni Janko ni obstoja tega plemena obelodanil zato, ker pravi planinski odbornik deluje večinoma v dolini. Tudi danes ne bomo drežali v to, kaj se dogaja v sejinah in drugih sobah ali na kratki poti (z dnevnico) iz avtomobila v kočjo za mizo in nazaj. Poglavitno delo odbornika, ko se odpravi v kakšno po golem naključju z avtomobilom še nedostopno planinsko postojanko, je seveda to, da v dolino odnaša volno (za tiste, ki niso brali prvega nadaljevanja: denar; op. ur.), ki jo je osebe nastriglo s planincev. Je tudi nekakšna dvostranska pritožna knjiga. Osebe se pritožuje nad stanjem postojanke, vremenom, kadrovsko politiko, oskrbo, plačo in obiskovalci. Obiskovalci pa se pritožujejo nad vročino čaja, prijaznostjo in znanjem računstva oseba, potrežbo, snago, vremenom in oblastjo.

Odbornik, ki se mu v večini primerov pravi gospodar, vse to pozorno posluša, tudi po večkrat v sezoni. – Oskrbovanje postojanke prebrisani organizirajo in le dopolnjujejo, manj domiselni pa tudi lastnonožno nosijo. Ker so navadno umetniki tisoč umetnosti, tudi včasih postorijo to in ono, česar osebe ne zmore. Kaj vse doživlja osebe, študirajo odborniki v času izven sezone, ko »dežurajo« ob praznikih ali konec tedna. Kuharsko umetnost preskušajo s kuhanjem čaja, strežejo pa še s tekočimi poživilii

pobude: CAI spodbuja svoje člane, da se odrekajo množičnim obiskom ob konicah, da opuščajo večkrat obiskane »modne« ture in se preusmerjajo v spoznavanje tistih gor, kjer še niso bili. Velik del naporov je namenjen mladini in vzgoji, ki je naravovarstveno in okoljevarstveno usmerjena. V ta namen uvajajo zelene tedne po šolah (šolski programi teh tednov so oblikovani za spoznavanje vrednot gorske narave in ekologije).

Naša skupna nova magna charta je zasnovana na novi etiki obnašanja v gorah. Ta etika naj bo odraz iskrenosti človekovega odnosa do narave.

Zakaj postajajo gorske postojanke problematične? Referat na to temo je pripravil Giorgio Baroni, pri CAI zadolžen za gradbene posege v gorah. Ob dejstvu, da ima severovzhodni del italijanskih Alp preveč gorskih postojank in da se upravljanje teh postojank vedno bolj podreja gostilniški ustrežljivosti do vedno večjega navala neplaninskih obiskovalcev, ki tudi v gorskih postojankah zahtevajo mestno udobje, pri CAI ugotavljajo, da so gorske postojanke izgubile svojo osnovno funkcijo. Koče niso več izhodišča za planinske ture, ampak končni cilji potrošniško usmerjenih turistov, ki v teh kočah vidijo le gostinsko-restavracijske

objekte. Smeti in odpadki, ki se kopičijo okrog gorskih postojank, ter odplake, ki se cedijo izpod njih, ogrožajo okolje in odbijajo prave gornike. Kakšna je osnovna funkcija gorskih postojank, kako jo povrniti in kako varovati okolje v gorah? Gorske postojanke naj postanejo spet domovi za planince, ne pa restavracije nedeljskih izletnikov. Pravi planinski domovi so zavetišča s pristnim planinskim standardom. Pristno planinsko vzdušje v planinskih domovih pomeni preprosto bivanje in skromno prehranjevanje, pomeni oživiljanje nekdanje planinske kulture. Planinski domovi niso energetska potratne stavbe; to so hiše brez prtov in rjuh; skromna postrežba in skromna izbira hrane ali pijače pomeni malo pomivanja, manj pomivanja pomeni manj odplak itd.

Drugačno razumevanje in vrednotenje namena planinskih domov ter njihovega vpliva na okolje v gorah zahteva popolnoma spremenjeno gledanje in način mišljenja. To pa je najtežje. Uvajanje nekdanjih planinskih standardov v planinske domove bo učinkovito, če bo zastavljeno in sprejeto na celotnem alpskem prostoru. Takšne norme morajo postati mednarodne norme za gorske postojanke.

Temu cilju je bilo namenjeno zasedanje v Benetkah.

Janez Bizjak

in razglednicami. Planinski odborniki so v večini primerov podjetni samci, le pri dežuranju se jim navadno pridružijo še samice, domače ali divje.

Posebna, redka vrsta planinskega odbornika je goreč ne ž. Nenadoma začuti, da svojega pripadnostnega poslanstva ne bi najbolje udeležil niti v društvu upokojencev, niti vrtičkarjev ali gobarjev, ampak, recimo, kar med alpinisti. Ti so tako in tako neorganizirana tolpa, znani po svojeglavosti, trmi, neprilagodljivosti torej in tudi nediscipliniranosti, da o njihovih moralnopolitičnih vrlinah niti ne govorimo. Nujno je končno narediti red! Organizira si kakšno ogledno plezarijo in nenadoma vé več o alpinistiki kot vsa zadevna komisija s članstvom vred. Vešče se vključi v dogajanje, ognjevitvo odloča in se žrtvuje celo za vodenje kake manjše odprave, kar na noben način ni dosegljivo niti v društvu upokojencev, ne pri vrtičkarjih in ne pri gobarjih. – Pojav je resda redek in v novih okoliščinah še ni raziskan.

STVARNIKI NADGRADENJ

24. Planinski graditelj je koristno plemo planincev, ki se prikazuje le občasno, sicer pa se skriva med planinskimi odborniki ali navadnimi planinci. V boju s kruto naravo včasih tudi izgubi kak boj, nikoli pa ne vojne. Narava mu včasih z argumenti moči, največ s plazovi, uniči kakšen izdelek, včasih pa ga le malo pretrese in nekoliko prestavi. Gradi stavbe vseh vrst, od preprostih zavetišč ekološkega videza, navadnih kvadrov, ljubkih gorenjskih hišic s pravimi

ganki, ki nato včasih enostavno »odpadejo«, prek pravih posnetkov večkotnih kanadskih kladar, do sodobnih zgradb, ki jim človek težko določi izvor in značilnosti.

Zadnje čase je prišlo pri njegovem delu do manjših nesporazumov. Zaradi lahke dostopnosti z vozili do nekaterih postojank so vanje vtaknili svoj nos tudi različni inšpektorji, ki, žal, ne poznajo funkcije ali namena planinskih koč. Te niso namenjene bivanju gostov kot hoteli, moteli in drugi -eli, pač pa le zaščiti pred slabim vremenom podnevi in prenočevanju. Gradnja hotelov visoko v gorah povzroči nadaljnje probleme v okolju, pa tudi planinci s tenko volno se jih uspešno izogibajo.

Probleme pranja posteljnine odpravljajo prav zadnji čas s tankimi spalnimi vrečami, ki jih obiskovalci nosijo s seboj, vendar lahko kljub praktičnosti neugodno vplivajo na že tako šibko rodnost in s tem na število Slovencev. – Vprašljiva je še tudi velikost zgrajenih postojank: ali graditi za konico sezone, ki traja nekje le kakšen teden dni, dvainpetdeset tednov pa je potem koča prazna, ali izbrati kakšno drugačno izhodišče. Vsaka zgrajena postojanka dobi (ali pa tudi ne) spominsko ploščo, da je pač posvečena temu ali onemu. Ljudski glas pa navadno reče bobu bob in popu pop in pravi, da je to Janezov ali Francetov ali pač kogar že spomenik pri živi glavi.

Včasih, žal, niti graditeljem ni z rožicami postlano. Odločijo se, da bodo, na primer, prevnili kočo, ki je preživela tri države in dočkala skoro stoletnico, vendar »skozi njo piha«. Podiranje

Očiščeni K2

S tem, ko se je težišče alpinizma in gorohodstva preneslo iz Alp v druge, predvsem izvenevropske gorske skupine, se je tja prenesel tudi marsikateri problem, povezan z osvajanjem gorá in sten. Odprave in trekkingi so v te predele prinesli nove navade. Lokalno prebivalstvo je opuščalo tradicionalni način življenja, kajti turizem jim je ponujal drugačen, lažnejši način preživetja. S tem je bil prekinjen tudi stalni boj s silami narave, stalno vzdrževanje ravnotežja v krajini. K temu je pripomoglo tudi povečano trošenje naravnih dobrin, npr. kurilnega lesa zaradi potreb turizma. Tako se ob odhodu v eksotične, redko obiskane in še neonesnažene gore običajno sploh ne zavedamo, da s svojim obiskom nehoti prenašamo probleme iz turistično »obdelanih« gorá v nova območja.

Eden od takšnih problemov je tudi množica najrazličnejših odpadkov, ki ostanejo na gorah za odpravami. Problem sicer nima tako velikih socioekoloških posledic kot že omenjeno spreminjanje navad lokalnega prebivalstva, je pa dobro viden in zato več kot primeren za propagandne akcije ozaveščanja tako turistov kot lokalnih prebivalcev. Tak namen je imela tudi mednarodna odpra-

gre uspešno spod rok, zidanje počasneje, pa vendar; potem pa leta dolgo čaka na dodelavo in otvoritev. Tudi spomenik? Pa ja ne naivnosti! – Planinski graditelji so skoraj stoodstotno vplivni samci, tako odborniki kot tudi stavbeniki. Med slednjimi je bilo slišati le za eno uspešno samico in za samico, ki je poskušala z osupljivo nenavadno izvedbo sodelovati pri takem delu, pa se zanjo ni nihče resno zmenil.

MOTORIZIRANI GOROHODCI

25. Planinski kolesar je novejša zvrst planinske družine in je reakcija na vedno številnejše gozdne in gorske ceste in dolgočasen cika-coka po njih. Je tudi reakcija na požiranje izpuščenih plinov na javnih cestah. Torej: po gozdnih in gorskih cestah s posebnimi kolesi s številnimi prestavami, s katerimi planinci na lastni pogon zmagujejo tudi večje strmine. Skrajneži se ne zadovoljijo s cestami, ampak prehajajo na poti ali celo čez drn in strn. To povzroči najprej prometni problem: kdo naj se pri srečanju ali prehitevanju umakne, ali naj naveden planinec postane bolhač in reši kosti svojega rojstva z urnim skokom v stran, kjer je to sploh mogoče, ali pa naj trmasto s krevsanjem nadaljuje in v primeru trme tudi z druge strani »malo rukne« kolesarja, da ta zgubi tisto, kar je njegova osnovna sestavina, to je ravnotežje. Vsekakor dobrodošla prilžnost za osebe ali celo plemenske spopade, da ne rečemo kar vojne. Kar se tiče vtisa kolesarjev na pot oziroma podlago, pa pričakujemo podatke posebne ekološke študije o obremenitvi vegetacije

va oziroma akcija »Free K2«, ki jo je izvedla skupina evropskih gornikov iz organizacije »Mountain Wilderness« od julija do septembra lani. Za cilj so si izbrali očistiti drugi najvišji vrh sveta, 8616 metrov visoki K2 v Karakorumu, še posebej pa oblegano smer prvopristopnikov. Na gori, predvsem v okolici baznega tabora, so nabrali 3,5 tone odpadkov, med katerimi so prevladovala stare baterije, prazne plinske bombe in gorilniki ter prek 30 tisoč pločevink, plastika, papir, deli opreme itd. Tretjino so sežgali na mestu samem, ostalo pa so nosači prenesli do bližnjega naselja Skardu, kjer so montirali sortirno napravo in stiskalnico za železne in aluminijaste odpadke. Poleg tega so iz smeri do višine 7000 metrov odstranili prek 10 kilometrov (!) fiksnih vrvi in 100 metrov žičnih vrvi prejšnjih odprav.

Za rešitev omenjene problematike bo v prihodnje predvsem potrebno spremeniti odnos do gor. Končati bi se morala herojska doba osvajanja vrhov in sten za vsako ceno ne glede na žrtve in na ekološke posledice. Vsaka odprava naj bi za seboj pospravila vso opremo in smeti. Pot do tega pa je dolga in naporna. Odvisna je deloma od učinkovitosti zakonodaj, še bolj pa od vzgoje tako obiskovalcev kot lokalnih prebivalcev.

(Po »Bergsteiger & Bergwanderer« 3/91
priredil Igor Maher)

in tal z gorskimi kolesi, da bomo z njo podprli že načrtovana prometna pravila in – seveda – prepovedi. – Med kolesarji prevladujejo močni samci, samice so redke. Ker so navadno oblečeni v tesno oprijeta barvasta oblačila, je še potrebno preučiti, kako so všeč drugim planinskimi samicam. Planinski dečkoljubi pa že izražajo brezmejno navdušenje.

26. Planinski padalec je nekakšen polplaninec, čeprav ud planinske srenje, ki se je opremil s posebnim, jadralnim padalom; to pravzaprav sploh ni pravo padalo, s katerim zaviraš pri padcu iz sinjih višav na kruta tla, pač pa je nekakšna cunjia oziroma v nahrbtnik zložljivo jadralno letalo posebnih lastnosti, brez trdnega ogrodja, ki pa se je resda razvilo iz »zaresnega« padala. Njegova osnovna naloga je obvarovanje narave.

Iz že večkrat omenjene študije o obremenitvi vegetacije in tal smo zvedeli, da planinec, pa naj bo težak 40 ali 120 kil, z nahrbtnikom vred obremenjena podlago pri vzponu le 400 g/cm², pri teku navzdol pa kar 57 000 g/cm², kar je 142 in polkrat več kot pri vzponu. Torej: planinski padalec malenkostno obremenjuje gorsko naravo pri vzponu, zdrsne skozi zračne plasti, ne da bi brutalno obremenjeval poti, in doskóči nekam v ravnino, ki navadno ne šteje več v gorsko naravo. Ko bo tehnično dognan še »mehak« doskok, bodo jadralno leta/pada-lo ortopedi predpisovali vsem tistim planincem, ki imajo poškodovan hrustančni vložek v kolenih.

Senčna stran te že skoraj idealne srenje je, da ne deluje ob viharjih, megli, dežju itd. Eksplozijo tega polplaninstva ovira le še to, da so nov rod – in cena padala. – Rod sestavljajo hrabri samci in še bolj hrabre samice.

27. Planinski zmajar ni tisti Hrabroslav, ki hodi s taščo v hribe, ali tašča, ki vodi podmladek v hribe, pač pa član redkega plemena, ki nosi svoje jadralne zmaje peš na gorske vrhove ali grebene in se z njih elegantno odpelje po zraku v dolino. Dokler je v zraku, pa naj bo še tako visoko, je zmajar varen. Nevšečnosti in nezgode nastopijo le pri stiku z drevjem, skalami in tlemi. Dotik s tlemi pa je, žal, zaključek vsakega zmajarjevega poleta. – Zmaj ima nekakšno zložljivo ogrodje, prepeto s tkanino. Naloga čuvanja narave opravlja podobno kot jadralno padalo, le da je nošnja zloženega zmaja nekoliko bolj nerodna. Z njim pa se sicer lahko mojstrsko upravlja in celo jadra. Z razvojem tehnike se to plemo opazno redči; preživijo le posebno vztrajni in trdni samci, redko samice.

IZBRANI ČLENI BRATOVŠČINE

28. Planinski izbranec je član posebnege, žlahtnega rodu planincev, ki ga na poti po gorah ne pozdravljajo le ljudje, pač pa tudi: – »Zasneženi Jalovec s svojimi sosedi naju pozdravlja...«

– »Na robu stene naju nemo pozdravljajo negibne, skrivenčene veje posušenih viharnikov.«
– »Pozdravile so naju prve ameriške znanke, razposajene veriverice.«

– »V sončnem objemu v tišini gora / me Kočna pozdravlja in vetrič igra. / V daljavi Planjava v

soncu žari, / Grintavec vitki v pozdrav se smeji.«
ltd., itn.

Če povzamem iz naključno izbranih, pisnih, na hitro roko zbranih zgledov, pozdravljajo posamični vrhovi, primerki živalstva, rastlinstva, mrazovi in vetrovi in celo sončni žarki. Ko berem take opise, zelenim od zavisti. Vsaj vem, čemu sem volil zelene! Včasih ure dolgo kje posedam in gledam okoli, pa se nihče in nič ne zmeni zame, da bi me pozdravil. Moj doslej največji uspeh je bila hrabra kavka, ki mi je jedla iz roke, kar si druge njene sokavke očitno niso upale. Ali pa kakšen (suh) pes, ki me milo gleda, če malicam, tako milo, da se včasih spozabim in mu grižljaj kar lastnoročno dam med zobe. Pa saj to niso pozdravi! Živali so pač lačne ali vsaj požrešne. – O planinskih izbrancih bom še premišljeval. Če to ni krivica: saj sem tudi jaz zrnce peska v puščavi!

Čeprav se čudno sliši, med planinskimi izbranci prevladujejo samci. Mogoče zato, ker razmeroma več objavljajo. Ali pa imamo o porazdelitvi rahločutnosti v osnovi zgrešeno mnenje.

29. Planinski pravičnik. Pri taki množici ljudi, ki danes pri nas hodi v gore, je nemogoče,

da bi bili po naravi vsi enaki. Kolikor ljudi – toliko nravi. Kolikor glav – toliko mnenj, kar bogato priča tudi vsebina PV. Seveda so mnenja, grobo povedano, lahko pravična, lahko pa tudi krivična. Kdo je potem planinski pravičnik? Če pričnemo o tem javno razpravo, nikoli ne bomo prišli do konca. Konca pravzaprav ni! Kaj pa zdaj? Brez vsake razprave trdim: edini planinski pravičnik je tisti, ki lahko (sebi) dokaže, da je okrog glave imel svetniški sij, glorio, avreolo, kakor pač hočete temu reči. Zal je za tak dokaz razen planinskega pravičnika potrebna še pritiklina, na primer jesen, megleno morje pod opazovališčem, primeren gorski vrh, ki gleda iz tega morja in vsaj štiriindvajsetkaratno sonce, ki iz naštetih pritikin naredi na megli senco in okrog glave pravičnika glorio! Brezverski svet v ta dokaz pravičnosti seveda močno dvomi. Vsakemu pravičniku pa je le vsaj v tihu zadoščenje, čeprav s tem dokazom navadno ne opleta preveč pred drugimi. Ima ga tako rekoč za osebno uporabo. Poskusite!

Sumim, da so med planinskimi pravičniki tako samice kot samci.

(Nadaljevanje prihodnjic)

NOVA KNJIGA ZA PLANINSKO KNJIŽNICO

OB BREGOVH SOČE

JURIJ KUNAVER

V zbirki *Pelikan* je v ljubljanski založbi Mladinska knjiga izšla knjižica z 32 stranmi »Ob bregovih Soče«, ki jo je napisal univerzitetni učitelj dr. Jurij Kunaver in jo namenil mladini. Toda že po prvem površnem listanju po knjižnih straneh lahko ugotovimo, da bo po tej publikaciji prav rad segel tudi marsikateri starejši, ki bo želel spoznati to pokrajino ob Soči in nad njo: knjižica je namenjena vsem radovednim popotnikom, ki bi radi поблиže spoznali čarni svet najlepše slovenske reke (ali vsaj ene od najlepših, da se s tem presežnikom ne bi komu zamerili). Z besedilom so predstavljene nekatere najpomembnejše značilnosti in podatki o pokrajini, s preglednimi kartami nje lega in razporeditve, s fotografijami nekateri veliki in majhni objekti v pokrajini, ki spodbujajo k ogledu. – Z dovoljenjem avtorja objavljamo nekatere odlomke iz te knjižice, ki naj bi bili spodbuda za branje celotnega dela in za obisk tega lepega predela Slovenije. (Op. ur.)

POTOVANJE PO POSOČJU

Dolgo, a zanimivo pot imamo pred seboj. Najprej bomo na kratko spoznali Trento, nato Bovško kotlino in njeno gorato okolico. Povzpeli se bomo na Kaninsko pogorje in spoznali njegove kraške posebnosti. Na Bovškem je še več stranskih dolin, a vseh, čeprav so zanimive, ne moremo obiskati. Bralca vabim, da si vzame čas za potovanje po Posočju, pa tudi za listanje po različnih berilih, ki pripovedujejo o teh naših najzahodnejših krajih.

Z Bovškega se bomo po vijugasti in ozki dolini Soče podali do Kobarida, od tam pa v Breginjski kot in pod bregove Krna. Na Tolminskem, to je v širši pokrajini okrog Tolmina, bomo spoznali nekatere zanimivejše predele, na primer območje Mosta na Soči, do koder je segel soški ledenik in kjer so sledovi najzgodnejše naselitve. Obiskali bomo tudi dolino Bače. Od tam nas bo pot vodila mimo Anhovega v Goriška Brda, v Novo Gorico in v njeno neposredno okolico. Na obeh straneh Soče in njenih pritokov je še vrsta zanimivih pokrajin, ki pa so tako visoko nad dolinami, da komaj vemo zanje. Take so zlasti planote nad Idrijo, kot na primer Šentviška, Šebreljska in Vojskarska planota ter na levem bregu Soče Trnovska in Banjska planota. Zato je treba na kratko spregovoriti tudi o njih. Vso opisano pokrajino ob Soči poznamo pod imenom Posočje. Njen del od Tolmina navzgor je Zgornje Posočje. Nižje od Tolmina sledi Srednje Posočje, od Nove Gorice dalje pa je Spodnje Posočje. Tam je Goriško polje kot del Soške ravnin, ki se odpira v Furlansko nižino. Prave soške doline od Nove Gorice dalje pravzaprav ni več.

V tej knjižici so omenjene zlasti pokrajine, ki so na soško dolino tesno navezane. Zato nismo mogli poseči posebno daleč navzgor ob Idriji ali ob Vipavi. To so že sestavni deli drugih slovenskih pokrajin, in sicer predalpskega hribovja ter dinarskih planot oziroma krasa. Toda tudi Posočje se iz povsem alpske pokrajine okrog Bovca postopoma prelevi v predalpsko hribovsko in sredogorsko pokrajino na prehodu v alpski svet tam okrog Tolmina. Od tam naprej

Posočje: koliko lepega in neznanega je tam mogoče spoznati!

do Nove Gorice pa teče Soča celo po obrobju dinarskih kraških planot. In nazadnje je spodnji del doline Soče na italijanski strani že čisto ravninski, kjer je tudi podnebje že močno sredozemsko. Kako zanimiva je ta pot Soče od zasneženih vršacev do toplega Jadrana!

KRAŠKO KANINSKO POGORJE

Bovška kotlina je kot velika zibelka, ki pestuje v svojem naročju Bovec in več drugih naselij. Kako prijazna je ta pokrajina! Tudi ravnega sveta ne manjka, saj ga je med Sočo in Bovcem dovolj celo za manjše letališče. Okrog in okrog pa vrhovi, ki vabijo v svoje mamljive višine. Oko se najprej ustavi na mogočnem Kaninskem pogorju, kamor se lahko vzpnemo tudi z žičnico. Napravimo ta izlet in si od tam oglejmo vso lepoto Bovške kotline z okolico!

Z žičnico, ki so jo zgradili leta 1974, se igrave vzpnemo do zgornje postaje na višini 2200 metrov. Zato je v slabem desetletju Kaninsko pogoje postalo najbolj obiskan gorski masiv v Sloveniji, posebno pozimi, saj ta visokogorska smučišča tudi v suhih zimah vedno pokriva snežna odeja.

Okoli, nevajeno strmin in višin, se na Kaninu ne more načuditi, kako skalnato in razdrapano je površje tam zgoraj. Tudi temačnih jam ni malo, ki grozijo obiskovalcu, todal samo nepredvidnemu in lahkomiselnemu. To je značilen svet visokogorskega krasa z razjedanim skalnatim površjem, ki je polno žlebičev, škrapelj, kotličev in brezen. V ledeni dobi sta te planote na debelo pokrivala sneg in led, ki sta po pobočjih polzela v Bovško kotlino in se pridružila soške-mu ledeniku. Kadar so pozimi pobočja zasneže-

na in osvetljena od sonca, lahko celo iz doline vidimo na njihovem vrhu tik pod robom kraških podov prave ledeniške zajede in vmesne zaobljene hrbe, ki so usmerjeni tako, kot se je nekdaj premikala ledeniška gmota. V okolici smučišča na Skripih najdemo sledove ledeniškega brušenja na izbočenih skalah, ki so bile ledu najbolj napoti. Zaradi zaobljenosti jim strokovnjaki pravijo ledeniške grbine.

Pozimi ves ta goli kamniti svet pokrije debela snežna odeja, ki zaradi obilnih padavin v Kaninskem pogorju doseže debelino več metrov. Zato pozimi komaj vemo, da se smučamo po močno razjedanem kraškem svetu. Vse to je voda izoblikovala s kemičnim razjedanjem apnenca v novejšem obdobju po ledeni dobi. Kakšne velike spremembe je ustvarila v tem kratkem času! Visokogorski kras je učilnica narave o neprestanih spremembah, ki se dogajajo v njej. Na vsakem koraku naletimo na kaj zanimivega. Jamarji pa nas presenečajo z novimi odkritji navpičnih in vodoravnih podzemskih rovov, ki se skrivajo v votljikavem Kaninskem

Medved se vrača v Alpe

Kako naj tridesetkilogramski medvedek, ki se je prebudil iz letošnjega zimskega spanja, sluti, da bo čez dvajset ali trideset let morda zadnji predstavnik svoje vrste, ki bo še strašil po pirenejskih vrhovih? Kot pravijo nekateri strokovnjaki, tistih ducat rjavih medvedov, kolikor jih še živi tod, ni dovolj, da bi zagotovili obstoj svoje vrste. Ali bodo torej rjavi medvedi izumrli tudi v Franciji? Morda pa le ne bodol! Že nekaj let namreč potekajo priprave za oživiljanje te živalske vrste.

Začelo se je marca leta 1988 v restavraciji lyonske postaje, kjer so se srečali trije gorečji zavezniki teh zimskih zaspancev: **Roland Guichard**, **Jean-Pierre Hourdin** in biolog **Georges Erome**. Ko so se ločili, je imel slednji v žepu ček za 300 000 frankov. S tem denarjem naj bi pripravil študijo o možnosti, da bi znova naselili rjave medvede. K tej vsoti je pristelo ministrstvo za okolje še 150 000 frankov in 34 mesecev zatem je bila študija končana. Erome je prepričan, da je edini kraj, ki je še dovolj divji, da bi tam lahko živele te zveri, regionalni park Vercors. Seveda bi bilo treba zapreti nekaj cest in gozdnih poti, omejiti lov na divjega prašiča in predvsem prepričati tamkajšnje prebivalce, da bi medvede sprejeli.

Prav pred kratkim so se na okrogli mizi v Lans-en-Vercorju funkcionarji, lovci, varuhi narave, pastirji in biologi soglasno dogovorili za naselitev medvedov. Vseh 62 občin, ki ležijo na območju tega parka, je pripravljenih sprejeti nove goste. Če bodo lovci in pastirji dokončno privolili, da se medvedi vrnejo, jih bodo začeli naseljevati že leta 1994, najprej le tri ali štiri, kasneje pa kakšnih petdeset.

Pomladanski pogled na Krn (840 m), ki je med najvišjimi naselji v tem delu Tolminske; v ozadju sta Batognica in Krn

pogorju in dokazujejo, da voda spreminja tudi njegovo notranjost.

OBISK PRI BOVŠKIH KOZARJIH

Nekateri prebivalci bovških vasi se še vedno ukvarjajo s kozjerejo in ovčerejo, vendar ne več toliko iz potrebe kolikor bolj iz navade. Gojenje drobnice je na Bovškem in v Trenti že stara tradicija, saj se je tu nekoč paslo več tisoč ovac in koz. Gore so za pašo goveje živine prestrme in preveč kamnite. Toda ker koze v gozdu objedajo lubje in poganjke mladega drevja, so po vojni z zakonom prepovedali njihovo prosto pašo. Toda tudi s tem jih niso povsem pregnali z Bovškega. Nekateri domačini brez teh privlačnih in pametnih živali ne morejo shajati.

Koze se pasejo zlasti na pobočjih Kaninskega pogorja brez pastirjev, celo pozimi, če ni snega. Lastniki imajo zato včasih precej težav, da jih najdejo, ker se zalezajo v neprehodne strmine. Poleti se vzpnejo, podobno kot gamsi, do visokih in težko dosegljivih polic visoko v Kaninskem pogorju, kjer najdejo sočno zeleno travo. Kljub temu, da so zelo dobre plezalke, pa se včasih zgodi, da so kar preveč pogumne in tako obvelja »gor gre, nazaj pa ne«. Takrat morajo zaplezanim živalim pomagati njihovi lastniki. O tem pripoveduje nekdanji pastir: »Na kraški planoti Goričica pod Rombonom, kjer smo nekoč pasli vsako poletje, smo marsikdaj pogrešili kakšno kozo zvečer, ko smo se s čredo vrnili do staj. Iz izkušnje smo vedeli, da imajo koze zelo rade lapuhove liste ali lepenje, kot jim pravimo mri. Navadno so jih našle na dnu kraških vrtač in kotličev, kjer je nekaj več zemlje in do koder je pot zelo strma. Kozja jo navzdol še zmore, nazaj čez skalno pobočje pa gre

težje, ker se od mehkega dna ne more odgnati. Zato smo ob takih kotličih, kjer so se koze ujele najbolj pogosto, postavljali kamnite možice. To je bilo meketanja, ko smo jih našli ujele na dnu hladnih skalnih kotličev!«

Pastir je pripovedoval dalje: »Koze pa so vedno pametnejše od ovac. Vsak ovčji trop je imel nekaj koza, navadno do ene tretjine. Vedno so bile na čelu črede. Znale so poiskati najbolj varno pot med skalovjem in tudi najboljšo pašo. Pa tudi sir je bil najboljši, če smo ga delali iz ovčjega in kozjega mleka skupaj.«

Še nekaj let po vojni bi na kaninskih stezah in »mulatierah«, ki so jih v vojaške namene gradili italijanski vojaki, lahko srečali možaka, optanega bodisi z velikimi hlebci sira, bodisi z rjuho sena. Danes pa se kar z avtom zapeljejo po gozdni cesti v kaninska pobočja in so že na planini Krnici, kjer poleti še pasejo nekaj živine.

Da, rjuha sena. To je cela bala sena, ki jo ovijejo v platneno ali vrečevinasto rjuho kvadratne oblike in jo zavežejo. Táko breme si možak zavijeta na rame, da kar izgine pod njim in je od daleč videti, kot da se veliko breme pomika kar sámo. Na tak način so seno nekoč prenašali v dolino z zelo oddaljenih strmih pobočij, kjer so z derezami na nogah kosili travo in jo sušili. Danes pa ga še vedno na enak način zavitega vozijo na domove s traktorji.

NAJZAHODNEJŠA TOČKA SLOVENIJE

Okolica Kobarida je zelo zanimiva. Lahko se podamo v visoko ležeča naselja pod Krnom, na primer v Gregorčičevo Vrsno ali do vasi Krn, kjer se je rodil zgodovinar in geograf **Simon Rutar**. V drugi smeri pridemo v Drežnico, ki je znana po pustnih šemah in zanimivi cerkvi, pa tudi na planine pod Krasjim vrhom. Na drugo

stran je od Kobarida komaj osem kilometrov do mejnega prehoda pri Robiču v soteski Nadiže, kjer gre vsak dan na stotine ljudi po nakupih z naše strani v Čedad in v Furlanijo, Italijani pa k nam.

Obiščimo torej dolino Nadiže in Breginjski kot ter zanimiva naselja na prisojnih pobočjih Breginjskega Stola. To je dolgo gorovje, ki se vleče še naprej v Italijo. Njegov najvišji vrh, Breginjski Stol, 1668 metrov, je na novejših zemljevidih imenovan Kobariški Stol, kar je napačno. Vrh je precej oddaljen od Kobarida in ni razloga, da bi se imenoval po njem. Nekdaj pa so ga sploh imenovali samo Stol.

Breginjski kot je ena tistih slovenskih pokrajin, ki so najbolj odmaknjene in najmanj znane. Naše najzahodnejše kraje pa si je vredno ogledati tudi zaradi njihove zunanje podobe, ki močno spominja na beneško-furlanska naselja onstran meje. Na poti do Breginja srečamo kot prvo posebnost reko Nadižo, ki ima nenavaden tok, kar lahko opazimo tudi na zemljevidu. Namesto da bi Nadiža tekla po široki dolini proti Kobaridu, se pri Starem selu nenadoma obrne proti jugu. Kot bi jo vlekle bližina Jadranskega morja, se Nadiža v globoki soteski po bližnji prebija med Matajurjem in Mijo naravnost proti jugu.

Videti je, da se je neka furlanska reka v davni preteklosti zajedla s svojim povirjem daleč nazaj med vrhove Matajurja in Mije ter počasi segla do doline Nadiže. Tako je prišlo do pretočitve, kar pomeni, da je omenjena furlanska reka obrnila Nadižo k sebi. Morda je pri tem pomagal tudi soški ledenik, ki je zajezil dolino, da se je dvignila gladina ledeniškega jezera in s tem olajšala pretočitev.

Borjana je ena od vasic ob cesti do Breginja. Če si jo ogledamo bolj podrobno, opazimo, da je v njej več novejših hiš kot v sosednjih naseljih. Te hiše so bile na novo zgrajene že pred furlanskim potresom, kajti 14. in 15. februarja leta 1952 je bila Borjana namreč ena od vasi, ki so jih najbolj prizadeli veliki snežni plazovi. Takrat so plazovi podrli devet hiš in pokopali nekaj ljudi.

Breginj in še nekaj vasi je leta 1976 močno prizadel furlanski potres in arhitektonsko nekdanj izjemno lepega naselja, starega Breginja namreč, ni mogoče več oživiti. Ohranjenih je samo nekaj starih hiš v nekdanjem vaškem jedru. V vaseh Logje in Sedlo pa so ohranjene še skoraj vse stare beneško-furlanske hiše, katerih posebnost so slikoviti leseni mostovži ali ganki v treh nadstropjih. Te kraje pa je treba obiskati tudi zato, ker so najzahodnejši v Sloveniji. Severozahodno od vrha Gnjilica, 1515 metrov, blizu Breškega Jalovca, v podaljšku Stolovega grebena, je naša najzahodnejša točka. Leži že v povirju Učje in ima položaj 13 stopinj 23 minut in nekaj sekund vzhodne geografske dolžine.

PLANOTE OB SOČI IN IDRJIČI

Kadar se peljemo z avtomobili po dnu dolin, nit ne pomislimo, da precej ljudi živi tudi višje po pobočjih in zlasti na kraških planotah visoko

nad dolinami. Taka je Banjška planota ali Banjščice na levem bregu Soče, taka je tudi planota Trnovskega gozda, ki je že onstran suhe Čepovanske doline. Tudi v dolini Idričje je podobno. Med njo in dolino Trebušnice oziroma Hotenje in Kanomljice sta znani Vojskarska in Šebreljska planota. Med Idričo in Bačo pa je Šentviška planota. Planote segajo od 600 do 1000 metrov visoko. Njihovi nižji deli so naseljeni z manjšimi vasmimi in samotnimi kmetijami, v višjih delih planot pa prevladuje gozd. Najbolj gozdnat od vseh je Trnovski gozd.

Planote so bile nekoč v geološki preteklosti nižji raven svet, ki so ga gorotvorne sile dvignile nekoliko višje, reke pa so ga z dolinami ločile v samostojne planote. Navadno mislimo, da so se ljudje v preteklosti najprej naselili v dnu dolin in so šele pozneje izkrcili tudi gozdnate planote. V teh krajih pa so bile nekatere planote, kot na primer Šentviška planota, naseljena že v predzgodovinskih časih.

Po zadnji vojni so se zaradi oddaljenosti od večjih krajev, kjer je začela nastajati industrija, prebivalci začeli z njih izseljevati. Na planotah kljub temu še vedno živi precej ljudi, ki bi si razen s kmetijstvom, gozdarstvom in skromno industrijo lahko v bodoče pomagali tudi s turizmom. Vredno se je povzpeli na katerokoli od teh visokih pokrajin, saj je od zgoraj videti svet povsem drugače.

odmevi

Strokovni odmevi na nestrokovne zaključke

Obvestila PZS so aprila 1991 s polletno zamudo objavila zaključke posvetovanja »Gore in varnost«, Poljče, oktober 1990, kjer so pod oznako IX obravnavani planinski zemljevidi. Čeprav ne dvomimo o dobranamernosti sestavjalcev tega dokumenta, pa so nekatere trditve za tiste, ki se s planinsko kartografijo tudi strokovno ukvarjamo, povsem nesprejemljive in jih želimo na poljuden način predstaviti širši planinski javnosti. Pa si jih oglejmo!

»Planinski zemljevid je osnovni pripomoček za pripravo in izvedbo planinskega podviga. Planinska založba je s planinskimi kartami zajela večino slovenskega gorskega sveta, žal pa njihova kakovost zaradi različnih razlogov zaostaja za izdelki številnih tujih proizvajalcev...«

Geodetski zavod in Institut za geodezijo in fotogrametrijo že tretje desetletje sodelujeta s PZS in sta bila doslej avtorja številnih planinskih kart. V najširši javnosti in v strokovnih krogih tudi izven Slovenije in Jugoslavije so bile slovenske planinske karte od merila 1 : 25 000 do 1 : 100 000 deležne velike pozornosti in zelo visokih ocen, na podlagi tega pa je Geodetski zavod dobil pomembna naročila za kartografiranje Julijskih Alp, Kamniških in Savinjskih Alp in številnih drugih območij za svetovno znano

avstrijsko firmo Freitag-Berndt z Dunaja. Zato je trditev o manjši kakovosti naših kart povsem nerazumna, saj smo verjetno Slovenci s planinsko kartografijo prav blizu evropskemu vrhu; vsekakor pa so številne evropske nacionalne kartografije za nami.

Kolikor želimo nadaljevati dosedanje sodelovanje, pričakujemo temeljito pojasnilo in ustrezno opravičilo za tako pavšalno in nepoznavalsko ocenjevanje naših kartografskih izdelkov, saj je ogrožen naš strokovni ugled in uspešno poslovanje v prihodnosti.

Poleg tega glavnega pomisleka o zaključkih iz Poljč želimo podati svoja stališča o posameznih točkah in podrobneje razčleniti problematiko planinskih zemljevidov. V specifično planinske organizacije ne želimo posegati, svoje pripombe bomo omejili na področja, kjer smo si v preteklem sodelovanju z organi PZS in s PD pridobili določene izkušnje in mnenja o problemih. Ta naša stališča so vezana na vse točke IX. zaključka, torej na vse naloge, ki naj bi jih planinska organizacija izvedla na področju planinske kartografije, in sicer:

... Naloge planinske organizacije naj bi v bodoče bile predvsem:

1. da pripravi kritičen pregled obstoječih planinskih kart, opozori na zastarele ali pomanjkljive zemljevide in izdelava program natisa novih kart.

Kartografi obeh kartografskih hiš že dolga leta neposredno sodelujemo v organih PZS in ocenjujemo, da je ta sklep povsem deplasiran. Natisi zemljevidov se nikoli niso izvajali brez vnaprej sprejetih večletnih in letnih programov. Kartografi si z najsodobnejšimi pripomočki prizadevamo za ažurnost in celovitost vseh elementov kartografske vsebine. Kritika je javna in na sejah Založniškega odbora, in to ob vsaki novi karti ali ponatisu. Ponatise si sledijo pri večini kart v enem do treh let po zadnjih podatkih, s katerimi PZS ali PD razpolagajo. Tu res ni vse v redu in kartografi si moramo pogosto pomagati sami, vendar naše planinske karte v splošnem po evropskih standardih niso niti zastarele, niti pomanjkljive. Taka oznaka je nesprejemljiva in lahko škoduje planinski kartografiji in planinski organizaciji sami.

2. Da ponatise in nove natisne pripravi izključno na podlagi preverjenih, objektivnih in stvarnih podatkov ter v ta namen uporabi kvaliteten papir.

Preverjeni, stvarni in objektivni podatki za vsebino kart so naš idealni cilj. V najbolj razvitih evropskih turističnih državah delajo to državni kartografi na državne stroške. Tako npr. v Avstriji vse markirane poti, stare in nove, ki se ob ponatisu vrtijo v karto (to pa je povprečno vsakih sedem let) prehodijo, domerijo in popravijo. Naša država ni dovolj bogata, PZS kot naročnik pa tudi ne, da bi to izvajali tudi pri nas. Zato se avtorji kart praviloma obračajo na čim širši krog, ki ga ponazarjamo z izvlečkom iz kolofona karte Trenta 1 : 25 000:

»Pri zbiranju gradiva so sodelovali tudi domačini Trente, Krajevna skupnost Trenta-Soča, Pla-

ninsko društvo Bovec, Komisija za pota PZS, Občinska geodetska uprava Tolmin in drugi poznavalci in ljubitelji Trente.«

Idealna taka rešitev seveda ni, čeprav kartografi marsikaj dodamo z neposrednim delom na terenu. Tu in tam so tudi napake, vendar bi bilo grobo izkrivljanje resnice, če bi podtikali našim kartam neprimerjenost, neobjektivnost in nestvarnost. Poleg tega je skoraj na vsaki karti prošnja, naj poznavalci sporočajo PZS ali avtorjem zapažene napake in predloge za izboljšavo, vendar razen redkih izjem (**Banovec, Malešič, Mulej, Pibernik, Šegula** in morda še kdo) ni pravega odziva. Pri upoštevanju teh popravkov smo tudi kartografi včasih nerodni in v težavah, res pa je, da velika večina članov Komisije za pota, GRS in vodnikov vseh vrst spi spanje pravičnega in se gre visoko politiko s sprejemanjem očitno nedonošenih zaključkov.

Humor je vedno koristen; tisto pripombo o kvaliteti papirja zato sprejemamo kot obešenjaško, saj so med avtorji zaključkov gotovo tudi dobri poznavalci balkanske papirne industrije, kamor sodijo tudi papirnice iz ljubljanske okolice.

3. Da tiska planinske zemljevide brez nepotrebnih znakov in poskrbi, da bodo na njih samo tisti podatki, ki stvarno olajšajo razvedovanje na terenu.

Kartografska vsebina in ustreznost znakov je zelo pomembno vprašanje, kjer še vedno nismo prišli do poenotenja in idealnih rešitev. Pri tem pa je nujna diferenciacija glede na merilo karte in značaj kartiranega območja. Za orientacijo v visokogorju so namenjene predvsem karte 1 : 25 000, kjer je število dodatnih znakov minimalno. Drugače je v manj zahtevnih predelih, na primer za okolico Ljubljane, kjer je obremenitev z dodatnimi znaki neprimerno večja. Nekateri so nam pri tem očitali, da je dodatnih informacij v naših kartah celo premalo. Upoštevati je bilo treba dejstvo, da z večanjem števila obiskovalcev planinskih območij narašča tudi pluralizem njihovih interesov. Kartografi glede tega ne smejo ostati gluhi, če želijo karte tudi prodajati, sicer bodo hitro osvojile trg najrazličnejše karte »izrabe prostega časa«, naše »čiste« planinske karte pa bodo obležale na policah in v skladiščih.

4. Da bo iz zemljevidov nedvomno razvidna kategorija oziroma težavnost poti. Odločiti se bo treba za način označevanja, ki najbolj ustreza temu namenu.

Kategorija in označba težavnosti poti v kartah je res imperativ, toda avtorji tega zaključka so pozabili povedati, da kategorizacija še vedno ni uradno sprejeta (menda je še v javni razpravi) in da so kartografi – čeprav to ni njihova stvar – že leta 1987 izdali karto Grintovci 1 : 25 000 s tremi težavnostnimi stopnjami planinskih poti in s previdnim pojasnilom:

»Kategorizacija markiranih poti na karti je začasna. Planincem bo gotovo v pomoč kot približna ocena težavnosti posameznih odsekov poti. Avtorji jo predlagajo kot svoj prispevek k dokončni ureditvi označevanja zahtevnosti planinskih poti.«

Po tem davnem letu 1987 so kartografi zaradi večje uporabnosti ta svoj »greh« ponovili še pri kartah istega merila Storžič in Košuta, Bovec, Kranjska gora, Kobarid s Krnom, Bled z okolico, Trenta in Stol in Begunjščica, uradna kategorizacija pa je še vedno zamotovljena v zankah planinske birokracije.

5. Da podatke o stanju poti črpa pri Komisiji za pota in preverjenih planinskih delavcih, ki so v ta namen strokovno usposobljeni in opremljeni. Ugotoviti mora, na kakšen način naj bi kot stalni sodelavci sodelovali kadri GRS, alpinisti in vodniki vseh vrst, ki so zaradi svoje dejavnosti najbolj seznanjeni s stanjem poti.

Kartografi smo doslej vedno upoštevali priporobe Komisije za pota pri PZS in PD in menda v vseh desetletjih doslej ni bilo niti enega primera, da bi to kartografi ignorirali. Seveda ima kartografija svoje zakonitosti in morebiti prav vseh podrobnosti ni bilo možno vključiti v karte. Če kartografi tega nismo sproti pojasnili tudi predlagatelju, moramo svoj spodrslij priznati, obstaja pa tudi druga stran te resnice, da po naših izkušnjah dobri markacisti in drugi ponavalci terena niso vedno – ali so to celo le izjemoma – tudi dobri poznavalci kartografije. Po našem mnenju preverjeni planinski delavci še zdaleč niso strokovno usposobljeni ali opremljeni za kartiranje novih poti in sprememb v karte. Morda bi kazalo z došolanjem ustvariti primerne ekipe, ki bi pokrivala ves teritorij Slovenije (ali v prvi fazi vsaj visokogorje) za zbiranje planinskih podatkov in za dodatna enostavnejša merjenja za ažuriranje planinskih kart. Kljub dosežani neaktivnosti podpiramo predloge, da bi se pri tem posebej angažirali člani GRS in vodniki in da se je dela treba lotiti sistematično.

6. Da preveri, koliko je klavzula, ki jo najdemo na planinskih kartah in se glasi: »Planinska založba pravno ne odgovarja za stanje in kvaliteto zavarovanja in markiranja planinskih poti«, primerna in ugotovi, če bi je v bodoče ne bilo bolje opustiti.

Če bo ta klavzula napisana na karti ali ne, drži vseeno in jo potrjujejo primeri iz pravne prakse v tujini. Skoraj dobesedno tako formulacijo najdemo na avstrijskih kartah in še drugod. V prej omenjeni karti Trenta je formulacija bolj kulturna:

»V interesu varnega gibanja po gorskem svetu je, da se planinci informirajo o dejanskem stanju poti in markiranja.«

Pri tem je važno, da planinci in kartografi vztrajamo na stališču, da je planinska tura zadeva posameznika in izvedena na njegovo lastno odgovornost. Kot po naši domnevi PD ne more odgovarjati niti za objektivne poškodbe zavarovane markirane poti (vreme, sneg itd.), niti za subjektivne vzroke slabšega dela pri obnovi zavarovanj in markacij (saj gre za prostovoljno dejavnost in ne za plačano obveznost), tako tudi kartograf ne more odgovarjati za težave, na katere lahko planinec na neki poti naleti. Ukrepanje planinca v takih primerih mora

usmerjati planinska vzgoja s preventivo glede opreme, obleke, obutve in sprejemanja treznih odločitev. Dejansko stanje uporabnosti neke markirane poti je v vsaki karti do neke mere nezanesljiva postavka in jo je kot tako treba sprejeti, še bolj nezanesljiva pa je trenutna informacija o tem pri sedanjih stopnji aktivnosti Komisije za pota PZS in markacijskih odsekov PD. Mislimo, da je rešitev kot v karti Trenta najbolj primerna, če pa se bo PZS odločila drugače, bomo izvajalci želje naročnika seveda upoštevali, saj bomo rdečo barvo brisali iz kart in jo vračali v karte in nam dela ne bo nikoli zmanjkalo.

Zaključujemo z željo, da bi se planinski delavci v prihodnje bolj stvarno in pretehtano poglabljali v problematiko izbora, zbiranja in prikazovanja podatkov v planinskih zemljevidih. Razmišljanja o tem najdemo v Lipovem listu, kjer Peter Svetik skoraj v vsaki številki objavlja svoja kritična stališča o naših kartah, precej tega se najde tudi v Planinskem vestniku in v dnevnem časopisju. Prav bi bilo, če bi zainteresirani planinski delavci obiskali kartografe, fotografe, in druge strokovnjake in se z njimi neposredno pogovorili o tem, kar jih pesti in razni zaključki iz Poljč ali od drugod bodo v bodoče glede planinskih zemljevidov gotovo manj leteli mimo cilja kot ti, ki jih danes obravnavamo. Očitno bi morali biti tarča kritike namesto planinske kartografije in založbe tisti organi PZS in PD, ki jim pregled nad dejanskim stanjem na terenu vse bolj uhaja iz rok.

Kartografi Geodetskega zavoda
in Inštituta za geodezijo in fotogrametrijo
Miro Černivec
VIII Kos
dr. Branko Rojč

Markacisti smo vzdrževalci poti

Že dalj časa opažam na posvetovanjih in sestankih, v Obvestilih PZS in drugod pripombe o planinskih poteh in planinskih kartah. V zadnjih številkah Planinskega vestnika je ta tematika zajeta v kar nekaj polemičnih člankih. Da imamo tako v planinski kot tudi širši javnosti različne poglede na to problematiko, je več kot očitno.

Ker je v teh člankih kar nekajkrat omenjena tudi Komisija za poti pri PZS, bi rad pojasnil nekatere stvari.

Delo pri urejanju planinskih poti je ena od bistvenih dejavnosti planinskih društev, če hočemo, da planinstvo sploh obstaja. Vsi vemo, da delo markacistov ni ravno najbolj privlačno in slavljeno, da ne rečem, da je nehvaležno. Odrtgati si morajo čas, ki bi ga sicer lahko porabili za zabavo ali izlet. Je pa to lepa naloga, ki se ji mnogi nikoli ne odrečejo. To je delo za druge, da lahko varno hodijo po našem planinskem svetu. Prav delu tega majhnega števila zanesenjakov se moramo zahvaliti, da se Planinska zveza Slovenije lahko pohvali, da smo z množico urejenih in nadelanih poti nekaj posebnega v Evropi.

Pri tem se mi zdi potrebno poudariti še nekaj.

Mreža poti po gorah in planinah danes ni dosti večja, kot je bila pred stoletjem, torej pred ustanovitvijo SPD. Večina planinskih poti, ki so danes markirane, so bile nekoč pastirske, lov-ske ali vojaške poti. S tem smo markacisti v neki meri celo vzdrževalci naše kulturne dediščine, kajti brez našega vzdrževanja bi večina teh poti za zmeraj izginila. Spomin na žulje in znoj prednikov, ki so utirali te poti, nam je vodilo, da te poti, primerno vzdrževane in označene, zapustimo znancem.

Očitki o napakah na zemljevidih in v vodnikih velikokrat neupravičeno leté na markaciste. Le malokd pri tem pomisli, da to ni njihova stvar ali celo krivda. Njihova poglobljena naloga je namreč vzdrževanje in urejanje poti, kar jim je bilo naloženo narediti. To je zapisano tudi v pravilniku za markaciste. Osnovna naloga Komisije za poti je organizacija markacistov in izobraževanje novih in starih markacistov. Vse pomembnejša sestavina dela markacistov pa postaja tudi ekološka sanacija poti.

O delu markacistov se lahko prepriča vsak, ki hodi po naših planinskih poteh, predvsem visokogorskih.

Komisija za poti namreč v zadnjih letih s svojimi strokovnimi ekipami obnavlja zavarovane planinske poti. S pomočjo moderne tehnike je bila tako obnovljena že marsikatera pot v Kamniško-Savinjskih in Julijskih Alpah. Pri tem se seveda trudimo, da varovalne naprave in markacije na teh poteh narave ne kazé bolj, kot je neogibno potrebno. To počnemo izključno zaradi varnosti na teh poteh.

Na tak način Komisija za poti pomaga posameznim društvom pri obnavljanju poti, če to presega njihove kadrovske in finančne zmožnosti.

Čeprav nam naše dobro zavarovane in označene poti zavidajo tudi neredki tujci, ki zahajajo v naše gore, moramo vseeno priznati, da vse poti, ki so vrisane v planinske karte kot markirane, niso dobre poti. Kljub prizadevanju društvenih markacistov in Komisije za poti tu in tam še zmerom naletimo na slabo ali celo skrajno površno markirane poti. Trdim, da se pri takih poteh kaže odnos planinskega društva do markacijske dejavnosti. Zato bo tudi na tem področju potrebno storiti še marsikaj, da se bo stanje popravilo.

Na tečajih za markaciste, ki jih že vrsto let organizira Komisija za poti, je prvenstveni pou-darek prav na enotnem vzdrževanju in označevanju poti. Ko markacisti nismo več nadelovalci, ampak predvsem vzdrževalci že obstoječih poti, smo presegli miselnost odpiranja novih in novih poti. Na vseh tečajih poudarjamo potrebo po sprotne poročanju o vseh spremembah na poteh, kajti le tako bomo lahko sproti odpravljali napake na kartah in v vodnikih.

Da bi se markacisti kot vzdrževalci teh poti dejavno vključili v oblikovanje planinskih kart in vodnikov kot tudi v obveščanje javnosti o zahtevnosti naših visokogorskih planinskih poti, smo začeli kategorizirati te poti. Namen kategorizacije je, da poti razdelimo v tri kategorije, in sicer lahke, zahtevne in zelo zahtevne. Kriterij za te kategorije ne bi našteval, ker so bili

objavljeni tako v Planinskem vestniku kot v Obvestilih PZS.

Glede na popise na terenu imamo trenutno 141 zahtevnih in zelo zahtevnih poti; vse druge so lahke. Označevanje na kartah naj bi bilo po kriteriju: **lahka pot** – neprekinjena rdeča črta, **zahtevna pot** – črtkana črta, **zelo zahtevna pot** – pikčasta črta. Komisija predlaga, da bi bili črtasto ali pikčasto označeni samo tisti deli poti, zaradi katerih je pot označena za zahtevno ali zelo zahtevno. Tudi v vseh vodnikih naj bi bile te poti posebej označene. Na terenu bo pod običajno smerno tablo še dopolnilna tabla s stopnjo zahtevnosti.

Vse te popise smo opravili na terenu, kjer so nam pomagali markacisti, ki skrbé za te poti, poznavalci teh poti in gorski reševalci, ki »pokrivajo« ta območja.

Druga dejavnost markacistov je kataster poti. Od kartic o poteh, ki jih je uvedel pokojni **Stanko Kos**, je minilo skoraj dvajset let. Komisija za poti se je zato odločila, da to posodobi. Vse podatke s kartic smo vnesli v računalnik in računalniške izpiske že delimo po društvih. Te podatke s terena že vračajo naši komisiji in pripomnim lahko, da se kar precej razlikujejo od prejšnjih. Marsikatera planinska pot se je tako med drugim v teh letih spremenila v asfaltno cesto.

Hkrati smo izdali napotke za enoten opis poti. Predlagamo, da se planinska pot prične na avtobusni ali železniški postaji ali na kraju, do koder se lahko pripeljemo z javnim prevoznim sredstvom. S tem bi odpadlo označevanje in markiranje cest, ki v kartah ne bi bile več rdeče vrisane – razen morda v posameznih primerih, kjer ni druge možnosti.

Vsa ta dejavnost ima poleg dokumentacijske vrednosti namen, da nudi najpopolnejša obvestila planinski založbi, planinskim in gorskim vodnikom, kartografom, piscem vodnikov itd.

Nihče od članov Komisije za poti ni poklicni geodet. Ker pa se markacisti s terena obračajo na nas za napotke in nasvete glede njihovih poti (prestavitev zaradi cest, gozdnih posek, kmetijskih površin ipd.), smo se odločili za inštruktorski tečaj, ki bi zajel to tematiko. Zavedamo se, da je geodezija zelo obširna veda, zato smo se opredelili samo za manjši del kartografije, to je za področje planinskih poti. Za predavatelje smo zaposlili nekaj priznanih geodetov in kartografov in z veseljem so nam obljubili sodelovanje.

Želja slovenskih markacistov je poleg urejenih in zato varnih poti tudi vključitev v vse dejavnosti, ki se tičejo planinskih poti. Zato želimo sodelovati pri izdelavi planinskih kart in vodnikov.

Različnost mišljenj se kaže tudi pri postopkih za opustitev poti. Komisija za poti se o tem še ni dokončno opredelila, vprašanje pa zagotovo ni stvar samo te komisije (varnostni, ekonomski in ekološki vidiki).

Vem, da noben od člankov ni bil napisan s slabim namenom. Vendar pa mislim, da so naša mnenja marsikje različna prav zaradi nepoznavanja dela drugih. Zato bi bilo smotno,

da se dobimo vsi zainteresirani za okroglo mizo in se dogovorimo, kaj lahko naredimo za izboljšanje sedanjega stanja.

Tone Tomše,
načelnik Komisije za poti pri PZS

GRS ni samo GRS

V časopisu Delo je bila konec aprila objavljena daljša informacija z naslovom »Kdo in kako spravlja tujce čez 'zeleno' mejo«, v kateri so bile pojasnjene nekatere podrobnosti o prebegih tujcev z Daljnega vzhoda iz Slovenije v Italijo, pri čemer jim pomagajo naši državljani. Med drugim je v prispevku omenjeno, kdo vse se ukvarja s tihotapljenjem ljudi prek meje, posebej pa je opisano, da »je Dušan V. enkrat najel celo službeno vozilo kranjske GRS«.

Skoraj vsakdo bi ob tem mislil, da gre za vozilo Gorske reševalne službe, saj imajo kratice GRS že častitljivo tradicijo. Vendar bi se tisti, ki bi tako mislili, zmotili: v tem primeru pomenijo te oznake Gasilska reševalna služba, saj imajo že nekaj let tudi gasilci svojo GRS.

Takšno dvojno razumevanje enakih kratic je seveda moteče: če je v dnevnem časopisu napisano, da si je tihotapec Šrilančanov izposodil vozilo GRS, bi glede na daljši status gorskih reševalcev vsakdo pomislil, da gre za gornike in ne za gasilce. Prav ob tej novici v Delu je več bralcev telefoniralo v pisarno Planinskega društva Kranj, nekateri pa so spraševali, če si kranjska GRS na tak način ustvarja del svojih dohodkov...

Zato bi na tem področju kazalo narediti red: PZS je seveda Planinska zveza Slovenije, ne pa tudi Plavalna zveza Slovenije, in GRS je le Gorska reševalna služba, ne pa tudi Gasilska reševalna služba. Kadar bi lahko obstajal dvom, za katero organizacijo gre, bi bilo treba kratice tudi izpisati – ali pa se dokončno dogovoriti, da je GRS samo Gorska reševalna služba, ker so te kratice postale sinonim za to organizacijo, druga organizacija z enakimi kraticami pa naj bi kratic ne uporabljala ali pa ob kraticah izpisala še celoten naziv. Izključno zato, da ne bi prihajalo do zmede.

Druga možnost pa bi bila, da bi Planinsko zvezo Slovenije (PZS) preimenovali (kar bi po statutu lahko) v ZPD – Zvezo planinskih društev.

Franc Ekar

Samotne kočice, samotne poti

V Delu šport sem prebral razmišljanje Francija Savenca o vzkrokih osipa članstva v planinskih društvih. Planinski zvezi Slovenije zastavljam vprašanje, kaj dobi planinec za svojo članarino. Pri cenah prenočišč in hrane, kakršne so bile v letu 1990, je Planinska zveza storila bore malo. Če bo tudi letos ta politika cen prepuščena anarhiji v posameznih planinskih društvih in odruštvu oskrbnikov, bo osip vsako leto le še večji. Povprečna slovenska družina si že skoraj ne more privoščiti dvo- ali tridnevnega izleta v gore. Transverzalne in druge turne poti vse bolj samevajo. Pravo planinarjenje se spreminja v enodnevno izletništvo na posamezne vrhove,

kar pa je daleč od pravega stika z gorsko naravo, ki jo pravzaprav doživiš šele ob večerih in jutrih v gorah. Namesto prenočevanja v kočah se vse več obiskovalcev gora poslužuje svojih jeklenih konjičkov in spijo doma, kar se vsekakor splača.

Zato bi bilo koristno izdelati pregled prenočevanja v kočah in domovih planinskih društev. Statistika bi nedvomno pokazala, da se naše kočice vse bolj spreminjajo v navadne gostilne, prepolne predvsem ob koncih tedna, v delovnih dneh tudi glavne turistične sezone pa razen nekaj izjem samevajo. Planinske kočice bi morali jemati kot turistično zmogljivost in tu je dosti dela tudi za posamezna turistična društva. S planinci oziroma obiskovalci gora pa bi lahko tudi geslo »Turizem smo ljudje« zaživel tako, da bo dan dopusta z malo skromnosti v hribih cenejši kot na morju.

Ob zaključku tega razmišljanja še nekaj predlogov: v planinskih društvih dati več poudarka vzgoji previdnih in okolju prijaznih planincev; v kočah uvesti koticke za kadilce ali kajenje sploh prepovedati; uvesti večji popust za prenočevanje članov PZS; ukiniti dan planincev in omejiti množične pohode na že tako preveč obremenjene poti; več narediti za zaščito gorskih vod (pranje rjuh).

Brane Vrečar (Delo)

iz planinske literature

Tatre na zemljevidih

V založništvu **Freytag & Berndt** sta izšli planinski karti z oznakama WKCS 2 in WKCS 3, na katerih so v merilu 1:50 000 v osmih barvah predstavljene Vzhodne in Zahodne Nizke Tatre. Format vsake je 121 × 82 cm, zložena pa meri 12,5 × 20,5 cm. Na hrbtni strani obeh kart so natisnjene informacije o kulturnih in turističnih zanimivostih predelov, ki so predstavljeni na kartah, ter opis krajev ter planinskih postojank.

Drugi list planinske karte Tater (prvega smo predstavili v prejšnji številki PV) zajema zahodni del Nizkih Tater od Liptovskega Mikulasa na severu do Banske Bystrice, enega od najlepših mest Slovaške s srednjeveškim mestnim jedrom, na jugozahodu in od Donovalja na zahodu do Becuča na vzhodu. Skoraj celotno na karti predstavljeno območje Tater spada k narodnemu parku Nizke Tatre. Posebno je omembe vredna naravovarstveno zaščiten Demänovska dolina, ki se konča ob vnočju Chopika. Jamski sistem, ki ga je izvotlil Demänovski potok v tej gori, je enkrat in svetovno znan naravni spomenik. Tako narodni park kot zavarovano območje sta na karti posebej predstavljena, poleg tega pa so zarisane tudi markirane poti, znamenitosti, žičnice in za turistično izrabo posebej urejeni predeli. Na hrbtni strani je natisnjen kulturni vodnik s podrobnimi opisi, predlogi za planinske in popotniške ture, turistične informacije ter pregled možnosti za prenočevanje in seznam planinskih koč. Ta izredno dobra karta z aktualnimi planinskimi in turistični-

mi potni je pravzaprav idealen spremljevalec za vsakega dopustnika, popotnika in planinca, ki se odloči priti na to izredno privlačno območje severne Slovaške.

S tretjim listom planinske karte, ki obsega vzhod Nizkih Tater, so Nizke Tatve v celoti pokrite. Ta list zajema območje od Poprada na severu do Murana na jugu in od Becucha na zahodu do starodavnega rudarskega kraja Spiska Nova Ves na vzhodu. Na karti je predstavljeno zahodno območje narodnega parka Nizke Tatve in zavarovano območje Slovensky raj (Slovaški raj), ki je s svojimi pestrimi scenerijami in izrednimi naravnimi oblikami posebnost Srednje Evrope. Pomembno je, da vpisane planinske in turistične poti v celoti ustrezajo stanju v naravi. Tudi na hrbtici strani te karte so natisnjeni podatki o kulturnih in turističnih zanimivostih predela, ki je predstavljen na karti, med alpinistično turističnimi informacijami pa so posebni napotki, ki naj bi veljali za narodni park in zavarovano območje. Seveda je tod tudi seznam planinskih koč in drugih prenočitvenih zmogljivosti tega predela. Enako kot drugi list je mogoče tudi tretjega tople priporočiti: je koristen spremljevalec vsakomur, ki se odpravi v te lepe predele Slovaške.

Sprehodi v naravo

Zadnjih nekaj let vsako pomlad pri založniškem podjetju Cankarjeva založba iz Ljubljane izide nov letnik knjižic »Sprehodi v naravo«. Vsaka od teh priložnih knjižic je natisnjena na približno 80 straneh žepnega formata, vsaka od njih je ilustrirana s približno toliko barvnimi fotografijami, kolikor je strani, vsaka od knjižic pa je zavarovana s prozornim plastičnim ovitkom, saj je vsaka publikacija pravzaprav priročnik za približno spoznavanje narave v naravi. Tako je te dni izšel letošnji letnik petih knjižic »Sprehodov v naravo«, v kateri so opisane žita in poljščine, alpske živali, sladkovodne ribe, zdravilne rastline in listavci. Pravzaprav je vseh pet knjižic primernih tudi za planinsko rabo.

Vsakemu od obravnavanih »objektov« je v vsaki knjižici namenjena ena do dveh strani, kjer je predmet obravnave predstavljen s sliko in besedo. V knjižici **Geralda Herrmanna** »Žita in poljščine« je vsaka od kulturnih rastlin fotografirana kot polje te kulture ter poleg tega še cvet, pridelek »kot tak« in plod. Pri Listavcih **Georga Zaunerja** je ob opisu slikovno predstavljeno posamično drevo, deblo z lubjem, listi in plodovi. Vsaki od obravnavanih zdravilnih rastlin v knjižici **Mannfrieda Pahlowa** je namenjena ena stran: barvna fotografija je taka, da je rastlino zlahka mogoče prepoznati, v besedilu pa so popisani vsi podatki, ki bi lahko zanimali nabiralca, kupca ali uporabnika. Omeniti je treba tudi zelene in rdeče oznake pri vsaki od rastlin, ki na prvi pogled povedo, ali takšno zdravilno rastlino smemo nabirati ali ne. – V knjižici **Rudolfa Hoferja** »Sladkovodne ribe« je vsaka riba predstavljena na eni strani, spet s fotografijo in besedo, na dnu vsake strani pa so dobro vidne barvne oznake, za kakšne vrste rib gre. Pri vsaki od rib so faktografsko navedene razšir-

jenost, življenjski prostor, značilnosti, hrana in razmnoževanje.

Isti avtor je napisal tudi knjižico »Alpske živali«, ki so predstavljene zelo podobno kot ribe, le da barvne oznake na dnu vsake strani pomenijo ogroženost živalske vrste. V tej knjižici so predstavljeni sesalci, ptice (ki zavzemajo približno polovico knjige), plazilci (kače), dvoživke in ribe.

V zbirki »Sprehodi v naravo« je tako doslej izšlo že 28 praktičnih priročnikov za ljubitelje narave, naravoslovce, popotnike in planince. Poleg teh, ki so izšle letos, so v zbirki izšle med drugim Oblaki in vreme, Zvezde, Kamnine, Triglavski narodni park, Kraški svet, Iglavci, Nenavadni izleti, Alpske rastline in Slovenske planinske kočice, ki jih planincem še posebno tople priporočamo.

M. R.

Normalne poti na štiritisočake

Številni »klasični« gorohodci po Zahodnih Alpah so navdušeni nad štiritisočaki, ki jih vlečejo k sebi z naravnost magnetno močjo. To je razumljivo, kajti območje visoko nad snežno mejo ima čisto posebno draž. Nekateri »zbirajo« prav take gorske cilje. Njim je pravzaprav namenjen priročnik **Richarda Goedekeja** »Štiritisočaki – normalne poti« (4000er – Die Normalwege), 224 strani debela knjiga z 48 barvnimi in 46 črno-belimi slikami, 32 zemljevidnimi skicami in stane, ovita v plastični ovoj, 29,80 nemške marke. Knjiga je z lansko letnico izida izšla v založbi J. Berg v Münchnu. To je pravzaprav kot nalašč knjižica, ki jo gornik vzame s seboj na pot.

V njej je na vsak samostojen vrh nad magično mejo 4000 metrov izbran najlažji dostop, ki je natančno opisan. K temu sodijo tudi informacije o planinskih kočah in zavetiščih, dostop do njih, razgled izpred njih in še druge posebne lastnosti teh gorá. Ti podatki so tako popolni, da skupaj z dobro karto gorniku popolnoma zadostujejo za vzpon in sestop.

Pomembno funkcijo opravijo v knjigi fotografije in druge ilustracije, s pomočjo katerih si je mogoče ustvariti natančno predstavo o tem, kaj planinec lahko pričakuje na gori. Prav gotovo je knjiga zapolnila praznino na trgu, saj take knjige o Zahodnih Alpah doslej še ni bilo.

društvene novice

Stanetu Veninšku v spomin

V večernih urah 20. marca 1991 nas je presenetila in presunila vest, da nas je za vselej zapustil alpinist, dolgoletni planinski delavec in reševalec, prijatelj, tovariš v dobrem in slabem – **Stane Veninšek**. Srce se mu je ustavilo, ko je vasoval pri

Knezovih vrh Robanovega kota, med gorami, kjer je bilo njegovo veselje, kjer je hodil, plezal, reševal in ustvarjal več kot štiri desetletja.

Rodil se je 31. marca 1929, dobro leto pred ustanovitvijo reševalnih oddelkov pri Savinjski podružnici SPD, predhodnikov postaje GRS Celje, na katere čelo je stopil komaj 25 let kasneje in jo uspešno vodil dolgih 33 let.

Rosna leta odrasčanja je preživel kot drugo-razredni državljan do preklica in tlačan Tretjega Rajha na prisilnem delu v Avstriji. Čeprav pregnanec je tam doživel tudi srečne trenutke v gorah, s katerimi se je seznanjal kot bos, neizkušen in neopremljen samouk ter v objemu stene Bischofsmuetze doživel tudi svoj plezalski ognjeni krst. Česa takega ni mogoče pozabiti ali opustiti. Sledilo je še veliko tur, doma in na tujem. Med njimi so plezarije najvišje težavnostne stopnje v domačih Julijskih in Kamniško Savinjskih Alpah – tako v takrat prosluli in še danes nadvse sloveči Aschenbrennerjevi smeri in drugih smereh Travnika ter severne stene Triglava, v Herletovi smeri v Ojstrici in v šestihkah Dedca – pa v svetovno znani in nadvse zahtevni smeri v Fleischbanku in Kaisergebirge in še kod. Nabralo se mu jih je prek 150, števila lažjih tur in navadnih planinskih potepov pa se ne da prešteti, saj je bil vsak prosti trenutek v gorah, kjer je doživel lepe trenutke in padce, pa tudi smrti in tragedije in se ob tem nekako mimogrede, pa zato nič manj dokončno zapisal še reševanju v gorah. Spričo njegovega značaja bi si od njega drugačnega ravnanja tudi ne mogli predstavljati.

Že po letu dni pripravništva je postal član GRS, dve leti kasneje, 9. junija 1954, pa kar načelnik postaje GRS Celje, kar je v tistih zahtevnih časih pomenilo veliko priznanje. V resnici se je kar kmalu pokazalo, da je odličen in razgledan organizator in praktik. Poznavalec razmer, Celjan, je v kroniki zapisal: »Leto 1954 pomeni za našo postajo prelomnico, saj se dotlej v vsem povojnem obdobju ni mogla izkopati iz organizacijskih in kadrovskih težav.«

Prelomni dogodek je skoraj gotovo prihod Staneta Veninška: zagnan, razgledan in širok v snovanjih je znal pritegniti alpiniste, zdravnike in domačine v Savinjski dolini – skratka, vse, ki so lahko kaj prispevali k uspešnemu delu postaje. Ves čas je bil ustvarjalno povezan tudi s PD Celje, v katerem je dolga leta opravljal dolžnost načelnika gospodarskega odseka, in z drugimi planinskimi društvi na vplivnem območju postaje. Skrbel je za usposobljenost reševalcev, za povezavo z drugimi dejavniki varnosti – UNZ, gasilci, splošno reševalno postajo –, pridobival sredstva, zgradil oporišči GRS na Golteh in Okrešlju. Rezultati so bili vredni vsega spoštovanja, zato je bilo ob letošnji 60-letnici postaje možno marsikaj povedati in pokazati.

Kot načelnik postaje GRS Celje je Stane poleg vsega drugega veliko prispeval tudi k dobrim odnosom in rednim praktičnim stikom postaje GRS Celje z vsemi postajami GRS v Sloveniji in v drugih republikah in pokrajinah kot tudi z gorskimi reševalnimi službami ČSR, Avstrije in nekdanje NDR. Na ta način jim je s svojimi reševalci posredoval marsikatero novost in iz-

kušnjo iz naše prakse in zakladnice IKAR, za katero bi bili sicer prikrajšani, mednarodna reševalska skupnost pa osiromašena. Pri tem je vztrajal, četudi v teh stremljenjih ni bil vselej deležen razumevanja.

Stanetova široka, ustvarjalna narava je v polni meri prišla do veljave v Komisiji za GRS. V njej je učinkovito deloval od kasnih petdesetih let pa vse do leta 1987, ko se je sam odločil, da preneha biti njen član, četudi se s tem ni odrekel delu v njenih organih.

V komisiji se je že zgodaj pokazalo njegovo nagnjenje do vsega tistega, kar je imelo opravka z opremo. Bil je nadvse delaven, iznajdljiv in domiselni član in vodja podkomisije za opremo, ki ga ni bilo nikdar treba pehati v delo ali mu celo razlagati, kaj mora storiti. Prekipeval je od zamisli in večino tudi uresničil. Kdor bi hotel kolikor toliko dosledno opisati njegovo delo, bi moral najprej opraviti temeljito študijo, pa še bi marsikaj ostalo nezapaženo.

Normativi obvezne tehnične in druge opreme GRS so odraz njegovih prizadevanj, da bi vsak reševalec in organizacija kot celota vedeli, kaj potrebujejo in to imeli tudi pri roki, v svojih nahrbtnikih in v skladiščih postaj GRS. Ostal pa ni samo pri tem; s člani svoje podkomisije je obdelal tudi vprašanje obrabe in trajnosti oziroma življenjske dobe opreme; vse to naj bi zagotovilo, da reševalci v akciji ne bi ostali praznih rok ali pa bi se celo morali zadovoljiti s pripomočki, katerih uporabna doba se je bila že iztekla. V ta namen je z njemu lastno natančnostjo in v spremstvu tovarišev iz podkomisije vsako leto opravil pregled v vseh postajah GRS – o stanju se je hotel prepričati na lastne oči, pri tem pa še kaj svetovati in negovati prijateljske vezi.

Trudil se je, da bi bili čim manj odvisni od muh devizne blagajne in vztrajno iskal domače proizvajalce. Na ta način smo dobili lastne akia čolne, kanadke, gorska nosila, osebno zaščitno opremo – praktično vse, kar smo potrebovali.

Kot odličen organizator je bil Stane enako ustvarjalen tudi na drugih področjih dejavnosti Komisije za GRS, predvsem na področju organiziranosti GRS, njenega financiranja in zavarovanja reševalcev.

Stane sedaj ostaja samo še pojem in mejnik v zgodovini naše GRS. Težko nam je v zavesti, da se z njim ne bomo več srečali na sejah, srečanjih alpinistov – veteranov in prireditvah GRS.

Žal je tudi meni, da ga ne bo več na obisk k nam, kot se je to dogajalo leto za letom, ko je bil na obhodu po postajah GRS. Ne bova se več srečala. Pogrešal bom njegove priložnostne telefonske klice iz Celja, naročila in vabila na skupen potep po hribih okrog Logarske doline, ki ga – žal – ne bomo več uresničili...

Nikoli več ne bomo skupaj z Andrejem in Stanetom nočevali v lovski koči nad Krmo in uživali pogledov s Triglava ali modrovali nekje pod Raduho. Vse to je minilo, ostala pa sta spomin in hvaležnost za vse, kar je dal našemu planinstvu.

Pavle Šegula

In memoriam: Viktor Slamnik

Ni se še povsem osušila zemlja na grobu oskrbnika Markuna, že je smrt ponovno posegla v naše vrste. Poslovili smo se od predvojnega odbornika in častnega člana **Viktorja Slamnika**.

Rodil se je 30. 8. 1912. leta v Žirovnici, prav ob vznožju Stola.

Ni čudno, da so ga gore kmalu zamikale, saj se je kot fant podil po njihovih planinah in pomagal pastirjem in gozdarjem pri njihovem delu. Poznal je vsako stezico, skalo, kotanjo, vedel, kje rastejo gobe in gorske cvetice. Leta 1935 je postal aktiven odbornik. Bil je eden od prvih organizatorjev planinskih prireditev, veselje in plesov. Po vojni, ko je planinstvo ponovno oživele, se je takoj vključil v delo zlasti pri obnovi Valvasorjevega doma, ki mu je bil tudi najbližji. Vozil je pesek in les in pomagal pri gradnji. Sodeloval je z bratom Jožetom – nosačem, ki mu je pomagal pri oskrbi doma kot pomočnik gospodarja. Tudi pri gradnji Roblekovega doma ni manjkal.

Po upokojitvi (zaposlen je bil kot ključavničar v jeseniški železarni) in ob hudo bolni ženi ni mogel več aktivno sodelovati v odboru. Prevzel je pobiranje članarine v Žirovnici in okolici. Pridobil je veliko članov, zlasti med mladimi. Kar nekaj let je bil poverjenik, zadnja leta pa je zaradi bolezni moral tudi to delo opustiti. Kljub vsemu je občasno prihajal na seje odbora ali se drugače zanimal za delo društva. Zaradi dolgoletnega aktivnega, požrtvovalnega in vestnega dela je bil imenovan za častnega člana društva.

Z njim smo izgubili prijatelja in planinstvu predanega človeka.

PD Radovljica

Jožici Križman v spomin

»Halo, Mladinska komisija!« – »Tukaj pa starinska!«

Tako začetih pogovorov sva opravili nešteto. Tudi tistega dne, ko se je od nas nenedoma poslovila naša Bavška mama.

Vsako pomlad se za Mladinsko komisijo pri PZS začenejo intenzivne priprave na poletne vzgojnoizobraževalne akcije v Bavšici in drugod, te priprave pa so že vrsto let povezane tudi z Jožico, ki je skrbela za dobro počutje mladih planincev, ko so prišli na tečaje ali tabore v Bavšico.

Njena skrb je segla do vsega in vsakega, ki jo je bil pripravljen z njo deliti: »Veš, popraviti morate oskrbo z vodo in sanitarije, pa tudi štedilnik ni več dober; sem se že zmenila z...«

Tudi v osebnih stikih je bila prijateljica mladih src, saj je malokdo, pa čeprav je mlad, brez problemov.

Življenjskih izkušenj je imela neizmerno, saj so jo tokovi nosili po razburkanih morjih.

Rodila se je leta 1931 na Dolenjskem v družini, kjer je bilo več otrok.

O sebi sicer ni veliko pripovedovala, v stiski pa je izlila svoje žalostne in vesele izkušnje. Njen optimizem in dobrotita sta bila nalezljiva, njen smisel za humor izviren, sočen in nikoli žaljiv.

V gorsko okolje je stopila že kot upokojenka in takoj spoznala njegov čar. Srečevali smo jo na planinskih taborih na planini Polog na Tolminskem, vrsto let pa tudi kot oskrbnico planinske Koče pod Bogatinom: vedno skromno, a dobroto izžarevajočo prijateljico.

Le redki smo vedeli za njeno slabotno srce in za to, da se njeno zdravje poigrava z njo; vendar ni nikdar potožila: kot da ji je bila sreča mladih prijateljev bistvenejša.

Pa še nekaj: njen kruh in potice, ki jih je pekla v še tako improviziranih pečeh v naravi, so bile tako dobre, kot je bila dobra le Bavška mama.

Jožica, kar čakam, da zaškrpajo stopnice na podstrehi Planinske zveze v Ljubljani in da veselo vzklikneš: »Živio, punca! Kje me potrebujete?«

Boleče je spoznanje, da te ni več, da se ti je življenje le štiri dni po izpolnjenem 60. letu izteklo.

Dobrota je umetnost in naša Jožica je bila taka umetnica. Za vse, ki nam je bilo dano, da smo Jožico spoznali, je velika sreča; veliko lepega smo si dali.

In za to skupno pot – hvala ti!

Velma Purkart v imenu MK pri PZS

Po Čičariji od Slavnika do Učke

Skupina 37 planincev-železničarjev iz Zagreba je 27. in 28. aprila prehodila Istrsko planinsko pot Labinske republike »Po Čičariji od Slavnika do Učke«. Vreme jim resda ni bilo kdovekako naklonjeno, saj je nekaj časa močno deževalo, drugi del poti pa so deloma hodili po globokem snegu. Vendar so bili na koncu koncev vtisi karseda prijetni.

Druga skupina zagrebških planincev, ki oskrbujejo to planinsko pot po Istri, pa je imela ta čas na poti delovno akcijo, ko so obnovili markacije na delu od Podgorja do Kojnika in Žbevnice, na Trstenik, proti Gomili in Račji vasi ter proti Orljaku.

Ob tem je treba omeniti, da so zagrebški planinci-železničarji nekoliko užaljeni, ker jih niso povabili na proslavo 70-letnice Labinske republike, to pa še toliko bolj, ker so v Istri in še posebno na tej poti že od leta 1971 in so z občino Labin še posebno tesno povezani. Prav tako ne razumejo, zakaj se jim ni oglasilo PD Glas Istre iz Pulja, da bi kot domačin prevzelo to planinsko pot. Ti dve dejstvi pa zagrebških železničarjev nista spravili s tira in so kljub temu lepo proslavili 20-letnico Istrske planinske poti v Račji vasi in na Koritih pod Brajkovim vrhom.

Josip Sakoman

Dolinci Ormožanci so planici

Planinsko društvo »Maks Meško« iz Ormoža je imelo 16. marca svoj letni občni zbor, na katerem je predsednik društva podal izčrpano poročilo o dejavnosti društva v preteklem letu. Društvo je v letu 1990 načrtovalo 23 akcij, ki so bile vse izpeljane. Obiskali smo Ivančico, Mrzlico, Boč, Donačko goro, Smrekovec, Uršljo goro, Gomilo v Sl. goricah, Moličko peč, Karavanke, Sedmera jezera, Jalovec, Prisojnik in Razor (v dveh skupinah), Kamniške Alpe, Triglav in Mangart po znani italijanski Vii ferati iz doline Belopeških jezer.

Planinski tabor smo imeli na Smrekovcu. Pri tem smo bili deležni izredne naklonjenosti oskrbniškega para v koči na Smrekovcu. Pionirji so v taboru opravili planinsko šolo in se pod vodstvo vodnikov povzpeli na Uršljo goro, Sleme, Raduho in Mozirsko kočo.

Osrednja planinska akcija je bila 19. in 20. avgusta, ko se je povzpelo na Triglav 79 Ormožancev. Ob tem smo organizirali akcijo »Pihalni orkester Ormož na Triglav '90«. Vreme je bilo izredno lepo in bilo je enkratno doživetje. Prvič se je – to je treba povedati – povzpel na Triglav Pihalni orkester iz Ljutomera že pred 40 leti. Člani orkestra so lani kljub velikim naporom (posebno tisti, ki so nosili težje instrumente) pokazali veliko dobre volje in poleta, saj so

Pihalni orkester iz Ormoža na vrhu Triglava

igrali kar 90 minut. Več težav je bilo s spremljevalci, saj smo potrebovali celo helikopter za reševanje.

Letošnje zimovanje smo izvedli v Koči pod Javorjem. Bilo je dovolj snega in imeli smo urejeno lastno smučišče. Ujeli smo pravi trenutek, ker je zadnji dan že pobiral sneg.

In načrti za leto '91? Poleg ustaljenih akcij bo še osrednja prireditev, kot je bilo sklenjeno – otvoritev Ormoške planinske poti 11. maja v Lahoncih na domačiji Meškovich. Planinski tabor za višjo stopnjo bomo priredili na Zelenici, za nižjo pa na Pohorju.

Kljub vsem težavam nam je uspelo ohraniti dokaj številno članstvo.

Ciril Meško

Tečaj za vodnike lavinskih psov

V dokaj dobrih snežnih in vremenskih pogojih je bil letošnji tečaj za vodnike lavinskih psov GRS Slovenije v okolici koč pod Bogatinom od 12. do 16. marca.

Teoretični del, ki obsega poznavanje snega, plazov in prve pomoči ponesrečenim v snežnih plazovih in poglavji iz šolanja psov s praktičnimi prikazi v kopnem, smo obdelali lansko jesen v Podutiku. Vključeno je bilo tudi delo helikopterja, kjer smo se privajali na vstopanje in izstopanje in delo po prevozu s helikopterjem. Namen tega dela tečaja je bil razbremenitev zimskega dela tečaja, predavanj in teorije. S tem smo lahko celoten del zimskega tečaja posvetili delu s psi.

Tečaj je potekal po že utečenem programu. Tečajnike smo glede na stopnjo šolanja razdelili v pet skupin. V začetniških skupinah (bili sta

Manj alkohola, več sokov

V PD Rimske Toplice, ki je lastnik Koče na Kопitniku, ugotavljajo, da planinci v koči vse manj zapravljajo. Predvsem porabijo manj denarja za hrano. Vse manjša je tudi prodaja alkoholnih pijač (za 13 odstotkov v primerjavi z lanskim letom), medtem ko se je prodaja sokov povečala za 38 in drugih brezalkoholnih pijač kar za 70 odstotkov.

dve) je bilo 9 tečajnikov, v nadaljevalni skupini 5, v zaključnih dveh pa 9 tečajnikov s svojimi psi.

Glavni poudarek pri delu v vseh skupinah, predvsem pa pri začetniških, je bil ustvarjanje tandema vodnik-pes. Poskusili smo dati vodnikom čim več znanja, da bi ob dobrem poznavanju svojega psa in znanju, ki ga delo v plazu zahteva, kar se da dobro izkoristili voh psa za dosego postavljenega cilja, to je poiskati zasutega v plazju.

Poleg dela na plaziščih smo pripravili tudi rekapitulacijo šolanja od začetne stopnje pa do konca. Ob pomoči **A. Esa** smo na praktičnih primerih opozarjali na napake, ki so se ali bi se lahko pojavljale pri šolanju, izpitih, preizkušnjah ali v pravih akcijah.

Kakovost psov, ki so vključeni v Odsek za lavinske pse GRS Slovenije, je zelo dobra. Pasma psov pri tem ne igrajo posebne vloge, kar dokazuje pestrost izbire od nemških ovčarjev, labradorjev, šnavcerjev in dobermanov do zlatih prinašalcev. V glavnem je vse odvisno od znanja in dela vodnikov.

Z zaključnim sestankom, na katerem smo podali analizo celotnega tečaja, smo 16. marca tečaj končali. Sprejeli smo tudi program nadaljnega dela odseka. Najprej nas čakajo izpiti, ki bodo letos prvič ločeno od tečaja. Glede na rezultat te spremembe se bomo odločili, ali naj to postane stalna praksa. Jeseni bomo ponovno pripravili prvi del tečaja, v katerega bo vključen tudi teoretični del preizkusa znanja za vodnike v obliki testa. Pozitivna ocena iz testa in opravljen izpit psa bo pogoj za uvrstitev na alarmno listo vodnikov lavinskih psov GRS Slovenije za primer nesreč v plazju.

Na sedanji listi lavinskih psov je 32 psov vseh treh kategorij: La, Lb in Lc. Po končanih izpitih bo do naslednje zime objavljena nova alarmna lista z vsemi spremembami, ki so se ali se bodo v tem času dogodile.

Naj na koncu tega prispevka opozorim še na podrobnost pri iskanju zasutih v snežnem plazju. Dileme, ki jo zadnje čase predvsem po časopisju razširjajo samozvani reformatorji dela pri reševanju iz snežnih plazov, ali naj pes išče samo ljudi, ne pa tudi njihovih predmetov, ki so zasuti v plazju, pri nas ni. Psi morajo iz povsem praktičnih razlogov iskati poleg ljudi tudi njihovo opremo. Zakaj tako, je opisano v skoraj vseh učbenikih na temo, ki jih premorejo članice mednarodne organizacije za reševanje v gorah IKAR. Kot ena od članic te organizacije to upošteva tudi naša GRS.

Načelnik odseka za lavinske pse
GRS Slovenije
Jože Fele

Ture v Centralne Alpe

Planinsko društvo SCT iz Ljubljane bo letošnje poletje organiziralo izlet v Centralne Alpe, kjer bodo na svoj račun prišli tako alpinisti, ki bodo lahko plezali v stenah Bernskih Alp, tudi Eigerja in Jungfrau, kot planinci, ki se bodo na te in druge vrhove lahko povzpeli po običajnih planinskih poteh, ki pa so zelo zahtevne in dolge. Zato vodstvo društva svetuje udeležencem izle-

ta, naj že zdaj nabirajo kondicijo in zbirajo švicarske franke, saj društvo kot organizator izleta ne bo moglo kot doslej kriti stroškov.

Izlet v Švicarske Alpe bo od 27. julija do 3. avgusta. Planinci se bodo iz Ljubljane peljali skozi Milano in predor St. Gothard do Interlakna in Gründelwalda, kjer si bodo domovanje postavili v kampu. Od tod se ponuja vrsta alpinističnih in planinskih ciljev. Za dobro pripravljene planince SCT sta cilja izleta dva štiritisočaka, in sicer Jungfrau (4411 m) in Mönch (4099 m). Izhodišče za obe turi bo planinski dom Monchjochhütte (3650 m), kjer bodo planinci dvakrat prespali. Na Jungfraujoch (3454 m) se bodo pripeljali z železnico skozi Eigerjevo steno, kar bo seveda vsekakor veliko doživetje, od tod do planinske kočice pa je dobro uro hoje.

Stroški bivanja v Švici znašajo približno 250 frankov, stroški prevoza pa 200 do 250 mark na osebo. Prijave za izlet zbira do polne zasedenosti avtobusa **Danica Ficko**. – To informacijo objavljamo zato, ker avtobus nemara ne bo poln planincev SCT in bi se jim lahko pridružil še kdo drug.

(Glas kolektiva)

Najmlajše planinsko društvo

V krajih Ožbalt ob Dravi in Kapla so 19. januarja letos ustanovili samostojno planinsko društvo, ki se imenuje PD Ožbalt – Kapla in ima sedež v Ožbaltu ob Dravi. Na ustanovnem občnem zboru, ki se ga je udeležilo 70 društvenih članov, so sprejeli statut društva in izvolili društveno vodstvo: predsednik je postal **Igor Glasenčnik**, tajnik pa **Boris Pušnik**.

Kmalu po ustanovni skupščini so se sestali člani upravnega odbora novega planinskega društva in se dogovorili o konkretnih akcijah. Tako so izdelali plan izletov in planinskih pohodov za letošnje leto, ko imajo v načrtu 23 izletov (mimogrede: prvih treh društvenih izletov se je udeležilo 58 članov, predvsem mlajših). Dne 17. marca je društvo pripravilo skupaj s krajevno veroučno skupino svojo prvo prireditve z naslovom »Zeleni večer«, kjer so spregovorili o problemu onesnaževanja v naravi in predvsem konkretno v domači okolici. Prireditvi je prisostvovalo okrog sto ljudi. Ob tej priložnosti so izdali letak in ga imenovali »Zeleni list«, na katerem je med drugim zapisano, da »smo samo oskrbniki, ne pa gospodarji na tej zemlji«, poleg tega pa je na letaku nanižanih nekaj nasvetov za ohranitev vsaj kolikor toliko čistega okolja. Organizatorji večera se zavedajo, da je delo planinskega društva tudi ozaveščanje njegovega članstva o varovanju narave, katere del smo; nekatera divja odlagaliska smeti so planinci iz krajev, ki ju združuje novo planinsko društvo, že sanirali, kot so se dogovorili na prireditvi.

Na drugi seji upravnega odbora mladega društva 31. marca so med drugim ugotovili, da šteje zdaj društvo že 131 članov, od tega 62 odraslih, 32 mladincev in 37 mlajših mladincev. Na tem sestanku so se tudi dogovorili, da bodo poskusili dobiti dovoljenje za preureditev bivše krajevne mladinske sobe, ki je zdaj nihče ne

uporablja, v prostor planinskega društva, in da bodo v kraju pred pošto zgradbo postavili oglasni pano.

PD Delo je staro 20 let

Planinci PD Delo iz Ljubljane so 15. februarja polagali obračun svojega dela za minulo leto. Veliko dvorano Doma tiska v Ljubljani je napolnilo domače članstvo, pa tudi zastopniki drugih društev, ki so prišli tudi zato, da bi slišali alpinista **Vikija Grošlja**, ki jih je v slikovitem prikazu popeljal na najvišje vrhove vseh celin.

Na zboru, ki ga je vodil **Marjan Stanovnik** (enako kot ustanovnega pred 20 leti), je predsednica društva **Marjeta Suštar** poročala o delovanju v preteklem letu: od načrtovanih 33 izletov je bilo uresničenih 31, letovanje na Braču je bila prijetna novost; društvinih, družinskih, pionirskih in transverzalnih izletov je bilo 11, spominskih pohodov 8, letovanj, srečanj, tekmovanj in drugih prireditev 12, proslave 40-letnice PD Grafičar na Zagrebački gori se je udeležilo 9 zastopnikov PD Delo in jubilatoma za spomin poklonilo plezalno vrh. Posebej je predsednica pohvalila uspehe posameznih odsekov: pionirskega na osnovni šoli Vita Kraigherja, kjer je Delo pokrovitelj, markacijskega, ki je temeljito obnovil svoj del Ljubljanske mladinske poti iz Iškega Vintgarja na Krim in Rakitno, alpinističnega, ki je z okoli sto vzponi tudi najzahtevnejših težavnostnih stopenj pokazal svoje sposobnosti, čeprav mu lani zaradi pomanjkanja denarja ni uspelo iti na kakšno odpravo v tujino, kulturno-propagandnega, ki ga že 12 let vodi **Danica Leban** in ki z uredniškim odborom skrbi za vsakoletno bogato izdajo Planinskega biltena.

Društvenim jubilatoma so za več kot 10-letno delo podelili društvena priznanja, ki so jih dobili **Boris Drobež, Primož Gruden, Danica Leban, Brane Jakopec, Silva Kenda in Marjan Stanovnik.**

(interno Delo)

Mariborskih planincev ptt ni manj

Na občnem zboru PD PTT podjetja Maribor je predsednik **Jože Strelec** poudaril, da je društvo tudi v zadnjem letu uspešno sodelovalo s planinskima društvoma ptt v Celju in Ljubljani, s katerima je pripravilo nekatere skupne prireditve, med drugim zbor planincev, skupne izlete in križarjenje po Kornatskih otokih. V mariborskem društvu je zdaj včlanjenih 935 planincev, kar je celo 15 več kot lani, kar pomeni, da tega društva ni prizadela članska kriza večine drugih slovenskih planinskih društev. Na občnem zboru so se dogovorili, da bodo že letos začeli priprave na 35-letnico društva, ki ga bodo prihodnje leto povezali z zborom planincev Slovenije. PD PTT Maribor bo prihodnje leto tudi organizator srečanja pobratanih planinskih društev PTT iz Tuzle, Skopja, Novega Sada in Maribora.

Podpredsednik PZS **Jože Dobnik** je društvu čestital za dosežene uspehe in naglasil, da

njegovo delo presega društvene okvire, saj se s svojimi akcijami odpira v širši prostor.

Mariborski planinci PTT so na občnem zboru sprejeli tudi okvirni načrt izletov in drugih prireditev za letošnje leto. Tako bodo med drugim odšli na srečanje pobratanih planinskih društev PTT v Tuzlo, se udeležili zbora planincev PTT Slovenije na Javorniškem rovtu in izleta na Stol, Zelenico in Begunjščico ter zbora planincev PTT Jugoslavije na Vlačicu, ki ga organizira PD PTT iz Zenice. Sprejeli so tudi natančnejši program letošnjih društvinih izletov, ki je zavidljivo obsežen.

Za prehojeno pot po transverzali kurirjev in vezistov so na občnem zboru izročili značko **Anici Zupanc**. Za društvenega predsednika so ponovno izvolili **Jožeta Strelca**, za podpredsednika **Ivana Borka** in **Antona Jamnika**, za tajnico pa **Zvonko Frangež.**

(ptt novice)

Mladinski vodniki v zimskih razmerah

V Koči pod Bogatinom (1513 m), se pravi na Planini na Kraju na Komni, je bil od 14. do 21. aprila tečaj za mladinske planinske vodnike v zimskih razmerah, ki se ga je udeležilo 5 planink in 19 planincev, starih od 18 do 42 let, večinoma dijakov in študentov. Program so v celoti predelali. Zaradi slabših snežnih razmer, saj je zapadlo meter novega snega, so manj kot navadno utrjevali gibanje z uporabo vrhne tehnike, prav tako pa so bili zaradi novega snega omejeni pri turah. Tako so opravili naslednje: Čez Lepo Komno na Lanževico (2003 m) s povratkom po isti poti, na Bogatinsko sedlo (v treh skupinah, in sicer po zgornji poti in po Graciji), na Bogatin (1977 m) in Mahavšček (2008 m), na Srednji vrh (1872), na Za Gradčem (1637 m), na Lepo Komno in Mala Vratica (1855 m) ter na Lepo Komno, Mala Vratica in Kal (2001 m).

Na tečaju je bilo prijetno, ustvarjalno in delovno vzdušje, kar je vplivalo na uspeh, saj so vsi udeleženci tečaj uspešno opravili. Na podlagi opazovanja in opravljenega preverjanja znanja vodstvo tečaja priporoča trem udeležencem samostojno vodenje težjih tur, petim udeležencem pomoč na težjih turah in samostojno vodenje lažjih tur, enajstim udeležencem samostojno vodenje lažjih tur in petim udeležencem pomoč na lažjih turah.

Bližnji hrvaški planinski poti

Člani Planinskega društva Dubovac iz Karlovca so imeli prve majske dni izredno skupščino, na kateri so soglasno sprejeli društveni statut in sprejeli sklep, da se društvo odslej imenuje Hrvatsko planinsko društvo Dubovac ali skrajšano HPD Dubovac. Za društvenega predsednika so izvolili **dr. Anteja Starčevića**, za podpredsednika **dipl. inž. Davorina Oršanića** in za tajnico **Palmino Novosel.**

V organizaciji HPD Dubovac poteka zdaj VII. karlovska planinska šola, ki jo vodita inštruktorja HPZ **Mladen Kuka** in **dr. Ante Starčević,**

obiskuje pa jo kakšnih 60 karlovških planincev. HPD je prav tako uredilo vprašanje oskrbnika v Planinskem domu Vodice na Žumberaški gori nad Sošicami. Dom je odslej odprt ob sobotah in nedeljah, vse informacije pa lahko planinci dobijo pri **Ivici Mordušu**, Sošica 1. Karlovska transverzala, ki se imenuje Po sledih 13. proletarske brigade, poteka po tem območju Žumberka in se prek Gere in mimo planinskega doma na Gosposidični spušča prek Kašta k železniški postaji Kamanje. Vse informacije dobijo planinci pri **Milanu Dijačiču**, Tuškanova 2a, 47000 Karlovac (telefon 047/22561), ki vodi evidenco o pohodnikih na tej poti.

Vsi tisti, ki se pripravljajo, da bi prehodili Dubovačko planinsko pot, lahko dobijo informacije in dnevnik pri **Ivanu Pernerju**, Nazorjeva 5, 47000 Karlovac (telefon 047/21 013).

Dr. Ante Starčević

12. pohod na Štampetov most

S posebnim vlakom Ljubljana–Verd, ki ga je vlekla 61 let stara parna lokomotiva, kar je bila posebna atrakcija planinskega pohoda od Verda do Borovnice prek Pokojišča (organizirali so ga v čast dneva železničarjev 13. aprila), je Planinsko društvo Železničar iz Ljubljane tudi letos odpeljalo udeležence svojega pohoda na ta zanimiv planinski izlet. Vreme je bilo sicer turobno, vendar primerno za planinski pohod. Tako so planinci z železniške postaje Verd odšli do TV bolnišnice in na Pokojišče, kjer so organizatorji ponudili tople pijače, tam pa so se pohodniki tudi lahko v lastni režiji okrepčali v krajevni gostilni. Nekaj maratoncev iz Litije in Ljubljane je to pot preteklo v manj kot treh urah, medtem ko so planinci hodili štiri do šest ur. S Pokojišča so udeleženci pohoda odšli v Borovnico, kjer je bil cilj pohoda.

Med potjo je bilo nekaj zabavnih in manj prijetnih dogodivščin; tako se je eden od planincev neprostoovoljno okopal v Peklu, ko je zaradi nepazljivosti padel v vodo, in sicer čisto do vratu, toda ker je kot pravi planinec imel s seboj rezervno obleko, mu ta dogodek ni zagrenil izleta.

Na cilju so organizatorji pripravili osvežilne pijače, joto in posebne značke ter potrdila o prehojeni poti 12. pohoda, potrjen kartonček pa je potem veljal kot brezplačna karta do Ljubljane za vse vladke tega dne. Tako je treba vudariti, da je pohod odlično uspel in da bi bilo kar lepo, če bi ga organizatorji prihodnje leto spet pripravili.

Josip Sakoman

Na potepih z najmlajšimi

V VVO Štore so letos spoznali, da se bo planinstvo obdržalo le, če se bo planinarjenje pričelo že pri njih. Hribov, dostopnih šestletnikom, ne manjka v naši okolici, za mentorico pa se je javila le tovarišica Zinka; ker pa imam čas in dobro poznam poti, sem se jim ponudil za spremstvo. In ni mi žal!

Prva pot nas je vodila na celjski Stari grad ob Voglajni, po delu poti CČ, nato pa prek Zg.

Zvodna do gradu. Med potjo smo povečali našo družinico za enega člana – vrstnika. Ko so bile formalnosti s starim atom urejene, se je Daniel veselo življal v novo družino, ki ga je brez zadržkov sprejela medse. Zaradi slabega vremena smo se na gradu zadržali le kakšno poldrugo uro, nato pa počasi krenili nazaj. Pri Danielu nas je »ata« povabil na kozarček in razdelil bonbone, pa še zaigral na harmoniko, saj je daleč naokoli znan muzikant, kot smo zvedeli kasneje. Vnuček je bil malce žalosten, saj takšne družbe zlepa ne bo več imel; za spomin mu bo ostala le fotografija, saj je na takšnih poteh slikanje »obvezno«. Nazaj smo se napotili prek Osence na Pečovje, ker pa nas čas še ni priganjal, smo še zdrveli navzdol do nekaj minut oddaljene ribogojnice.

Naslednji teden je bil na vrsti Boč. Že v vlaku je bilo navdušenje, saj so se nekateri prvi peljali z njim. Do Poljčan je pot kar prehitro minila, naprej pa smo šli peš skozi Zg. Poljčane in kar po bližnjici čez Babo do koč. Tudi ta dan nismo imeli sreče z vremenom, celó zelo vetrovno in hladno je bilo in tudi v koči ni bilo nič bolje. Po okrepčilu smo si zunaj našli začetni kotiček. Po slabi uri igranja z žogo smo se vračali mimo v kamen klesane velikonočnice, nato pa smo še pogledali prave velikonočnice. Kot gozdna zanimivost je otroke pritegnila lovska préža, pa se je »tršica« Zinka povzpela nanjo ter gor zvalila še male radovedneže.

Pol poti smo se vračali po cesti, pol pa po bližnjici, saj nas je čas že malce priganjal; treba je bilo priti pravočasno na vlak in domov, da starši ne bi bili v skrbeh.

Stanč

Ukanili smo april

Bo lepo vreme, ne bo lepega vremena, bo lepo... Vreme bo!

Rezervno perilo, dežnike in pelerine v nahrbtnik, pa hajd na Zasavsko goro! V lepo urejeni koči so nas res prijazno sprejeli, čeprav nas je bilo kar nekaj čez petdeset. Oskrbnik je kot pravi poštni uslužbenec žigosal dnevnik. Ker je april lepo miroval, smo krenili proti Geosu.

Po poti, ki je vodila po gozdovih in med njivami, smo srečevali same pridne ljudi. Spravljali so les, sejali, sadili in grabili. Pa naj še kdo reče, da Slovenci nismo delavni!

Ustavili smo se v prijetni vasi Klenik, kjer smo si ogledali model znamenite vaške situle. Iz Vač smo se pričeli vzpenjati proti geometričnemu središču Slovenije. Pridno smo gledali naokoli, da bi še mi odkrili kakšno arheološko bogastvo. Žal ni bilo nič. Kar lepo zadihani in prepoteni smo prišli do Geosa. Razporedili smo se okoli znaka, saj smo se bali, da se ne bi naša preljuba Slovenija »prevagala«. V bližnjem kmečkem turizmu smo se okrepčali in žigosali dnevnik Zasavske transverzale.

Bili smo veseli, da smo spoznali nov košček Slovenije. April pa le ni pozabil na nas. Pridno je zalival avtobus, mi pa smo mu skozi okna kazali osle. Pa smo ga le enkrat ukanili! Domov smo prišli popolnoma suhi.

Planinci OŠ XIV. divizije
Senovo

PRI KRALJICI PLANINSKIH KOČ

VRAČANJE V POMLAD

MIRA ŠINCEK

Samo gora nam lahko v enem letu dá kar nekaj pomladi.

V Varaždinu je pomlad sklenila dovoliti poletju vstop v vrtove in na ulice in to se že povsod čuti: topli vetrovi kronajo cvetlične glavice dehtečega španskega bezga, parki dišijo po grozdastih cvetovih divjega kostanja, krošnje so vse bolj senčne, trava sočno zelena, in kakšno je šele nebo: kot z razglednic; povsod so zrele barve, tista nežna in prosojna pomlad pa je že vse dalje. Edini način, da bi jo spet našla in jo vrnila, je ta, da odidem na goro.

Spotoma so se ob cesti neprestano menjavale slike: sadno drevje je komajda slačilo ovojnice svojih nežnih popkov, slutiti je bilo mogoče razkošne barve prebujajočih se krošenj, samo zgodnje jablane so, podobne najlepši nevesti v drhteče belem oblaku in komajda vidno rdečkaste sredi morja zelenja, mamile pogled in zbudjale željo, da bi človek obstal in kar ostal. Mimo so brzele majhne vasi z urejenimi vrtički, razcvetelimi balkoni in okni. Iz kakšnega dvorišča je zalajal pes ali so zaprhutala krila pisanih kokoši, mi pa smo bili že daleč, medtem ko je v očeh še kar ostala ta podoba.

Na travnikih, porumenelih od regrata, so se igrali otroci in radostni vzklikli so prihajali v avtomobilski prostor, v daljavah pred nami pa so bili temni obrisi gorá, ki so se včasih umikale, včasih pa se nam kazale in nas v obeh primerih vabile k sebi.

Prvič odhajam na Ribniško Pohorje, čeprav sem o njem slišala že veliko lepega; tudi zdaj nam Vladka, ki nas vozi, navdušeno pripoveduje o kakšnih dvajsetih zimskih počitnicah na prelepih pobočjih teh hribov.

Dobra gorska cesta pelje visoko, globoko v srce gore in tam je gozd še ognjen v sen minule zime, zajede mraza pa ponekod še varujejo zaplate snega. Tam pustimo avto in šele zdaj slišimo mir gozda: tam ni niti vetra, niti ptic, niti ljudi.

Zdaj se tudi Radko pridruži pripovedovanju in skupaj z Vladko mi kažeta smučarsko progo, kjer sta se smučala, mesta svojih prvih padcev in vijuganja. Počasi se vzpenjamo po zimski smučarski progi proti domu, ko – glej! – sredi še rumene in napol mrtve trave zagledamo nešteto žafranov; naenkrat je vse vijoličasto in rumeno: najlepša preproga pod našimi koraki, do koder seže pogled – nepregledna množica drhtečih vijoličastih glav. Previdno postavljamo korake, da se nam težki gozdarji ne bi dotaknili, da ne bi ranili teh lepih cvetic.

Pred planinskim domom otrpnem od občudovanja: pogled se trga in beži na vse strani, kajti tod ni sten, da bi ga zaustavile, na pot se mu ne postavlja niti drevo, niti hiša, niti gozd, niti skalni prag; oh, če bi bilo samo še sonce, ki bi

razgnalo oblake in odprlo nebo, pa bi z očmi odplavala daleč tja do Alp in še dlje, mnogo dlje.

Vse bolj jasno mi je, od kod toliko ljubezni in navdušenja v zgodnicah o teh hribov; tudi sama vse bolj tako mislim in tako čutim.

Povsod so še ostanki snega kot razmetani cvetni listi velikanske rože, sredi prostranih livad do neba visoko temnijo jelke, ki visoko v krošnjah mrmrajo, bučijo, šumijo. Dalje tam so gozdovi, vijugava bela steza pa gre okoli kamena, se vzpenja, spušča in nas pelje do jezera, velikega temnega očesa, ki miruje v visoki travi. Njegova črna površina zrcali barve naših vetrovk in za nekaj časa ni niti mračno niti mrtvo.

Medtem ko se neprestano obračam okoli in okoli, da bi vse to spet in spet videla, si zamišljam te hribe pod težo snega v ledenih nočeh, polnih meseca, ko veter póje v zmrazjenih vejah belih smrek, ko utihnejo smučarske vlečnice in se izprazni smučišča, okna planinske kočice pa rumeno mežikajo, ko je vse obarvano s srebrom, celo polnočna zimska tema.

Ali pa jih vidim v vročem poletju, ko so trave požgane od sončnega diha, ko so polni toplega vonja po smoli, ki počasi kaplja in se komajda vidno zliva po hrapavem lubju črnih borov; in kaj je šele jeseni, ko gobe v travi zamenjajo rože in ko dozori borovnice in ko se težki češarki in temačnih krošnjah dotikajo in žvenketajo, zemlja pa zbira semena za nove in nove pomladi.

In spet sem tukaj, v tem svetu in v pomladi, ki šele prihaja, neslišno, po preprogi žafranov in zvončkov; spoznavam jo v napetih popkih grmovja, v kapljah rose na latih trave, v vonju hriba.

Na pragu planinske kočice pogled še enkrat zaobjame lepote in nabere pejsaže v srce in v spomine: oh, kako je lepo, kako čudovito lepo! Zdaj res vem, da kočico na Ribniškem Pohorju po pravici imenujejo kraljica koč, kajti takšne poglede samo ona pogrinja očesu.

Medtem ko se vračamo k avtomobilu, obljudim, da se bom vrnila in se prepričala, ali sem si dovolj lepo zamislila lepote teh hribov tudi poleti, tudi jeseni in tudi pozimi.

Planinski vestnik že skoraj célo stoletje beleži zgodovino slovenskega gorníštva, spremlja največje dosežke domačega in tujega udejstvovanja v hribih, opisuje iskrive prebliske hribolazniškega duhá in srca, odkriva globoke misli izpod visokih vrhov gorá in pameti ter seznanja še z drugimi dogodki, ki bi lahko zanimali planinsko dušo.

Tiha, pa velika želja slovenske planinske organizacije je, da bi do stoletnice Slovenskega planinskega društva bila vsaka slovenska planinska družina naročena na slovenski Planinski vestnik, najstarejši slovenski mesečnik. Na koncu koncev smo Slovenci rojeni med gorami, planinstvo je naša identiteta in Triglav je kar od nekdaj slovenski simbol. Povejte to svojim znancem – in poskušajmo skupaj doseči ta cilj!